

STRATEGIA ROZWOJU GMINY LIMANOWA

NA LATA 2021-2030

OPRACOWANIE:

**Zespół zadaniowy do spraw opracowania Strategii Rozwoju Gminy Limanowa
na lata 2021-2030:**

- 1/ Wojciech Pazdan - Zastępca Wójta Gminy
- 2/ Marek Ziaja - Sekretarz Gminy
- 3/ Marcin Matras - Skarbnik
- 4/ Grzegorz Krzak – Kierownik Wydziału Organizacyjnego
- 5/ Wojciech Korabik - Kierownik Wydziału KP
- 6/ Paulina Kita - Kierownik Wydziału GP
- 7/ Stanisław Piegza - Kierownik Wydziału IFE
- 8/ Adam Górszczyk - Kierownik Wydziału GK,
- 9/ Dariusz Dutka - Kierownik Wydziału SO i USC
- 10/ Dorota Musiał - Kierownik GOPS
- 11/ Edyta Król - Dyrektor GZOS
- 12/ Jacency Musiał - Dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej
- 13/ Katarzyna Urbaniak – Inspektor w Wydziale Organizacyjnym wz. Pani Joanna Górszczyk
Pracownik biurowy w Wydziale Organizacyjnym

Limanowa, wrzesień 2021 r.

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I - WPROWADZENIE	str. 4
CZĘŚĆ II - DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO - GOSPODARCZEJ GMINY	str. 7
CZĘŚĆ III - ANALIZA SWOT	str. 49
CZĘŚĆ IV - WIZJA I MISJA	str. 54
CZĘŚĆ V – OBSZARY STRATEGICZNE I KIERUNKI ROZWOJU	str. 55
CZĘŚĆ VI - OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCI	str. 73
CZĘŚĆ VII - MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY LIMANOWA ORAZ USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ	str. 79
CZĘŚĆ VIII - SYSTEM REALIZACJI STRATEGII	str. 84
CZĘŚĆ IX – RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	str. 87
SPIS RYSUNKÓW, SCHEMATÓW, TABEL I WYKRESÓW	str. 90

CZĘŚĆ I

WPROWADZENIE

1. Strategia jako instrument kreowania polityki rozwoju w Gminie Limanowa

Strategia Rozwoju Gminy Limanowa to długookresowy plan działania, określający strategiczne cele rozwoju gminy i przyjmujący takie kierunki oraz priorytety działania, które są niezbędne dla realizacji przyjętych zamierzeń rozwojowych. Ustalenia zawarte w strategii rozwoju stanowią podstawę do prowadzenia przez władze gminy długookresowej polityki rozwoju społeczno- gospodarczego. Wokół jej ustaleń koncentrują się działania władz samorządowych, zmierzające do zapewnienia jak najlepszych warunków życia mieszkańców gminy oraz tworzenia sprzyjających podstaw dla dalszego rozwoju gospodarczego.

Głównym celem opracowania Strategii Rozwoju Gminy Limanowa w horyzoncie 2021-2030 jest zaplanowanie, a następnie konsekwentne realizowanie działań, zmierzających do zapewnienia jej harmonijnego rozwoju. Posiadanie takiego dokumentu umożliwi skuteczniejsze aplikowanie o środki zewnętrzne na realizację inwestycji, w tym o fundusze z Unii Europejskiej. Strategia Rozwoju Gminy Limanowa na lata 2021-2030 jest kontynuacją Strategii Rozwoju Gminy Limanowa na lata 2014-2020.

Zapisy Strategii stanowią zatem determinantę decyzji merytorycznych, organizacyjnych i finansowych podejmowanych przez władze samorządowe. Dokument jest także narzędziem prowadzenia polityki rozwoju w oparciu o Strategię, jak również skuteczną próbę dostosowania się do standardów europejskich.

Jej zadaniem jest w miarę realistyczne zaprogramowanie rozwoju i modernizacji jednostki samorządowej, ze szczególnym uwzględnieniem wszystkich zasobów i atutów, które Gmina Limanowa posiada, na rzecz rozwoju i poprawy poziomu życia mieszkańców. Strategia stanowi podstawę dla efektywnego wykorzystania przez gminę środków rozwojowych, zarówno krajowych, jak i z Unii Europejskiej, na realizację celów społeczno-gospodarczych, a zarazem podstawę do pomnażania ilości środków przez szybszy i efektywniejszy wzrost gospodarczy.

2. Przesłanki budowy nowego dokumentu strategicznego w Gminie Limanowa

Niniejszy dokument „Strategii Rozwoju Gminy Limanowa”, stanowi odpowiedź władz gminy Limanowa na zmieniającą się sytuację społeczno - gospodarczą wymagającą wnikliwego spojrzenia na posiadane aspiracje i dążenia, ale także posiadane zasoby i perspektywy rozwoju Gminy.

Dostrzegając, że w okresie, który upłynął od opracowania Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Limanowa na lata 2007-2013 poprzez działania zawarte w Strategii Rozwoju Gminy Limanowa na lata 2014-2020, zarówno w otoczeniu zewnętrznym, jak i w relacjach wewnętrznych zaszedł szereg zmian mających istotne znaczenie dla rozwoju gminy. Zarówno w okresie najbliższych lat, jak i w perspektywie długofalowej, władze samorządu gminnego uznały za celowe opracowanie nowej strategii rozwoju gminy, która będzie kontynuacją poprzedniej Strategii.

Odrębną przesłanką opracowania Strategii Rozwoju Gminy Limanowa, jest potrzeba uspołnien

horyzontu czasowego strategii rozwoju gminy - do roku 2030, dla której bezpośrednim uzasadnieniem jest:

- przyjęcie horyzontu obejmującego w całości kolejną perspektywę finansową Unii Europejskiej tj. 2021-2027,
- przyjęcie horyzontu zbieżnego z horyzontem Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”,
- potrzeba zapewnienia spójności z perspektywą przyjętą dla nowej Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategią rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019-2025.

Niewątpliwie bardzo ważną przesłanką uzasadniającą potrzebę opracowania nowego dokumentu strategicznego w gminie Limanowa jest zapewnienie spójności ze strategicznymi dokumentami na szczeblu krajowym i regionalnym. Nadrzędną pozycję zajmuje wśród nich Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska 2030” oraz Strategia Rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019-2025 w których zawarte są informacje i wytyczne w zakresie polityki rozwoju konkurencyjności województwa małopolskiego, jak i wspierania poszczególnych subregionów województwa.

Istotnymi dla planowania rozwoju są również dokumenty szczebla krajowego, w tym Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego do 2030 roku, Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2030 r.

3. Proces konstruowania dokumentu Strategii

Proces prac nad „Strategią Rozwoju Gminy Limanowa na lata 2021-2030”, rozpoczęto w we wrześniu 2020 r., a zakończono we wrześniu 2021 r. Prace koordynował zespół zadaniowy powołany Zarządzeniem Wójta Gminy (*Zarządzenie Nr 132/2020 Wójta Gminy Limanowa z dnia 8 lipca 2020 r.*), w skład którego weszli:

Wojciech Pazdan - Zastępca Wójta Gminy, Marek Ziaja - Sekretarz Gminy, Pan Marcin Matras - Skarbnik, Grzegorz Krzak - Kierownik Wydziału Organizacyjnego, Wojciech Korabik - Kierownik Wydziału KP, Paulina Kita - Kierownik Wydziału GP, Stanisław Piegza - Kierownik Wydziału IFE, Adam Górszczyk - Kierownik Wydziału GK, Dariusz Dutka - Kierownik Wydziału SO i USC, Pani Dorota Musiał - Kierownik GOPS, Edyta Król - Dyrektor GZOS, Jacenty Musiał - Dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej, Katarzyna Urbaniak - Inspektor w Wydziale Organizacyjnym wz. Joanna Górszczyk - pracownik biurowy w Wydziale Organizacyjnym.

Przewodniczącym zespołu do spraw opracowania strategii rozwoju był Wojciech Pazdan - Zastępca Wójta Gminy Limanowa, a koordynatorem prac był Marek Ziaja - Sekretarz Gminy Limanowa. Proces konstruowania dokumentu „Strategii Rozwoju Gminy Limanowa”, przebiegał wg określonego harmonogramu i obejmował kilka zasadniczych etapów:

1. Przygotowanie założeń opracowania Strategii rozwoju gminy oraz zatwierdzenie ich przez Wójta Gminy,
2. Przygotowanie projektu Strategii rozwoju gminy oraz zatwierdzenie go przez Wójta Gminy,
3. Przygotowanie raportu zawierającego uprzednią ewaluację skuteczności i efektywności

realizacji Strategii rozwoju gminy,

4. Konsultacje społeczne projektu Strategii rozwoju gminy, w tym uzyskanie wymaganych prawem opinii i uzgodnień,
5. Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania projektu Strategii rozwoju gminy na środowisko, w tym przygotowanie prognozy oddziaływania na środowisko,
6. Zatwierdzenie przez Wójta Gminy projektu Strategii rozwoju gminy,
7. Przekazanie projektu Strategii rozwoju gminy Radzie Gminy do uchwalenia,
8. Działania informacyjno - promocyjne.

W ramach procesu opracowania dokumentu strategii uwzględniono :

- materiały z konsultacji społecznych, których celem było poznanie opinii mieszkańców w sprawach najistotniejszych w kontekście rozwoju wspólnoty samorządowej
- wnioski płynące z oceny realizacji Strategii Rozwoju Gminy Limanowa w latach 2014-2020,
- wnioski z diagnozy oraz ankiety przygotowanej specjalnie na potrzeby realizacji zadania.

Przy opracowaniu Strategii Rozwoju, szczególną uwagę zwrócono na założenia i wytyczne zawarte w dokumentach wyższego rzędu, tj.: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego do 2030 roku i Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska 2030”, a także Strategia Rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019-2025.

Strategia Rozwoju Gminy Limanowa składa się z następujących części:

Część I	Wprowadzenie
Część II	Diagnoza sytuacji społeczno - gospodarczej gminy
Część III	Analiza swot
Część IV	Wizja i misja
Część V	Obszary strategiczne i kierunki rozwoju
Część VI	Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia
Część VII	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Limanowa oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej
Część VIII	System realizacji strategii
Część IX	Ramy finansowe i źródła finansowania

CZĘŚĆ II

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO – GOSPODARCZEJ GMINY LIMANOWA

1. Informacje ogólne o gminie

1.1 Położenie i powierzchnia

Gmina Limanowa położona jest w południowej części województwa małopolskiego utworzonego z dniem 1 stycznia 1999 r. w wyniku reformy administracyjnej kraju. Reforma ta reaktywowała powiaty w tym powiat limanowski, w skład którego wchodzi m.in. gmina Limanowa.

Gmina Limanowa powstała 1 stycznia 1992 r. na mocy rozporządzenia Rady Ministrów, w wyniku którego w miejsce dotychczasowej gminy Limanowa powstały dwie odrębne jednostki samorządowe: miasto Limanowa i gmina Limanowa. Centrum administracyjne gminy stanowi miasto Limanowa.

Gmina Limanowa położona jest we wschodniej części powiatu limanowskiego. Jej wschodnia i częściowo południowa granica jest zarazem granicą powiatu limanowskiego i powiatu nowosądeckiego, a granica północna, granicą pomiędzy powiatem limanowskim i bocheńskim. Gmina Limanowa sąsiaduje :

- od południa z gminami: Łukowica i Podegrodzie,
- od zachodu z gminami: Słupnice, Tymbark i Jodłownik,
- od północy z gminami: Łapanów, Trzciana i Żegocina,
- od północnego- wschodu z gminami: Laskowa i Łososina Dolna,
- od wschodu z gminą: Chełmec,
- oraz miastem Limanowa.

Rysunek 1. Położenie gminy Limanowa

Źródło: www.zasoby-ludzkie.wup.krakow.pl i www.malopolskie.pl.

W granicach administracyjnych gminy Limanowa znajduje się 21 wsi: Bałazówka, Kanina, Kisielówka, Kłodne, Koszary, Lipowe, Łososina Górna, Makowica, Męcina, Młynne, Mordarka, Nowe Rybie, Pasierbiec, Pisarzowa, Rupniów, Siekierczyna, Sowliny, Stare Rybie, Stara Wieś, Walowa Góra, Wysokie.

Na terenie gminy utworzono 23 sołectwa. Terytoria wsi pokrywają się z terytoriami sołectw, z wyjątkiem wsi Siekierczyna, która została podzielona na dwa sołectwa Siekierczyna I i Siekierczyna II oraz wsi - Stara Wieś, która również została podzielona na dwa sołectwa - Stara Wieś I i Stara Wieś II. Pod względem wielkości powierzchni struktura wsi jest znacznie zróżnicowana. Największa obszarowo jest Stara Wieś o powierzchni 2.117,30 ha, najmniejsza natomiast - Bałazówka o powierzchni 81,61 ha.

Usytuowanie poszczególnych wsi gminy Limanowa obrazuje poniższa mapa.

Rysunek 2. Mapa gminy Limanowa.

Źródło: www.ue.limanowa.pl

W strukturze usług gminnych i ponadgminnych, znaczącą rolę odgrywa miasto Limanowa, które jest centralnie położonym ośrodkiem regionalnym, wielofunkcyjnym i wyspecjalizowanym.

Powierzchnia gminy Limanowa wynosi 15.232 ha. W tym użytki rolne to 9.848 ha, co stanowi 65% powierzchni, a lasy, zadrzewienia i zakrzewienia to 4.901 ha (w tym lasy to 4.435 ha), co stanowi 32 % powierzchni. Grunty zabudowane i zurbanizowane to 404 ha, co stanowi 2,6 % powierzchni, pozostałe 83 ha to nieużytki i grunty pod wodami.

Użytki rolne to głównie grunty orne - 60%, oraz łąki i pastwiska, które stanowią 30% użytków, sady to zaledwie 5% użytków. Użytki rolne to w przeważającej wielkości grunty klas bonitacyjnych IV i V, stanowią one 87% użytków rolnych, 12,65% stanowią grunty klasy VI, natomiast grunty klasy III

stanowią zaledwie 0,45% użytków, wyższe klasy gruntów nie występują.

Gminę Limanowa przecina droga krajowa Nr 28: Zator - Wadowice - Rabka - Limanowa - Nowy Sącz - Gorlice - Jasło - Krosno - Sanok - Kuźmice - Bircza - Przemyśl - Medyka - granica państwa oraz droga wojewódzka Nr 965: Bochnia - Limanowa, a ponadto linia kolejowa Chabówka - Limanowa - Nowy Sącz.

1.2 Środowisko przyrodnicze i uwarunkowania klimatyczne

Gmina Limanowa położona jest na pograniczu Beskidu Wyspowego i Pogórza Wielickiego. Urozmaicona rzeźba terenu, liczne ciek wodne i potoki, wzniesienia o dużych walorach widokowych, bogata szata roślinna oraz dobre warunki klimatyczne, stanowią o atrakcyjności tego obszaru. Duża różnorodność form terenowych w połączeniu z występującymi kompleksami leśnymi, jak również malowniczość krajobrazu czyni te rejonu atrakcyjnymi pod względem turystycznym. W obszarze tym, wyróżniają się 3 charakterystyczne rejonu:

- obszar o najcenniejszych wartościach środowiska przyrodniczego, o przewadze gruntów leśnych, bez zabudowy lub nielicznymi siedliskami,
- obszar o przewadze gruntów rolnych, z rozproszoną zabudową stanowiący przeważającą część obszaru gminy,
- obszar o skupionej zabudowie wiejskiej.

Szczególnie duże wartości krajobrazowo-przyrodnicze, posiadają obszary położone w rejonie masywu Kostrza na terenie wsi Rupniów, grzbietu Kamionnej w obrębie wsi Pasierbiec i Makowica, pasma Łososińskiego we wsiach: Mordarka, Pisarzowa i Męcina, wału Litacza we wsi Wysokie oraz grzbietu Tokarnia - Ostra w Starej Wsi i Siekierczynie.

Wymienione obszary są dogodne dla rozwoju turystyki pieszej oraz wypoczynku długo i krótko pobyтового. Małe skażenie środowiska posiadającego znaczne wartości krajobrazowo – przyrodnicze, umożliwia rozwój funkcji rekreacji długo pobytovej różnego rodzaju, szczególnie we wsiach: Rupniów, Pasierbiec, Wałowa Góra, Pisarzowa, Kłodne, Wysokie i Siekierczyna.

Obszary w rejonie wsi Kanina, Wysokie, Siekierczyna, Stara Wieś, Mordarka, Makowica posiadają dobre warunki topograficzne i klimatyczne dla rozwoju turystyki narciarskiej oraz narciarstwa zjazdowego. Podstawową funkcją gminy jest rolnictwo prowadzone w obrębie użytków rolnych stanowiących ponad 65% powierzchni gminy, o przewadze gleb klas IV i V. Posiadaczami gruntów rolnych w Gminie Limanowa są indywidualni rolnicy. Liczbę gospodarstw rolnych na jej terenie szacuje się na 3 139 (*dane z lutego 2021r. – źródło własne*).

Istnieją tutaj korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa proekologicznego, przy założeniu pełnej rentowności gospodarstw rolnych opartych na indywidualnej własności ziemi i produkcji drobnotowarowej. Najkorzystniejsze dla rozwoju rolnictwa są rejonu: Męciny, Pisarzowej, Mordarki, Lipowego, Starej Wsi, Siekierczyny, Kaniny, Wysokiego, Rupniowa, Nowego i Starego Rybia. Pozostały obszar wobec małych zasobów wodnych oraz zróżnicowanej rzeźby terenu posiada mniej korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa. Występujące w północnej i południowej części gminy

rejonu z pewnymi ograniczeniami dla rozwoju rolnictwa, posiadają równocześnie duże wartości przyrodniczo krajobrazowe sprzyjające rozwojowi funkcji turystycznych. Z tych względów na niektórych obszarach funkcje turystyki i rolnictwa są uzupełniające (płn. część wsi Pasierbiec, Makowica, Pisarzowa, Męcina oraz pld. część Starej Wsi i Siekierczyny).

Cały obszar gminy znajduje się w dorzeczu górnej Wisły, w zlewniach Dunajca (około 95% powierzchni gminy) i w zlewni Raby. Rzeki i potoki gminy Limanowa należą do typowo górskich, o deszczowo - śnieżno - gruntowym systemie zasilania. Cieki wodne charakteryzują się dużymi wahaniami wodostanów i przepływów, głębokimi stanami niżówkowymi oraz dużą aktywnością powodziową. Największą rzeką w granicach gminy jest Łososina- lewobrzeżny dopływ Dunajca. Większymi potokami na terenie gminy Limanowa są: potok Starowiejski, potok Smolnik, potok Słomka. Według sieci ekologicznej ECONET i NATURA 2000 obszar gminy położony jest w obrębie „korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym”, związanego z Beskidem Wyspowym. Gmina Limanowa znajduje się w karpackim systemie obszarów chronionych z uwagi na położenie w „południowo-małopolskim obszarze chronionego krajobrazu” oraz częściowo w obrębie projektowanego Łososińsko - Żegocińskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny. Istniejący i projektowany zakres ochrony nie stanowi większych ograniczeń rozwoju gminy, lecz ukierunkowuje sposób jej zagospodarowania pod kątem ochrony i wyeksponowania dotychczas pomijanych wartości. Wymienione powyżej aspekty przyrodniczego położenia gminy, rzutują na możliwości rozwoju przestrzennego oraz intensywność zagospodarowania obszaru związanego z Beskidem Wyspowym.

1.3 Zagospodarowanie przestrzenne

Gminę Limanowa charakteryzuje się wysokim rozproszeniem zabudowy na tle gmin dawnego województwa nowosądeckiego. Tendencje do rozpraszania zabudowy trwają nadal. Wnioski ludności dotyczą dalszego wydzielania pojedynczych działek i wyznaczania na nich terenów budowlanych. Brak jest tendencji do skupiania zabudowy. Takie rozproszenie jest przyczyną często niewłaściwych warunków socjalno-bytowych mieszkańców gminy. Niesie to również zagrożenie dla środowiska przyrodniczego.

Gmina Limanowa leży w rejonie ubogim w wodę. Na jej obszarze występują różne ograniczenia w zaopatrzeniu sieci osadniczej w wodę. Znaczny rozwój osadnictwa w rejonach stosunkowo ubogich w wodę pogłębił problemy związane z zaopatrzeniem w wodę i odprowadzeniem ścieków. Podobnie, jak w przypadku osadnictwa istnieje ścisła zależność kierunków produkcji rolnej, jej intensyfikacji od przestrzennego rozmieszczenia zasobów wodnych. W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Limanowa wydzielono trzy zasadnicze obszary osadnicze zróżnicowane pod względem intensywności rozwoju i zróżnicowaniu funkcji:

A. Obszary wskazane do intensywnego zagospodarowania, koncentracji różnych form zabudowy mieszkaniowej i usługowo-produkcyjnej.

Są to tereny położone w północno-wschodnim paśmie gminy, obejmujące zainwestowane tereny

w dolinie Smolnika, po obu stronach drogi powiatowej nr 25 219 i pomiędzy tą drogą a linią kolejową.

- a.a położone w centrum wsi Kłodne, obejmujące istniejącą zwartą zabudowę wzdłuż drogi powiatowej i pasmo zabudowy powyżej linii kolejowej,
- a.b położone w centrum wsi Męcina obejmujące istniejącą zabudowę pomiędzy drogą powiatową a linią kolejową, oraz zabudowę położoną po południowej stronie potoku Smolnika,
- a.c położone w centrum wsi Pisarzowa, obejmujące zwartą zabudowę po obu stronach drogi powiatowej,
- a.d położone na północ od drogi krajowej po granice miasta Limanowa zurbanizowane tereny centrum Mordarki.

We wszystkich wyżej wymienionych terenach utrzymuje się zabudowa mieszkaniowa, usługowa oraz nieuciążliwe rzemiosło.

B. Obszary wskazane do umiarkowanego rozwoju różnych form mieszkalnictwa, usług i rzemiosła nieuciążliwego.

Tereny te położone są w strefie pogórzy, o największym zasięgu przestrzennym. Charakteryzują się zróżnicowaną zabudową, zwartą wzdłuż ciągów komunikacyjnych oraz w wielkim rozproszeniu na pozostałym obszarze. Z uwagi na powyższe uwarunkowania, ustala się w tym obszarze dwa typy zabudowy:

- a) zwarta zabudowa wzdłuż ciągów komunikacyjnych - obszary obejmujące zwartą zabudowę wzdłuż ciągów komunikacyjnych stanowiące centra wsi Wysokie, Kanina, Siekierzyna, Stara Wieś, Lipowe, Koszary, Walowa Góra, Bałazówka, Kisielówka, Rupniów, Stare Rybie, Nowe Rybie, Pasierbiec, Młynne, Łososina Górna, Sowliny, oraz Przysiółek Miczaki w Męcinie i Podgórze w Pisarzowej.
- b) nisze osadnicze skupiające rozproszoną zabudowę - w obrębie tych osad występuje zabudowa zagrodowa i jednorodzinna oraz inne formy zabudowy pod warunkiem, że istniejące tam obiekty spełniają wymogi wynikające z przepisów szczególnych, a ich oddziaływanie na środowisko zamknie się w granicach terenu inwestycji. W terenach tych jako uzupełniająca możliwa jest również zabudowa letniskowa i rekreacyjno-pensjonatowa, bez tworzenia dużych zespołów tej zabudowy.

C. Obszary wskazane do ograniczonego rozwoju różnych form mieszkalnictwa.

Są to tereny istniejącej i projektowanej zabudowy usytuowane w I strefie przyrodniczo-leśnej, w węzłowych obszarach ECONETU, NATURY 2000 i ogniach pośrednich w obrębie korytarza ekologicznego, z wyłączeniem zabudowy na terenie wsi Stare Rybie i Nowe Rybie. Dla tej zabudowy obowiązują ustalenia jak dla strefy umiarkowanego rozwoju.

Poniższa tabela obrazuje ilość budynków i ich rozmieszczenie na terenie gminy.

Tabela 1. Ilość budynków w poszczególnych miejscowościach w gminie

Miejscowość	Powierzchnia (w ha)	Ilość budynków
Bałażówka	81,46	47
Kanina	458,32	162
Kisielówka	224,84	135
Kłodne	661,46	302
Koszary	303,41	220
Lipowe	305,95	284
Łososina Górna	283,42	186
Makowica	280,29	83
Męcina	1 793,25	1022
Młynne	776,79	416
Mordarka	1 113,75	779
Nowe Rybie	760,68	254
Pasierbiec	433,40	170
Pisarzowa	1 573,33	686
Rupniów	1 005,66	449
Siekierczyna	1 237,60	596
Sowliny	407,87	367
Stara Wieś	2 117,26	1255
Starej Rybie	593,10	140
Walowa Góra	146,04	117
Wysokie	673,97	202
Razem:	15 231,85	7 871

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Limanowa.

1.4 Sytuacja demograficzna

Liczba ludności gminy Limanowa jest największa w powiecie limanowskim jedną z większych w województwie małopolskim, w odniesieniu do gmin wiejskich. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31.12.2019 r. w gminie Limanowa zameldowanych było 25 607 osób, z czego

12 814 osób to mężczyźni, a 12 793 to kobiety. Ludność gminy stanowi około 1% ludności województwa małopolskiego i odpowiednio 19,7 % ludności powiatu limanowskiego (stan na 31.12.2020 r.). W latach 2002-2019 liczba mieszkańców wzrosła o 14,3%.

Tabela 2. Liczba ludności w gminie Limanowa na tle gmin Powiatu Limanowskiego

Gmina	Liczba ludności	
	2016	2018
Limanowa -miasto	14 738	15 158
Mszana Dolna- miasta	7 889	7 948
Gmina Dobra	9 914	9 967
Gmina Jodłownik	8 534	8 667
Gmina Kamienica	7 792	7 861
Gmina Laskowa	8 829	8 149
Gmina Limanowa	24 883	25 466
Gmina Łukowica	9 869	10 044
Gmina Mszana Dolna	17 500	17 643
Gmina Niedźwiedź	7 275	7 344
Gmina Słopnice	6 814	6 720
Gmina Tymbark	6 507	6 556

Źródło: Opracowano na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny.

Sytuacja demograficzna na terenie gminy Limanowa została przedstawiona na przestrzeni lat 2014 do 2019, w wybranych okresach statystycznych. Z poniższej tabeli wynika, że z roku na rok liczba mieszkańców gminy wzrasta.

Tabela 3 . Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci				
STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY	Jednostka miary	Lata		
		2014	2018	2019
stan na 31 XII				
ogółem	osoba	25 215	25 466	25 607
mężczyźni	osoba	12 628	12 736	12 814
kobiety	osoba	12 587	12 730	12 793

Źródło: Opracowano na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny.

Wskaźniki modułu gminnego wykazują główne trendy ludnościowe w gminie. Nastąpił wzrost wskaźnika w zakresie zagęszczenia ludności na badanym terenie. Przyrost naturalny jest dodatni i jego wartość rośnie. Od 2014 roku nieznacznie uległ zmianie wskaźnik liczby kobiet na 100 mężczyzn, który utrzymuje się w prawie idealnej proporcji.

Tabela 4. Wskaźniki modułu gminnego				
STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY	Jednostka miary	Lata		
		2014	2018	2019
ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	osoba	162	167	168
kobiety na 100 mężczyzn	osoba	50,0	50,0	49,9
małżeństwa (na 1000 mieszkańców)	osoba	6,2	7,2	6,2
urodzenia żywe	osoba	340	375	382
zgony	osoba	185	181	200
przyrost naturalny	osoba	155	194	182

Źródło: Opracowano na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny

Gmina Limanowa ma dodatni przyrost naturalny wynoszący 182. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu 7,12 na 1000 mieszkańców gminy Limanowa. W 2019 roku urodziło się 382 dzieci, w tym 47,1% dziewczynek i 52,9% chłopców. Średnia waga noworodków to 3 334 gramów. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 1,58 i jest znacznie większy od średniej dla województwa oraz znacznie większy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju. W 2018 roku 43,9% zgonów w gminie Limanowa spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 29,4% zgonów w gminie Limanowa były nowotwory, a 7,0% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności gminy Limanowa przypada 7.83 zgonów. Jest to znacznie mniej od wartości średniej dla województwa małopolskiego oraz znacznie mniej od wartości średniej dla kraju. W 2019 roku zarejestrowano 188 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 220 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla gminy Limanowa 32. W tym samym roku 8 osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano 0 wymeldowań za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 8. 62,1% mieszkańców gminy Limanowa jest w wieku produkcyjnym, 23,6% w wieku przedprodukcyjnym, a 14,3% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym.

Źródło: www.polskawliczbach.pl/gmina_Limanowa.

W sferze migracji można zauważyć pozytywny trend salda migracji osób od - 19 w 2014 roku poprzez plus 16 w 2018 roku aż do 44 w 2019 roku. Szczegółowe dane obrazuje poniższa tabela:

Tabela 5. Migracje na pobyt stały gminne wg typu, kierunku i płci migrantów				
STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY	Jednostka miary	Lata		
		2014	2018	2019
zameldowania w ruchu wewnętrznym				
ogółem	osoba	235	237	188
mężczyźni	osoba	95	91	97
kobiety	osoba	140	146	91
zameldowania z zagranicy				
ogółem	osoba	1	8	8
kobiety	osoba	0	2	6
wymeldowania w ruchu wewnętrznym				
ogółem	osoba	184	214	220
mężczyźni	osoba	93	105	113
kobiety	osoba	91	109	107
wymeldowania za granicę				
ogółem	osoba	1	0	0
kobiety	osoba	1	0	0
saldo migracji wewnętrznych				
ogółem	osoba	51	23	-32
mężczyźni	osoba	2	-14	-16
kobiety	osoba	0	0	-16
saldo migracji zagranicznych				
ogółem	osoba	0	8	8
mężczyźni	osoba	0	0	6
kobiety	osoba	0	6	2
zameldowania ogółem				
ogółem	osoba	24 879	25 671	25 841
mężczyźni	osoba	12 460	12 835	12 914
kobiety	osoba	12 419	12 836	12 927

Źródło: Opracowano na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny

Mieszkańcy gminy Limanowa zawarli w 2019 roku 158 małżeństw, co odpowiada 6,2 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to znacznie więcej od wartości dla województwa małopolskiego oraz znacznie więcej od wartości dla Polski. Liczba zawieranych małżeństw od 2014 roku utrzymuje się na podobnym poziomie. W tym samym okresie odnotowano 0,7 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. 33,9% mieszkańców gminy Limanowa jest stanu cywilnego kawaler/panna, 56,8% żyje w małżeństwie, 1,1% mieszkańców jest rozwiedzionych, a 8,2 % to wdowy/wdowcy.

Tabela 6. Małżeństwa zawarte				
STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY	Jednostka miary	Lata		
		2014	2018	2019
Ogółem:	osoba	151	182	158

Źródło: Opracowano na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny.

Średni wiek mieszkańców gminy wynosi 36,4 lat i jest znacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców województwa małopolskiego oraz znacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

2. Turystyka i kultura

2.1 Walory turystyczne

Rozwojowi turystyki na terenie Gminy Limanowa sprzyjają warunki geograficzne, w tym urozmaicona rzeźba terenu, kompleksy leśne, liczne ciekі wodne i potoki, wzniesienia o dużych walorach widokowych, z których można podziwiać panoramę Tatr i Gorców, bogata szata roślinna, malownicze krajobrazy, nieskażone środowisko naturalne, czyste powietrze, korzystne warunki klimatyczne, serdeczność i gościnność mieszkańców. Szczególnymi i wielkimi wartościami krajobrazowo-przyrodniczymi charakteryzują się obszary położone w rejonie masywu Kostrza (wieś Rupniów), grzbietu Kamiennej (Pasierbiec i Makowica), pasma Łososińskiego (Mordarka, Pisarzowa i Męcina), wału Litacza (Wysokie), grzbietu Tokarnia - Ostra (Stara Wieś i Siekierzyna). Ze względu natomiast na korzystne warunki topograficzne i klimatyczne wsie: Kanina, Wysokie, Siekierzyna, Stara Wieś, Mordarka, Makowica posiadają szanse na rozwój turystyki narciarskiej oraz narciarstwa zjazdowego. Działania władz gminy Limanowa poczynione w ostatnich latach dowodzą, iż turystyka staje się jednym z głównych kierunków rozwoju tego obszaru. Wśród podjętych działań można wymienić m.in.:

- oznakowanie turystyczne terenu gminy, a mianowicie: umieszczenie przy drogach wjazdowych i wyjazdowych tzw. „witaczy”, zamieszczenie na przystankach komunikacji publicznej regionalnych map uwzględniających atrakcje turystyczne oraz sieć szlaków turystycznych, oznaczenie tablicami najważniejszych atrakcji turystycznych,
- wykonanie miejsca widokowego na Górze Paproć,
- budowa wieży widokowej na Górze Jaworz w Męcinie,
- wytyczenie nowego szlaku turystycznego „od Krzyża do Krzyża” (Bałazówka- Góra Paproć),
- organizowanie od kilkunastu lat na Górze Paproć imprezy p.n. „Otwarcie Letniego Sezonu Turystycznego na Ziemi Limanowskiej”,
- współpraca z gminami: Postomino, Wejherowo, Stawiguda, Biesiekierz oraz Skarbimierz.

Mieszkańcy gminy oraz turyści mogą aktywnie spędzać wolny czas wędrując po szlakach turystycznych przebiegających przez gminę czy też korzystając ze ścieżek rowerowych. Wśród tras turystycznych Beskidu Wyspowego przebiegających przez gminę Limanowa można wymienić:

- **szlak niebieski:** Tymbark (400m) - Rupniów (480m) - Kamionna (802m) - Łopusze (661m) - Paprotna (Kamienie Brodzińskiego 460m) - Bochnia,
- **szlak niebieski:** Tarnów - Babia Góra (727m) - Jaworz (918m) - Sałasz (909m) - Limanowa - Jabłonec (624m) - Golców (752m) - Przełęcz Ostra/Cichoń (800m) - Modyń (1029m) - Kamienica (600m) - Ochotnica Dolna - Pieniny,
- **szlak zielony:** Pisarzowa (450m) - Sałasz (909m),
- **szlak zielony:** Przełęcz Słopnicka (766m) - Cichoń (928m) - Przełęcz Cichoń/Ostra (800m) - Ostra (929m) - Łukowica (450m) - Łyżka - Limanowa (400m) - Paproć (645m) - Tymbark (400m) - Kostrza (730m) - Jodłownik (350m),
- **szlak żółty:** Łososina Górna (340m) - Pasierbiec (470m) - Kamionna (802m) - Żegocina (310m).

Gmina Limanowa to dogodny teren na przejażdżki rowerowe. Łączna długość ścieżek rowerowych na terenie gminy wynosi 140 km:

- **TRASA 1:** Limanowa - Łososina Górna - Walowa Góra - Pasierbiec - Kisielówka - Rupniów;
- **TRASA 2:** Limanowa - Łososina Górna - Koszary - Góra Paproć;
- **TRASA 3:** Limanowa - Pisarskie Góry - Męcina Miczaki;
- **TRASA 4:** Limanowa - ul. Willowa - Międzygórze - Rola - Kącina - Wyciąg na Sarczyn - Miejska Góra - Krzyż;
- **TRASA 5:** Limanowa - osiedle Marsów - Stara Wieś Wola - Majeż - Golców - Opalona - Ostra;
- **TRASA 6:** Limanowa - Stara Wieś - Zakopane - Leśniówka - Ostra.

Inne atrakcje turystyczne, które cieszą się popularnością wśród odwiedzających gminę turystów to:

- Góra Paproć (645 m n.p.m.) i Góra Jaworz (921 m n.p.m.),
- Szlak konny przez Gorce i Beskid Wyspowy,
- Szlak Papieski i Szlak Architektury Drewnianej.

Bogactwo krajobrazów, oznakowane szlaki turystyczne, zachwycająca flora i fauna powodują, iż miłośnicy górskich wędrówek często odwiedzają gminę. Mogą oni liczyć na wiele atrakcji i niepowtarzalne wspomnienia, jak i też profesjonalną obsługę, którą zapewniają beskidzcy przewodnicy.

2.2. Infrastruktura turystyczna

Pod względem turystycznym gmina wraz z miastem Limanowa tworzą jeden organizm funkcjonalny, w którym dla miasta samorzutnie przypada rola węzła turystycznego dla całej wschodniej części Beskidu Wyspowego. Na terenie Limanowej krzyżują się bowiem główne szlaki komunikacyjne oraz schodzą się szlaki turystyczne z masywów: Jaworza - Sałasza - Chełmu, Ostrej - Modynia Cichonia - Mogielicy oraz Gór Tymbarskich. Narzuca to w sposób automatyczny pełnienie przez Miasto Limanowa funkcji obsługi ruchu turystycznego i stanowi znaczący impuls rozwoju zarówno miasta, jak i gminy. Gmina Limanowa posiada słabą infrastrukturę turystyczną. Baza noclegowa, umożliwiająca turystom przebywanie na terenie gminy dłużej niż jeden dzień, jest znikoma i głównie sezonowa. Składają się na nią:

- Ośrodek Wypoczynkowy „Pod Ostrą” w Starej Wsi - stanowiący własność gminy. Znajduje się tam 10 domków campingowych, o łącznej liczbie 50 miejsc noclegowych. Ośrodek ten czynny jest w okresie sezonu letniego;
- Dom Rekolekcyjny we wsi Pasierbiec - około 200 miejsc noclegowych, czynny cały rok;
- Sześć szkół, w których istnieje możliwość organizacji kolonii, zimowisk i obozów, o łącznej liczbie około 500 miejsc noclegowych, tj: SP nr 2 w Męcinie, SP w Kłodnem, SP w Młynnem, SP w Mordarce, SP w Pisarzowej, SP w Starej Wsi II.

Na terenie gminy działa 15 gospodarstw agroturystycznych, o łącznej liczbie 120 miejsc noclegowych. Jak wynika z powyższych danych ilość obiektów i miejsc noclegowych jest niewielka. Brak jest obiektów o wysokim standardzie oferowanych usług.

2.3 Kultura i obiekty dziedzictwa kulturowego

Środowisko kulturowe gminy Limanowa tworzą występujące na tym terenie obiekty zabytkowe, zachowane formy budownictwa zagrodowego, kapliczki, cmentarze i inne elementy małej architektury. Według Planu Zagospodarowania Województwa Małopolskiego, gmina Limanowa należy do obszaru o najwyższych walorach krajobrazu kulturowego, w których następuje rozproszenie zabudowy (PZP WM, Kraków 2003).

Na terenie gminy Limanowa znajduje się wiele obiektów o dużej wartości kulturowej i historycznej. Do rejestru zabytków zastały wpisane następujące obiekty:

- **Drewniany Kościół w Męcinie, z XIV w. p.w. św. Antoniego Padewskiego** (wraz z cmentarzem i wyposażeniem wnętrza kościoła),
- **Cmentarz wojenny nr 369 z okresu I wojny światowej** położony na działce nr 1978 na szczycie wzgórza Golce, pomiędzy Starą Wsią, a Golcowem - ochronie konserwatorskiej podlega cmentarz oraz stary drewniany drogowskaz wskazujący drogę do cmentarza,
- **Kościół murowany we wsi Nowe Rybie z XVI w. (późnogotycki)**, z wnętrzem barokowym i dzwonnica murowaną (wnioskowany do wpisu do rejestru zabytków),
- **Drewniany kościół w Pisarzowej z 1713 r.**, z wnętrzem utrzymanym w stylu barokowym

i rokokowym, wraz z kapliczkami murowanymi z połowy XIX w.

- **Dom folkloru w Pisarzowej nr 213 z II poł. XIX w.**

Na terenie gminy Limanowa oprócz wyżej wymienionych zabytków znajduje się 185 budynków i obiektów, które wpisane są do ewidencji konserwatorskiej. Ponadto należy wspomnieć o następujących ważnych obiektach: kościół parafialny położony w Kaninie z ogrodzeniem i starodrzewem oraz cmentarz parafialny, stary kościół parafialny wraz z obiektem sanktuaryjnym w Pasierbcu.

Wielkim bogactwem Gminy Limanowa jest kultura ludowa. Ludność mieszkająca na tym terenie, kultywuje folklor i tradycję Lachów Limanowskich. Na obszarze gminy działa 5 zespołów regionalnych tj.: Regionalny Zespół Pieśni i Tańca „Pisarzowianie” z Pisarzowej, Zespół Regionalny „Spod Kicek” z Mordarki, Zespół Regionalny „Mali Męcinianie” z Męciny, Zespół Regionalny „Kijem Worci”, oraz „Pasierbiocki” z Pasierbca. Ponadto w gminie działają: 13 kół gospodyń wiejskich, kapele ludowe, zespoły muzyczne, artyści indywidualni i samorodni animatorzy kultury. Te wszystkie osoby popularyzują piękno rodzimego folkloru i dbają, aby tańce, zwyczaje i obrzędy naszych przodków nie zaginęły, ale żyły w dobie modernizacji współczesnego świata. Ogromny udział w pielęgnowaniu tradycji mają również twórcy ludowi: malarze, rzeźbiarze, kowale, hafciarki, gawędziarze. Artyści ci, dzięki swojej pasji i wytworom pracy, promują gminę i dbają, aby dziedzictwo kulturowe stało się wartościowym produktem rynkowym.

Wizytówką lokalnego folkloru stały się cykliczne imprezy organizowane każdego roku: Przegląd Grup Kolędniczych, Konkurs Palm Wielkanocnych, Konkurs na kartkę świąteczną, Gminny i Powiatowy Przegląd Dorobku Kulturalnego i Kulinarne Kół Gospodyń Wiejskich, Święto Gminy, spotkania z cyklu „Limanowianie znani i nieznani” oraz okazyjne wystawy i spotkania autorskie. Wspomniane uroczystości, przeglądy i konkursy służą pielęgnowaniu obyczajowości i wzbudzają zainteresowanie przybywających do gminy turystów z różnych regionów kraju, czy zagranicy.

Gmina kładzie nacisk na zachowanie dziedzictwa kulturowego i promocję gminy przez kulturę, propagowanie czytelnictwa, wzbudzanie zainteresowania książką i ukazania jej ogromnej oraz niepodważalnej roli w świecie kultury masowej. Na terenie gminy Limanowa funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna w Starej Wsi oraz sześć filii: w Kaninie, Siekierczynie, Pisarzowej, Nowym Rybiu, Rupniowie oraz Męcinie. Obok bibliotek na terenie gminy działają Wiejskie Domy Kultury w Starej Wsi i Sowlinach, Wiejskie Kluby Kultury w Pisarzowej i Kisielówce oraz Świetlice Wiejskie w Makowicy, Walowej Górze, Siekierczynie I oraz Bałazówce. W placówkach tych swoją siedzibę mają Koła Gospodyń Wiejskich gdzie działają tam również koła zainteresowań, takie jak: koła haftu, kółka plastyczne, a także zespoły muzyczne. Domy kultury, kluby kultury i świetlice oprócz podstawowej działalności statutowej realizują działania na płaszczyźnie kulturalnej, społecznej, informacyjnej i edukacyjnej. Pełnią funkcję swoistych ośrodków kultury zrzeszających szerokie grono odbiorców na: lekcjach bibliotecznych, wystawach lokalnych artystów, konkursach, spotkaniach autorskich, wieczorkach poetyckich, szkoleniach komputerowych.

3. Infrastruktura techniczna

3.1 Komunikacja

Na rozwój gminy w dużym stopniu wpływa system komunikacyjny zapewniający dogodne połączenia zarówno z ponadlokalnymi ośrodkami obsługi ludności, jak i pomiędzy poszczególnymi miejscowościami gminy.

Powiązania komunikacyjne zapewnia gminie głównie układ drogowy.

Główne trasy drogowe przebiegające przez obszar gminy to:

- I. droga krajowa Nr 28 Zator - Wadowice - Rabka - Limanowa - Nowy Sącz - Gorlice - Jasło - Krosno - Sanok - Kuźmina - Bircza - Przemyśl - Medyka - granica państwa,
- II. droga wojewódzka Nr 965 Zielona - Bochnia - Limanowa.

Drogi uzupełniające to drogi powiatowe:

- III. nr 25 214 - Limanowa - Szyk – Mstów,
- IV. nr 25 215 - Rupniów - Stare Rybie,
- V. nr 25 217 - Młynne - Laskowa - Łososina Dolna,
- VI. nr 25 219 - Limanowa – Chelmiec,
- VII. nr 25 220 - Cieniawa – Mordarka,
- VIII. nr 25 221 - Raszkówki - Przyszowa - Gołkowice Górne,
- IX. nr 25 223 - Świdnik – Limanowa,
- X. nr 25 225 - Limanowa – Kamienica,
- XI. nr 25 362 - Wysokie – Brzezna.

Przecinająca gminę droga krajowa Nr 28, zapewnia powiązania komunikacyjne miejscowościom gminy w kierunku południowym od Limanowej z Nowym Sączem - byłym miastem wojewódzkim a w chwili obecnej siedzibą wielu delegatur małopolskich urzędów i wojewódzkich jednostek administracyjnych, w tym Placówki Zamiejscowej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego. Dla wsi Wysokie, Kanina, Siekierczyna i Mordarka droga krajowa stanowi powiązanie z Miastem Limanowa.

Droga krajowa z Nowego Sącza w kierunku wschodnim przez Jasło - Sanok - Przemyśl - Medykę prowadzi na wschodnią granicę państwa. Poprzez Nowy Sącz na południe istnieje dogodne połączenie z przejściami granicznymi ze Słowacją.

Dobre powiązania miejscowości gminy Limanowa poprzez drogi powiatowe z Miastem Limanową, przez które przebiega droga krajowa Nr 28 pozwala na dalsze powiązania tych miejscowości poprzez odcinek drogi wojewódzkiej Nr 968 Lubień - Mszana Dolna z drogą krajową nr 7 Kraków - Myślenice - Rabka - Chyżne.

Trasa przez Mszanę Dolną, Lubień i Myślenice jest połączeniem gminy z Krakowem - siedzibą Województwa Małopolskiego. Jest to również dogodne połączenie z odcinkiem autostrady Kraków - Katowice, a następnie przez Łódź, Warszawę, Toruń, Bydgoszcz z północ Polski.

Powiązania komunikacyjne z Krakowem zapewnia również droga wojewódzka Nr 965 Zielona -

Bochnia - Limanowa. Droga ta w Bochni włącza się do międzynarodowej drogi krajowej Nr 4, biegnącej z Niemiec przez Zgorzelec, Opole, Bytom, Olkusz, Kraków, Rzeszów, Przemyśl i Medykę na Ukrainę, zapewniając połączenie nie tylko z Krakowem, ale również z ośrodkami krajowymi na południu Polski.

Gmina Limanowa poprzez sieć dróg powiatowych posiada dobre połączenie z miejscowościami powiatu limanowskiego, jak również powiatami sąsiednimi.

Miasto Limanowa, w którym znajduje się dworzec autobusowy i mini dworce prywatnych linii samochodowych, jest ośrodkiem rozrządowym w zakresie komunikacji dla gminy. Sieć prywatnych linii samochodowych tzw. „busów” stanowi dobrą sieć powiązań pomiędzy poszczególnymi wsiami gminy jak również z Limanową, Mszaną Dolną i Nowym Sączem. Połączenia komunikacyjne Limanowej z większymi miastami Małopolski i Śląska nie są jednak wystarczające.

W chwili obecnej prowadzone są prace projektowe nad budową nowej linii kolejowej Kraków - Podłęże - Piekiełko i związanej z nią modernizacją linii kolejowej nr 104 na odcinku Piekiełko - Limanowa - Nowy Sącz - Muszyna - granica państwa. Budowa nowej linii kolejowej o znaczeniu międzynarodowym, celem uzyskania połączenia tranzytowego z północnej Europy przez Warszawę Kraków do krajów bałkańskich może niewątpliwie zmienić znaczenie istniejącej linii kolejowej.

Władze gminy dużą wagę przywiązują do sprawnego systemu komunikacyjnego gminy, przeznaczając na modernizację, remonty i utrzymanie dróg znaczną część budżetu. W okresie od 2019 -2020 długość zmodernizowanych lub wybudowanych odcinków dróg gminnych wyniosła ponad 70 km. Największe inwestycje drogowe zrealizowane zostały w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych oraz z Funduszu Dróg Samorządowych.

3.2 Gospodarka wodno-ściekowa

Gmina Limanowa pod względem hydrograficznym znajduje się w dorzeczu górnej Wisły, w dwóch zlewniach II-go rzędu:

- zlewni Dunajca obejmującej około 90% gminy,
- zlewni Raby obejmującej około 10% gminy.

Największa część zlewni Dunajca (ok. 50% powierzchni gminy) przypada na zlewni, Łososiny - lewobrzeżnego dopływu Dunajca (zlewnia III-go rzędu). Pozostała część około 40% powierzchni gminy znajduje się w zlewniach Smolnika i Słomki oraz Potoku Suchego i Potoku Brzezna (zlewnie III -go rzędu w dorzeczu Dunajca). Najbardziej północna część gminy należy do dorzecza Raby i jest odwadniana za pośrednictwem dopływów Tarnawki. Największą rzeką w granicach gminy jest Łososina, lewobrzeżny dopływ Dunajca wpadający do Zbiornika Czchowskiego. Z innych większych potoków należy wymienić potok Starowiejski, potok Smolnik czy potok Słomka.

Rzeki i potoki odwadniające obszar gminy należą do typowo górskich o deszczowo - śnieżno - gruntowym systemie zasilania. Oznaczają się dużymi wahaniami wodostanów i przepływów w ciągu

roku, głębokimi stanami niżówkowymi oraz znacznym współczynnikiem odpływu. W efekcie rzeki odznaczają się dużą aktywnością powodziową, która uzewnętrżniła się w sposób katastrofalny w czasie powodzi w 1997 i wiosną 1998 roku, lokalnie w 2001 r.

Źródłem wody dla mieszkańców gminy Limanowa są ujęcia źródeł wody, studnie wiercone oraz ciekły powierzchniowe. Obecnie na terenie gminy Limanowa działa 18 zbiorczych wodociągów w sołectwach: Kisielówka, Kłodne, Koszary, Lipowe, Męcina, Młynne, Mordarka, Nowe Rybie, Pasierbiec, Pisarzowa, Rupniów I, Rupniów II, Siekierczyna, Stara Wieś Łąki, Stara Wieś Wola, Stara Wieś Morgi, Wysokie, Kanina do których podłączonych jest ok. 56% gospodarstw domowych. Ogólną wydajność ujęć poszczególnych wodociągów szacowana jest na około 70 ~ 100 m³/ godz. Poszczególne wodociągi pracują na granicy wydajności ujęć, co praktycznie ogranicza rozbudowę sieci i przyłączanie nowych użytkowników. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosi około 56% gospodarstw. Wodociągi administrowane są przez spółki wodociągowe, z wyjątkiem wodociągów: w Koszarach i Lipowie, Nowym Rybiu i Starej Wsi Morgi, Starej Wsi Rola, Sowliny, Wysokie które administrowane są przez gminę Limanowa.

Właściciele nieruchomości i gospodarstw rolnych, którzy nie korzystają ze zbiorczej sieci wodociągowej - przeważnie z powodu braku technicznych możliwości wykonania przyłącza lub braku zasięgu sieci wodociągowej, zaopatrują się w wodę z własnych studni kopanych, zlokalizowanych przeważnie na własnym gruncie.

Długość czynnej sieci wodociągowej (z przyłączami) na dzień 31.12.2020 roku wynosiła 224,7 km.

Obecnie spośród 21 wsi znajdujących się na obszarze gminy 5 posiada kanalizację. Są to: Męcina, Mordarka, Pisarzowa, Stara Wieś i Siekierczyna, Młynne, Pasierbiec, Walowa Góra, Makowica, Bałazówka. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (z przyłączami) na dzień 31.12.2018 roku wynosiła ok. 125 km. Dostęp do sieci kanalizacyjnej posiada ok. 25% gospodarstw. Ilość przyłączy kanalizacyjnych wynosiła 1 617 szt. Z kanalizacji gminnej korzystało 5 437 osób.

W 2018 roku gmina Limanowa wykonała kanalizację o długości 2,28 km w miejscowości Mordarka – Łazy oraz o długości 27,19 km w miejscowościach Młynne, Pasierbiec, Łososina Górna i Makowica. Do kanalizacji sanitarnej podłączono 250 budynków mieszkalnych, 8 budynków usługowych i uzbójono 38 działek budowlanych. Ponadto przystąpiono do realizacji zadania budowy oczyszczalni i sieci kanalizacyjnej w sołectwie Stara Wieś. Ponadto na terenie gminy ok. 85 gospodarstw domowych posiada przydomowe oczyszczalnie ścieków, pozostałe gospodarstwa posiadają zbiorniki bezodpływowe. Procent skanalizowania Gminy jest niski i wynosi 25%. Na terenie gminy funkcjonuje 5 oczyszczalni ścieków komunalnych:

- 1 Mechaniczno - biologiczna oczyszczalnia w Męcinie o przepustowości 350 m³/dobę. Odbiornikiem cieków jest potok Smolnik (lewobrzeżny dopływ Dunajca).
- 2 Mechaniczno -biologiczna oczyszczalnia w Starej Wsi II o przepustowości 90 m³/d. Odbiornikiem cieków jest potok Starowiejski (prawobrzeżny dopływ Łososiny).
- 3 Mechaniczno - biologiczna oczyszczalnia w Mordarce o przepustowości 350 m³/d.

- 4 Mechaniczno - biologiczna oczyszczalnia w wsi Siekierzyna II o przepustowości 15 m³/d.
- 5 Mechaniczno - biologiczna oczyszczalnia w Młynem o przepustowości 912,1 m³/d.

Do oczyszczalni gminnych (czy też oczyszczalni komunalnej w Limanowej) dowożone są ścieki beczkowozami asenizacyjnymi ze zbiorników wybieralnych (szamb), znajdujących się przy gospodarstwach indywidualnych nie posiadających kanalizacji.

3.3 Gospodarka odpadami

Gmina Limanowa nie posiada własnego, urządzonego składowiska odpadów stałych. Powstające na jej terenie odpady są wywożone przez wyspecjalizowaną firmę, poza obszar gminy. W roku 2019 roku opakowania ze szkła 150 107 – 56,42 Mg opakowania z tworzyw sztucznych 150102 – 423,49 Mg, opakowania z metali 150 104 – 1,6 Mg, opakowania z papieru i tektury 150101 – 465,19 Mg, opony – 50,36 Mg, odpady wielkogabarytowe – 460,86 Mg. Na terenie gminy Limanowa najczęściej odpadów powstaje z gospodarstw domowych oraz z obiektów infrastrukturalnych. Znacznie mniejszy udział stanowią odpady wielkogabarytowe, odpady z ogrodów i parków oraz odpady niebezpieczne wytwarzane w grupie odpadów komunalnych. System gospodarki odpadami obejmuje elementy takie, jak: gromadzenie, transport, unieszkodliwianie, recykling i monitorowanie odpadów. Zorganizowany system usuwania stałych odpadów komunalnych funkcjonuje w gminie od 1994 roku. Wówczas władze samorządowe nowo powstałej gminy Limanowa, zorganizowały stały i systematyczny odbiór odpadów komunalnych z poszczególnych miejscowości. Przyjęty system usuwania odpadów dostosowany został do ówczesnej sytuacji infrastrukturalnej gminy i opierał się na stosowaniu do gromadzenia odpadów worków foliowych jednorazowego użytku.

3.4 Sieć gazowa

Obecnie gmina Limanowa zgazyfikowana jest w oparciu o gazociąg wysokoprężny Łąka - Słupnice o średnicy 200/300mm i ciśnieniu 6,3 MPa, poprzez stacje redukcyjno-pomiarowe pierwszego stopnia zlokalizowane w Rupniowie i Limanowej. Program rozwoju gazownictwa na obszarze byłego województwa nowosądeckiego, na podstawie zbilansowania potrzeb dla całego rejonu, uwzględniających również wykorzystanie gazu do celów grzewczych przewiduje potrzebę zwiększenia dostaw gazu i w związku z tym modernizację istniejących gazociągów pod kątem zwiększenia ich przepustowości. Do regionalnego systemu gazowniczego włączony jest również gaz eksploatowany z udokumentowanych złóż, znajdujących się na terenie gminy Słupnice. Złoża te w ich obszarze górniczym podlegają ochronie. W styczniu 1999 r. Minister Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, dokonał wpisu do rejestru obszarów górniczych obszar „Limanowa 1” dla złóż ropy naftowej.

Gaz używany jest do celów bytowo - gospodarczych i grzewczych. Istniejąca sieć gazowa jest w dobrym stanie i mocno rozbudowana. Obecnie zgazyfikowanych jest 19 wsi w gminie. We wsi Kanina gaz posiada jedynie 30% mieszkańców. Gazu nie posiada wieś Wysokie, do której z uwagi na trudności terenowe przewiduje się doprowadzenie gazu od strony Nowego Sącza. Generalnie można przyjąć, że gaz posiada 85 - 90% mieszkańców gminy.

Infrastruktura gazowa na terenie gminy przedstawia się następująco:

• długość sieci gazowej wysokiego ciśnienia	11 598 mb.
• długość sieci gazowej średniego ciśnienia	299 284 mb.
• długość sieci gazowej niskiego ciśnienia	3 243 mb.
• długość przyłączy gazowych śr/c	110 458 mb.
• długość przyłączy gazowych n/c	1 633mb.
• ilość przyłączy gazowych	4 507 szt.
• w tym budynków mieszkalnych	4 343 szt.

Źródło: Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. o/Kraków.

3.5 Sieć energetyczna

Operatorem sieci przesyłowej na terenie Polski jest spółka PSE SA (Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA). Przedmiotem działania Polskich Sieci Elektroenergetycznych S.A. jest świadczenie usług przesyłania energii elektrycznej, przy zachowaniu wymaganych kryteriów bezpieczeństwa pracy Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (KSE). Na terenie gminy Limanowa nie ma urządzeń w eksploatacji spółki PSE SA, a także nie są planowane na jej obszarze prace związane z budową obiektów elektroenergetycznych o napięciu 220 kV i wyższym.

3.6 Sieć elektroenergetyczna - sieć dystrybucyjna

Operatorem sieci dystrybucyjnej na terenie gminy Limanowa jest spółka TAURON Dystrybucja SA. Podstawowe zadania spółki, nałożone przepisami Prawa Energetycznego to:

- prowadzenie ruchu sieciowego w sieci dystrybucyjnej,
- prowadzenie eksploatacji, konserwacji i remontów sieci dystrybucyjnej,
- planowanie rozwoju sieci dystrybucyjnej,
- zapewnienie rozbudowy sieci dystrybucyjnej,
- współpraca z innymi operatorami systemów elektroenergetycznych lub przedsiębiorstwami energetycznymi w zakresie określonym w Prawie energetycznym,

- dysponowanie mocą określonych jednostek wytwórczych przyłączonych do sieci dystrybucyjnej,
- bilansowanie systemu oraz zarządzanie ograniczeniami systemowymi;
- dostarczanie użytkownikom sieci i operatorom innych systemów elektroenergetycznych określonych Prawem energetycznym informacji,
- umożliwienie realizacji umów sprzedaży energii elektrycznej przez odbiorców przyłączonych do sieci poprzez wypełnianie warunków określonych w Prawie energetycznym,
- utrzymanie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa pracy sieci dystrybucyjnej.

Stan sieci określany jest jako dobry. Gmina Limanowa jest zasilana w większości ze stacji elektroenergetycznej 110/30/15 kV Łososina oraz częściowo ze stacji 110/30/15 kV Stary Sącz, 110/30/15/6 kV Biegonice, 110/30/15 kV Rożnów. Część sieci, która jest w eksploatacji Oddziału w Tarnowie ze stacji 110/15/6 kV Wygoda lub ze stacji 110/30/15 kV Łososina w zależności od układu pracy sieci SN.

Na terenie gminy znajdują się również odcinki napowietrznych linii wysokiego napięcia 110 kV relacji: Myślenice – Łososina i Łososina – Gorzków.

Wzmocnienia wymagają tereny:

- Męcina, Kłodne – planowane wyprowadzenia dodatkowego ciągu od budowanej SE Chromanice oraz wykonanie po preizolowania linii 30 kV na 15 kV dodatkowych powiązań z linią Mordarka oraz liniami z terenu Regionu Nowy Sącz,
- Stara Wieś – planowana modernizacja linii 15 kV Limanowa Południe (zwiększenie przekroju oraz wykonanie powiązań z liniami 15 kV Kamienica oraz Mordarka,
- Rybie Nowe, Rybie Stare, Rupniów, Szyk – planowana modernizacja odgałęzień z linii 15 kV Rybie (zwiększenie przekroju) oraz wykonanie powiązań z linią 15 kV Laskowa i liniami na terenie Oddziału Tarnów.

Zadaniem do realizacji, oprócz działania na rzecz poprawy niezawodności dostawy energii elektrycznej także w sytuacjach nadzwyczajnych, jest poprawa równomierności pokrycia obszaru gminy sieciami średnich i niskich napięć, aby poprawić dostępność do systemu.

Źródło: Tauron DYSTRYBUCJA SA.

3.7 Dostęp do Internetu i łączność telekomunikacyjna

Gmina Limanowa należy do Strefy Numeracyjnej SN Nowy Sącz i Okręgu Telefonicznego OT Limanowa. OT Limanowa graniczy od wschodu z OT Nowy Sącz, od zachodu z OT Rabka, a od południa z OT Nowy Targ. Powiązanie ze światem zapewnia układ połączeń międzycentralowych za pomocą kabli światłowodowych na kierunku Rabka - Nowy Sącz oraz radiolinii analogowej Warszawa - Kraków - Gubałówka - Prehyba - Nowy Sącz. Podstawowe połączenie gminy ze światem zapewnia centrala cyfrowa zlokalizowana przy ul. Ks. Łazarskiego 9 w Limanowej, będąca centralą węzłową ruchu międzymiastowego - przychodzącego i wychodzącego dla wszystkich central zainstalowanych na terenie powiatu limanowskiego. Połączenia telefoniczne dla poszczególnych wsi gminy Limanowa zapewnia centrala cyfrowa w Limanowej oraz koncentratory centrali cyfrowej w Męcinie, Pisarzowej, Starej Wsi, Starej Wsi-Woli, Łososinie Górnej i Nowym Rybiu.

22 kwietnia 2013 r. mieszkańcy gminy Limanowa utracili możliwość łączności telewizyjnej poprzez odbiór sygnału analogowego. Jego miejsce zajął sygnał telewizji cyfrowej, który umożliwił odbieranie większej liczby kanałów, poprawił jakość przekazywanego obrazu i dźwięku oraz dał możliwość odbierania programów w wysokiej rozdzielczości (HD). Wyłączony został sygnał analogowy i włączony został sygnał cyfrowy z następujących nadajników: Rabka/Luboń Wielki, Szczawnica/g. Prehyba, Tarnów/g. Św. Marcina, Wrocław/Ślęża, Zakopane/Gubałówka, Gorlice/komin EC. Zwolnione częstotliwości będą wykorzystywane do rozwoju usług telekomunikacyjnych, w tym dostępu do Internetu. Teren Małopolski, w tym gminy Limanowa objęty został zasięgiem naziemnej telewizji cyfrowej w ramach sieci multipleksu MUX1, MUX2, MUX3.

Orange Polska buduje sieć światłowodową na terenie gminy Limanowa, w ramach projektu „Nowosądecki Część A Orange Światłowód”. Projekt jest realizowany z dofinansowaniem ze środków UE w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa (POPC). Celem inwestycji jest likwidacja internetowych „białych plam” na mapie Polski i dostarczenie mieszkańcom ultraszybkiego Internetu. Pierwszym zadaniem było doprowadzenie światłowodu do szkół i placówek edukacyjnych zakwalifikowanych do projektu w miejscowościach: Kanina, Kłodne, Męcina, Młynne, Mordarka, Nowe Rybie, Pasierbiec, Pisarzowa, Rupniów, Siekierczyna, Stara Wieś, Stare Rybie, Wysokie. Placówki te mogą już korzystać za pośrednictwem firmy NASK z dostępu do Internetu oraz Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej, co gwarantuje im rozwój nowoczesnych form kształcenia oraz zdobywanie nowych kompetencji, zarówno przez uczniów, jak i nauczycieli. Drugi etap realizacji projektu POPC obejmuje budowę sieci światłowodowej do wytypowanych gospodarstw domowych. Inwestycje realizowane są sukcesywnie.

Lista miejscowości, które zostały podłączone do sieci szerokopasmowej:

- **Balażówka** - podłączono 19 gospodarstw domowych,
- **Kanina** - podłączono 78 gospodarstw domowych,
- **Kisielówka** - podłączono 53 gospodarstwa domowe,
- **Kłodne** - podłączono 141 gospodarstw domowych,
- **Koszary** - podłączono 127 gospodarstw domowych,
- **Łososina Górna** - podłączono 14 gospodarstw domowych,
- **Makowica** - podłączono 15 gospodarstw domowych,
- **Męcina** - podłączono 516 gospodarstw domowych,
- **Nowe Rybie** - podłączono 75 gospodarstw domowych,
- **Pasierbiec** - podłączono 61 gospodarstw domowych,
- **Rupniów** - podłączono 177 gospodarstw domowych,
- **Siekierczyna** - podłączono 215 gospodarstw domowych,
- **Stara Wieś** - podłączono 618 gospodarstw domowych,
- **Walowa Góra** - podłączono 67 gospodarstw domowych.

Inwestycja w gminie będzie kontynuowana w n/w miejscowościach: Kanina, Kisielówka, Kłodne, Koszary, Łososina Górna, Męcina, Pasierbiec, Rupniów, Siekierczyna, Stara Wieś, Walowa Góra.
Źródło: www.uniaswiatlowodowa.pl/nawosadecki-czesc-a/limanowa/instalacje.

4. Sfera społeczna

4.1 Edukacja

Na terenie gminy Limanowa funkcjonuje 15 szkół podstawowych :

- Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Jana Pawła II w Męcinie,
- Szkoła Podstawowa im. Stanisława Wyspiańskiego w Mordarce,
- Szkoła Podstawowa im. Władysława Reymonta w Pasierbcu,
- Szkoła Podstawowa im. ks. Józefa Górszczyka w Pisarzowej,
- Szkoła Podstawowa im. Stanisława Wyspiańskiego w Rupniowie,
- Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Bohaterów Westerplatte w Starej Wsi,
- Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Stanisława Konarskiego w Starej Wsi,
- Szkoła Podstawowa im. Juliana Tuwima w Kaninie,
- Szkoła Podstawowa im. Królowej Korony Polskiej w Kłodnem,
- Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Konstytucji 3-go Maja w Męcinie,
- Szkoła Podstawowa w Młynnem,
- Szkoła Podstawowa im. Marii Dąbrowskiej w Nowym Rybiu,
- Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Siekierczynie,

- Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Zygmunta Krasińskiego w Siekierczynie,
- Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Wysokiem.

Sieć przedszkolna obejmuje oddziały przedszkolne przy każdej z 15 szkół jakie mieszczą się na terenie gminy Limanowa. Ponadto w Gminie funkcjonuje Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Starym Rybiu - prowadzona przez stowarzyszenie.

W szkołach prowadzonych przez gminę pobiera naukę 2688 uczniów w 181 oddziałach wg. stanu na dn. 30.09.2019 uczniów. Liczba dzieci w poszczególnych placówkach jest bardzo zróżnicowana.

Stan techniczny budynków oświatowych oraz urządzeń sportowo - rekreacyjnych uznać należy za dobry, co jest efektem stałych, znacznych nakładów finansowych czynionych od kilku lat na poprawę stanu technicznego i optymalizacji kosztów eksploatacji.

Gmina Limanowa posiada 14 przyszkolnych placów zabaw oraz 3 hale sportowe, w których uczące się dzieci i młodzież mogą odbywać zajęcia sportowo - gimnastyczne. Ponadto nieustannie podejmowane są działania mające na celu dalszą poprawę bazy lokalowej gminnej oświaty, a także doposażenie szkół w sprzęt i pomoce dydaktyczne.

4.2 Pomoc społeczna

Na obszarze Gminy Limanowa działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który realizuje zadania własne gminy oraz zadania z zakresu administracji rządowej zlecone gminie na mocy przepisów ustawowych.

Skalę pomocy społecznej na terenie gminy można scharakteryzować za pomocą takich wielkości jak: liczba świadczeniobiorców, liczba rodzin objętych pomocą, liczba członków rodzin objętych pomocą, czy wreszcie wartość świadczeń.

W 2019 r. beneficjentami pomocy społecznej było ogółem 1411 osób, w tym 303 w wieku 0-17, 322 w wieku 18-60, 66 powyżej 60 roku życia, w tym 879 osób, których dochód mieści się w kryterium dochodowym wynikającym z ustawy o pomocy społecznej oraz 532 osoby, których dochód jest wyższy od kryterium dochodowego.

Na dzień 1 stycznia 2019 r. 1 220 rodzin otrzymało zasiłki rodzinne na dzieci, a 1 019 rodzin na dzień 31 grudnia 2019 r. Liczba dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny wynosiła na początku roku 2 796, a na koniec roku 2 445. Kwota udzielonych świadczeń rodzinnych w 2019 r. wyniosła 11 954 840,83 zł, w tym kwota zasiłków pielęgnacyjnych – 1 370 317,32 zł. Kwota świadczeń w 2019 r. to wykorzystana dotacja (wydatki pomniejszone o zwroty bieżące).

Na początek 2019 r. 1 932 rodziny pobierały świadczenie wychowawcze(tzw.500+), a na koniec 2019 roku 2 856 rodzin.

Głównymi powodami przyznania świadczeń z pomocy społecznej były:

Tabela nr 7. Powody udzielania pomocy społecznej w Gminie Limanowa w 2019 r.

Powody udzielania pomocy społecznej	2019 rok	
	Liczba rodzin	%
Ubóstwo	268	64,0
Sieroctwo	0	0,0
Bezdomność	2	0,5
Potrzeba ochrony macierzyństwa	127	30,3
W tym: Wielodzietność	124	29,06
Bezrobocie	116	27,7
Niepełnosprawność	228	54,4
Długotrwała lub ciężka choroba	260	62,1
Bezradność w sprawach opiek.- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	6	1,4
W tym: rodziny niepełne	0	0,0
W tym: rodziny wielodzietne	1	0,2
Przemoc w rodzinie	9	2,2
Alkoholizm	26	6,2
Narkomania	0	0,0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	0,4
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0,0
Zdarzenie losowe	2	0,5
Sytuacja kryzysowa	0	0,0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	1	0,2

Źródło: Opracowanie własne, dane GOPS.

W 2019 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wydał 1234 Kart Dużej Rodziny oraz 1011 Kart w wersji elektronicznej. Na przestrzeni lat 2014-2020 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Limanowej współpracował m.in: Wojewodą Małopolskim na realizację programu „Posiłek w szkole i w domu”, Caritas Archidiecezji Krakowskiej na realizację Programu Operacyjnego Pomoc

Żywnościowa (FEAD), Wojewodą Małopolskim na realizację programu „Rozwijanie form wsparcia i pomocy na rzecz osób starszych 50+”, Wojewodą Małopolskim na realizację Programu „Asystent rodziny”, Nowosądeckim Towarzystwem im. Brata Alberta w Nowym Sączu, Nowosądeckim Ośrodkiem Profilaktyki Społecznej w Nowym Sączu dotyczącą organizacji kolonii socjalno – zdrowotnej dla dzieci z rodzin najuboższych, wielodzietnych, samotnie wychowujących.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GOPS Limanowa.

4.3 Opieka zdrowotna

Na terenie gminy Limanowa znajdują się dwa Niepubliczne Zakłady Ośrodki Zdrowotnej w Męcinie i Nowym Rybiu. NZOZ w Męcinie przyjmuje pacjentów z Męciny, Kłodnego, Pisarzowej. Z kolei NZOZ w Nowym Rybiu przyjmuje pacjentów z Nowego Rybia, Starego Rybia, Rupniowa.

Ponadto na terenie gminy zlokalizowane są indywidualne praktyki lekarskie oraz stomatologiczne. Ze względu na małą liczbę ośrodków i brak specjalistycznej kadry oraz ograniczoną liczbę dodatkowych świadczeń mieszkańcy gminy są zmuszeni korzystać z usług ośrodków zdrowia w Limanowej, Kłęczanach i Chomranicach. Na terenie miasta zlokalizowany jest Szpital Powiatowy im. Miłosierdzia Bożego, z którego usług medycznych korzystają mieszkańcy całego Powiatu Limanowskiego. W gminie działają dwie apteki w miejscowości Męcina.

4.4 Rynek pracy.

Dane dotyczące sytuacji na rynku pracy w 2019 r. na terenie Powiatu Limanowskiego i gminy Limanowa przedstawia tabela nr 8.

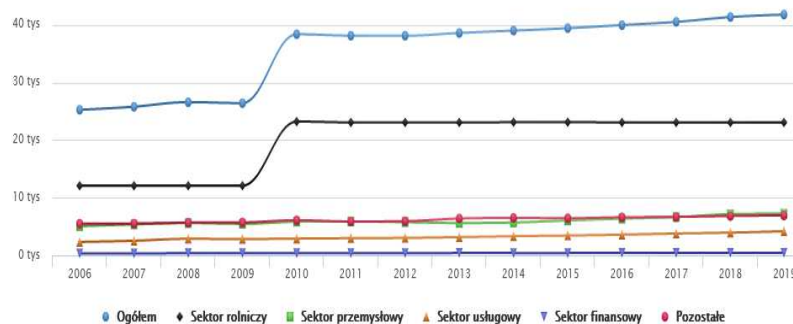
Tabela 8. Wybrane dane dotyczące rynku pracy w gminie Limanowa w 2019r. na tle Powiatu

Rynek Pracy	Powiat	Gmina
Pracujący/osoby	18 556	1 459
Bezrobotni zarejestrowani/osoby	3 840	661
w tym kobiety w %	59,6	58,9
Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	4,8	4,2
Udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w wieku produkcyjnym w %	6,1	5,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

W 2019 r. populacja pracujących w gminie Limanowa liczyła 1459 osoby. W grupie tej było 735 mężczyzn i 724 kobiet (dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie). Biorąc pod uwagę wiek to największą grupę wśród pracujących, stanowiły osoby w przedziale wiekowym 20 - 49 lat. Grupa ta dominowała zarówno w populacji pracujących mężczyzn, jak i kobiet. Struktura pracujących wg wykształcenia w gminie kształtuje się podobnie, jak w Małopolsce i całym kraju. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem zawodowym i średnim. Na terenie gminy liczba ludności zatrudnionej poza rolnictwem jest duża, odsetek ten nie maleje. Wzrasta ilość ludności podejmującej własną działalność gospodarczą.

Wykres 1. Liczba pracujących wg. sektorów ekonomicznych w gminie Limanowa w latach 2006-2019.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

W gminie Limanowa w 2019 r. na 1000 mieszkańców pracowało 51 osób. 48,7% wszystkich pracujących ogółem stanowiły kobiety, a 51,3% mężczyźni. O ile poziom bezrobocia w latach 2009 – 2013 kształtował się na poziomie 19,2%-21,7% to od roku 2014 systematycznie spadał. Bezrobocie rejestrowane w gminie Limanowa wynosiło w 2019 roku 5,9% (7,5% wśród kobiet i 4,6% wśród mężczyzn). Dla porównania w województwie małopolskim wynosiło 4,1% w kraju 5,2%.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

Tabela 9. Liczba bezrobotnych w gminie Limanowa w latach 2011-2020 na tle Województwa i Kraju.

Bezrobotni	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gmina Limanowa	20,8 %	21,0 %	20,7 %	17,0 %	14,6 %	10,2 %	8,2%	7,2%	5,9%	6,7%
Województwo Małopolskie	10,5 %	11,4 %	11,5 %	9,7%	8,3 %	6,6%	5,3%	4,7%	4,1%	5,3%
Polska	12,5 %	13,4 %	13,4 %	11,4 %	9,7 %	8,2 %	6,6%	5,8%	5,2%	6,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP Limanowa.

Na podstawie powyższych danych następuje poprawa na rynku pracy w powiecie limanowskim, podobnie jak w kraju, czy województwie. Wśród bezrobotnych na terenie gminy najwięcej osób, bo 58,6 % legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym, policealnym i średnim. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Limanowa 2 542 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 250 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi 2 292. 55,8% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Limanowa pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 17,3% w przemyśle i budownictwie, a 9,5% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,0% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Źródło: www.polskawliczbach.pl/gmina_Limanowa.

4.5 Poziom bezpieczeństwa

Poziom bezpieczeństwa na terenie gminy Limanowa należy rozpatrywać w kilku aspektach:

- a) bezpieczeństwo przeciwpożarowe,
- b) bezpieczeństwo przeciwpowodziowe,
- c) zagrożenia związane z przestępczością,
- d) zagrożenie biologiczne,
- e) zagrożenia związane z toksycznymi środkami przemysłowymi,
- f) zagrożenia od środków radiologicznych.

Ad. a) Bezpieczeństwo przeciwpożarowe

Zabezpieczenie gminy pod względem przeciwpożarowym można uznać za wystarczające. Na terenie gminy działa 8 jednostek ochotniczych straży pożarnych (w Męcinie, Pisarzowej, Kisielówce,

Rupniowie, Nowym Rybiu, Siekierzynie, Starej Wsi i Wysokiem), a w Mieście Limanowa mieści się Państwowa Powiatowa Straż Pożarna, która swym działaniem obejmuje także teren gminy. Odległość najdalej położonych miejscowości od siedziby PPSP nie przekracza 15 km.

Tabela 10. Statystyka KP PSP Limanowa w latach 2019 – 2020

Rodzaj zdarzeń	ROK	
	2019	2020
Pożary	49	23
Miejscowe zdarzenia	99	132
Alarmy fałszywe	4	5
Ćwiczenia	8	2
Wyjazdy gospodarcze	23	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich i Obrony Cywilnej Urzędu gminy Limanowa.

Tabela 11. Wyposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych(stan na 31.XII 2020r.).

Jednostka OSP	Liczba osób	Pojazdy	Motopompy
Kisielówka	73	1	3
Męcina	100	3	6
Nowe Rybie	83	1	2
Pisarzowa	65	1	2
Rupniów	17	1	2
Siekierzyna	58	2	2
Stara Wieś	37	1	2
Wysokie	47	4	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich i Obrony Cywilnej Urzędu gminy Limanowa.

Ad. b) Bezpieczeństwo przeciwpowodziowe

Planem ewakuacji objęto mieszkańców gminy Limanowa zamieszkujących część nadbrzeżnych terenów rzeki Łososiny, szczególnie narażonych na zalanie w przypadku wystąpienia katastrofalnych powodzi (także lokalnych) w jej górnym dorzeczu. Obszar taki znajduje się w obrębie miejscowości Walowa Góra, Łososina Górna i Młynne. Obszarów zalewowych nie wyznaczano w pozostałych miejscowościach gminy z uwagi na brak cieków mogących powodować szczególne zagrożenie powodziowe.

Pozostałe ciek wodne stanowią potoki górskie, których długość nie przekracza kilku km, a zlewnia - kilkunastu km². Ewentualne ich wezbrania mogą powodować nawet znaczne szkody w infrastrukturze, nie wyłączając podmycia i oberwania brzegów, lecz nie skutkują zalaniem terenów zabudowanych zlokalizowanych głównie na stokach. Ponadto, znaczny spadek tych potoków praktycznie uniemożliwia zaleganie wody powodziowej.

Wyznaczone obszary zalewowe mogą być narażone na czasowe, krótkotrwałe zalanie o przewidywanym okresie trwania do 1 doby. Czas ten warunkowany jest znacznymi możliwościami szybkiego spływu i odpływu wód powodziowych.

Na terenie gminy Limanowa wyznaczono dwa niewielkie i odrębne obszary, posiadające cechy topograficzne sprzyjające i umożliwiające wystąpieniu zalania podczas wezbrań powodziowych. Oznaczono je jako obszar „A” i obszar „B”.

Obszar „A”

Obszar ten stanowi naturalne rozszerzenie doliny rzeki Łososiny, w odległości ok. 0,5 km od granicy Gminy Tymbark oraz poniżej przewężenia koryta rzecznego na styku z torowiskiem kolejowym linii Chabówka - Nowy Sącz i korpusem drogi powiatowej Limanowa - Tarnawa, biegnącej w kierunku Krakowa. Woda powodziowa wypływająca z tego przewężenia posiadającego znaczny spadek koryta rzecznego, może rozlewać się na położonym poniżej zabudowanym, płaskim terenie. Dodatkowo, rozlewanie się wody powodziowej jest potęgowane przez konstrukcje mostu żelbetowego, stanowiącego dojazd do osiedla „Za Rzeką” w miejscowości Walowa Góra. W przypadku - gdy wezbrana woda osiągnie poziom płyty mostu, a naniesione gałęzie i konary drzew, osadzone na filarze mostu zmniejsza światło przepływu, konstrukcja mostu górująca nad okolicznym terenem - rozdziela częściowy nurt rzeki na obydwie brzegi, w tym na drogę powiatową, która staje się nieprzejezdna, oraz na zabudowany teren.

Obszar „B”

Obszar zagrożony zalaniem - to kolejne naturalne rozszerzenie doliny rzeki Łososiny, zlokalizowane około 0,5 km poniżej mostu drogowego drogi gminnej Limanowa - Walowa Góra - Pasierbiec, obejmujące część miejscowości Łososina Górna i Młynne, osiedle zwane „Za Rzeką”, położone na lewym brzegu rzeki. Prawy, nieco wyżej położony brzeg, należy administracyjnie do Miasta Limanowa. W celu ochrony tego terenu przed zalewaniem woda powodziowa, został wybudowany wał przeciwpowodziowy, długości około 400 metrów. Wał ten przebiega początkowo poprzecznie od pobliskiego stromego zbocza górskiego do koryta rzeki, a następnie wzdłuż lewego brzegu rzeki. Wał ten wybudowany został około połowy XX wieku (w Urzędzie Gminy Limanowa brak jest dokumentacji dotyczącej jego budowy), wówczas gdy koryto rzeczne na tym odcinku było zdecydowanie płytsze niż obecnie.

Dochodziło wówczas zapewne do zalewania gruntów uprawnych i kilku zabudowań zlokalizowanych na płaskim dnie doliny. Jednakże w okresie ostatnich dziesięcioleci doszło do tak znacznej erozji dennej tego odcinka rzeki, poziom dna uległ obniżeniu nawet do 4 metrów. W efekcie woda powodziowa mieści się obecnie w korycie rzeczonym, nie występując praktycznie poza nie. Nawet podczas tzw. „powodzi stulecia” w roku 1997 nie doszło do stanowiącego realne zagrożenie wystąpienia rzeki z brzegów na tym odcinku. Istotne znaczenie ma tutaj znaczny spadek dna, co umożliwia szybki spływ fali powodziowej, bez zalewania terenów nadbrzeżnych. W razie wystąpienia

wyjątkowo katastrofalnych wezbrań rzeki Łososiny - niespotykanych w obecnej sytuacji hydrologicznej terenu - może dojść do przelania się fali powodziowej przez koronę wału i zalania zagrożonego terenu.

W razie zaistnienia zagrożenia powodziowego i wystąpienia potrzeby ewakuacji ludności zamieszkującej te tereny, ewakuacja ta może zostać przeprowadzona do budynku Szkoły Podstawowej w Młynnem, przy wykorzystaniu odcinka drogi gminnej Limanowa - Młynne - Pasierbiec, oraz odcinka drogi wojewódzkiej Limanowa-Bochnia, przebiegającej przez miejscowość Młynne, obok budynku szkolnego.

Ewakuowana ludność znajdzie czasowe schronienie i ewentualne wyżywienie w oparciu o zaplecze socjalne szkoły. Ewakuacja inwentarza żywego może się odbyć do wyżej położonych, sąsiednich nieruchomości i gospodarstw rolnych. Z uwagi na niski poziom fali powodziowej na tym terenie i krótki czas ewentualnego zalania, możliwy jest szybki powrót ewakuowanych osób do własnych zabudowań.

Ad. c) Zagrożenia związane z przestępczością

Gmina znajduje się w rewirze działania Powiatowej Komendy Policji w Limanowej. Rewir ten obejmuje 3 jednostki samorządu terytorialnego: Gminę Limanowa, Miasto Limanowa i Gmina Laskowa. KPP jest usytuowana centralnie w mieście Limanowa, odległość do najdalej położonych miejscowości gminy nie przekracza 15 km. Zgodnie ze statystykami Policji gmina nie odbiega poziomem bezpieczeństwa związanym z zagrożeniami przestępczością od gmin wiejskich w tym rejonie.

Ad. d) Zagrożenie biologiczne

Na terenie gminy Limanowa nie występują szczególne rodzaje i obszary zagrożeń epidemicznych, nie mniej jednak w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych (powódź, huragan), istotne znaczenie dla uniknięcia ewentualnych zagrożeń w tym zakresie jest zapewnienie ludności awaryjnych źródeł wody zdatnej do picia i na potrzeby gospodarcze.

Przy braku bowiem wystarczających ilości źródeł awaryjnego zaopatrzenia ludności w wodę, może dojść do realnego zagrożenia epidemicznego w postaci zbiorowych zatruc pokarmowych wywołanych chorobami brudnych rąk, aż do wystąpienia chorób, których zwalczanie regulują międzynarodowe przepisy zdrowotne (sepsa, gruźlica).

Ad. e) Zagrożenia związane z toksycznymi środkami przemysłowymi

Na terenie gminy Limanowa zagrożenie toksycznymi środkami przemysłowymi jest minimalne. Jedyne niebezpieczeństwa w tym zakresie to znajdujące się dwie niewielkie stacje paliw.

Tabela 12. Wykaz stacji paliw na terenie gminy.

Nazwa podmiotu	Miejscowość	Nr posesji	Liczba zbiorników	Pojemność
„WAC – WOJ” Sp. z o.o 33-330 Grybów ul. Kazimierza Wielkiego 24/1	Męcina	22	6	42
PUH "KUŻMA" s.c. Kuźma Krystyna, Kuźma Stanisław STACJA PALIW	Wysokie	175	3	112

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Limanowa

Ad. f) Zagrożenia od środków radiologicznych

Zagrożenie radiologiczne gminy Limanowa istnieje w przypadku ewentualnej awarii elektrowni jądrowej w Jasnych Bochunicach (Słowacja), oddalonej od południowej granicy gminy o około 140 km. W przypadku awarii jednego lub kilku reaktorów jądrowych w elektrowni jądrowej Jasne Bochunice, gmina w zależności od warunków meteorologicznych może znaleźć się w strefie "M" zagrożenia promieniotwórczego, w której moc dawki na śladzie obłoku wynosić może od 0,005 - 0,05 cGy/h.

4.6 Aktywność społeczna

Na terenie gminy Limanowa działają liczne organizacje pozarządowe. Organizacje te zajmują się bardzo różnymi przedsięwzięciami, zaspokajając szeroki wachlarz potrzeb mieszkańców. Są wśród nich straże pożarne, organizacje kulturalne, kluby sportowe, stowarzyszenia. Urząd Gminy w Limanowej oraz Organizacje Pozarządowe ściśle współpracują przy realizacji zadań pożytku publicznego. Do wyróżniających się podmiotów można zaliczyć m.in:

- a) Ochotnicze Straże Pożarne w Męcinie, Pisarzowej, Siekierczynie, Starej Wsi, Kisielówce, Nowym Rybiu, Rupniowie, Wysokiem oraz Łososinie Górnej, która siedzibę ma na terenie miejskim, a swoim zasięgiem obejmuje część gminy,
- b) 7 Ludowych Klubów Sportowych, 3 Uczniowskie Kluby Sportowe, 1 Klub Sportowy LKS „Olimpia” Pisarzowa (piłka nożna, piłka siatkowa), LKS Mordarka (piłka nożna), LKS Rupniów (piłka nożna), LKS „Słomka” Siekierzyna (piłka nożna), LKS „Starówka” Stara Wieś (piłka nożna), LKS „Wierchy” Pasierbiec (piłka nożna), LKS „Smolnik” Męcina (lekkoatletyka, tenis stołowy), UKS „Partia” Młynne (biegi na orientację) UKS Kłodne (biegi narciarskie), UKS „Gumisie” w Starej Wsi (unihokey, pływanie), KS „Limanowa-swim” (pływanie),

- c) 5 zespołów regionalnych - Regionalny Zespół Pieśni i Tańca „Pisarzowianie” z Pisarzowej, Zespół Regionalny „Spod Kicek” z Mordarki, Zespół Regionalny „Mali Męcinianie” z Męciny, Zespół Regionalny oraz „Kijem Worci” z Pasierbca,
- d) 13 kół gospodyń wiejskich.

5. Sfera gospodarcza

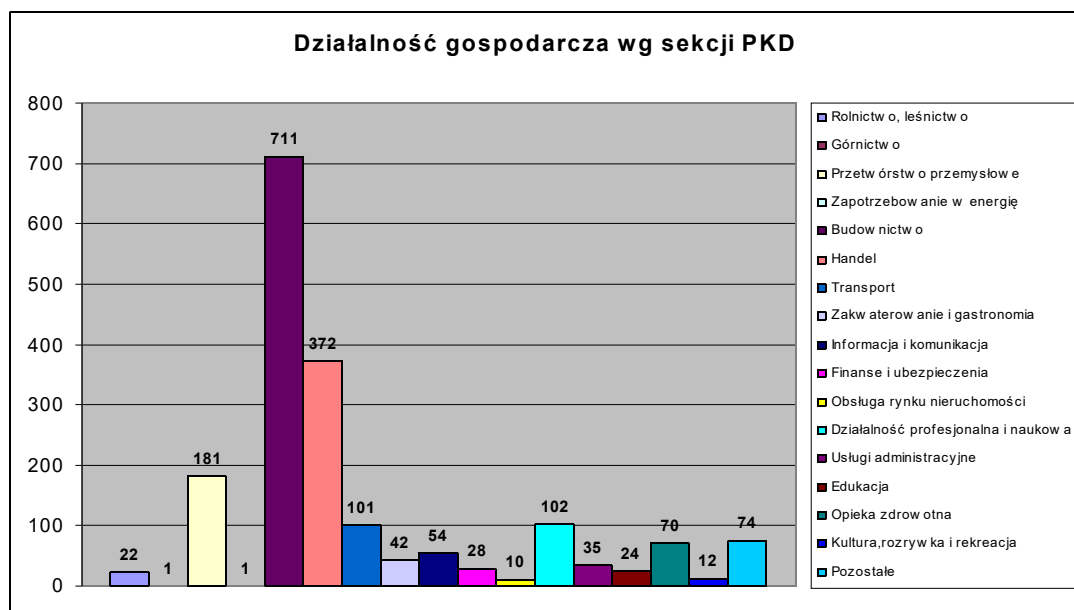
5.1 Charakterystyka podmiotów lokalnej gospodarki .

Liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy w 2020 r. jak wynika z danych GUS wynosiła:

- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 1 840,
- spółki handlowe - 21,
- spółki cywilne – 33,
- stowarzyszenia i inne organizacje – 43.

Liczba nowych podmiotów gospodarczych na terenie gminy w 2020 r. w rejestrze REGON – 222. Z kolei działalność wyrejestrowało 69 przedsiębiorców.

W gminie Limanowa w roku 2019 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 1 857 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 1 700 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 231 nowych podmiotów, a 118 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009 - 2017 najwięcej (241) podmiotów zarejestrowano w roku 2018, a najmniej (155) w roku 2011. W tym samym okresie najwięcej (168) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2015 roku, najmniej (99) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2009 roku. Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Limanowa najwięcej (35) jest stanowiących spółki cywilne. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (1 818) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników. 1,3% (24) podmiotów jako rodzaj działalności deklaroowało rolnictwo, leśnictwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklaroowało 45,2% (840) podmiotów, a 53,5% (993) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Limanowa najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są budownictwo (37,4%) oraz handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (21,2%).

Wykres 2. Podmioty gospodarcze według sekcji PKD w 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych CEIDG, GUS
www.polskawliczbach.pl/gmina_Limanowa

5.2 Formy wsparcia dla inwestorów

Niezwykle istotną sprawą dla rozwoju gminy jest stworzenie mechanizmów umożliwiających tworzenie pozarolniczej działalności gospodarczej. Jednak obciążenie finansowe (szczególnie ZUS) i brak zasobów kapitałowych uniemożliwiają rozwój tego rodzaju przedsięwzięć.

Starostwo Powiatowe w Limanowej zainicjowało stworzenie w Limanowej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, która ułatwi prowadzenie działalności gospodarczej oraz ma zachęcać potencjalnych inwestorów do podjęcia na terenie powiatu innowacyjnej działalności.

W efekcie Rada Powiatu Limanowskiego podjęła uchwałę w sprawie ustanowienia podstrefy specjalnej strefy ekonomicznej pod nazwą „Krakowski Park Technologiczny” na terenie Miasta Limanowa. Łączna powierzchnia działek, w ramach której utworzono specjalną strefę ekonomiczną na terenie Miasta Limanowa wynosi ponad 8 hektarów.

Specjalna strefa ekonomiczna przewiduje wiele form wsparcia dla przedsiębiorców z sektora małych i średnich przedsiębiorstw, jak również i dużych firm.

W ofercie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej znajduje się między innymi:

- pakiet pomocy publicznej - zwolnienia z płacenia podatku dochodowego CIT lub PIT w wysokości zależnej od wielkości przedsiębiorstwa, wysokości poniesionych nakładów inwestycyjnych i tworzonych miejsc pracy,
- kompleksowa obsługa inwestorów,
- tereny pod inwestycje,
- powierzchnie biurowe do wynajęcia,
- szkolenia z zakresu pozyskiwania funduszy na działalność gospodarczą,

- szkolenia z zakresu prowadzenia działalności na obszarze specjalnej strefy ekonomicznej.

Formami wsparcia mającymi na celu rozwój małej i średniej przedsiębiorczości na terenie Powiatu Limanowskiego, są jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej (tzw. dotacje) to instrument rynku pracy skierowany do osób bezrobotnych zainteresowanych rozpoczęciem własnej działalności gospodarczej.

Przedsiębiorcy działający na terenie Województwa Małopolskiego mają możliwości dofinansowania projektów inwestycyjnych z funduszy unijnych, które przewidują wsparcie finansowe dla sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w formie dotowania inwestycji. Dotacje dla małopolskich firm mają na celu pobudzenie badań, innowacji i przedsiębiorczości MŚP oraz przezwyciężenie barier rozwojowych.

Głównym celem dofinansowania z funduszy UE jest stworzenie silnego i konkurencyjnego sektora MŚP, poprzez bezpośrednią pomoc finansową oraz zapewnienie alternatywnych, poza bankowych źródeł finansowania działalności przedsiębiorstw. Ponadto istotnym czynnikiem wspierającym rozwój przedsiębiorstw są silne i sprawnie działające instytucje otoczenia biznesu.

6. Raport z badania opinii mieszkańców gminy Limanowa

Wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców 21 miejscowości gminy Limanowa, dotyczącego jakości życia i wyznaczania kierunków rozwoju w gminie Limanowa. W badaniu wzięło udział 208 ankietowanych, co stanowi około 0,8 % wszystkich mieszkańców gminy Limanowa.

1. Jak ogólnie ocenia Pani/Pan poziom życia w gminie Limanowa?

- bardzo dobrze – 4%
- raczej dobrze – 42%
- przeciętnie – 48%
- raczej źle – 3%
- zdecydowanie źle – 3%
- nie mam zdania – 0%

2. Czy według Pani/Pana poziom życia w gminie Limanowa poprawił się na przestrzeni ostatnich 7-8 lat?

- zdecydowanie tak – 12%
- raczej tak – 58%
- raczej nie – 15%
- zdecydowanie nie – 5%
- nie mam zdania – 10%

3. W jakich dziedzinach poziom życia w gminie Limanowa poprawił się najbardziej?

- dostęp do infrastruktury i usług oświatowych (żłobki ,przedszkola, szkoły) – 13%
- dostęp do infrastruktury i usług społecznych (pomoc społeczna, opieka zdrowotna)- 8%
- dostęp do infrastruktury i usług kulturalnych (świetlice , biblioteki) – 11%
- dostęp do infrastruktury i usług sportowych oraz rekreacyjnych(place zabaw, boiska) – 15%
- dostęp do infrastruktury technicznej (m.in. drogowej, wodociągowej, kanalizacyjnej) – 11%
- dostęp do terenów pod zabudowę jedno- i wielorodzinną – 7%
- dostęp do infrastruktury handlowej i usługowej – 10%
- bezpieczeństwo publiczne – 6%
- rynek pracy i możliwość zatrudnienia na terenie gminy – 4%
- stan środowiska naturalnego – 7%
- ład przestrzenny i estetyka otoczenia – 8%

4. Jaka jest Pani/Pana zdaniem sytuacja finansowa gminy Limanowa? Gmina jest:

- bardzo bogata – 1%
- raczej bogata – 14%
- średnio zamożna – 44%
- raczej biedna – 21%
- bardzo biedna – 9%
- nie mam zdania – 11%

5. Ocena warunków życia w gminie Limanowa w następujących dziedzinach:

- dostępność i jakość edukacji przedszkolnej
  - a) bardzo dobrze – 19%
  - b) raczej dobrze - 29%
  - c) przeciętnie – 23%
  - d) raczej źle - 10%
  - e) bardzo źle – 9%
  - f) nie mam zdania – 10%
- dostępność i jakość edukacji szkolnej
  - a) bardzo dobrze – 27%
  - b) raczej dobrze - 40%
  - c) przeciętnie – 18%
  - d) raczej źle - 6%
  - e) bardzo źle - 2%
  - f) nie mam zdania – 7%
- dostępność i jakość zajęć pozalekcyjnych
  - a) bardzo dobrze – 12%
  - b) raczej dobrze – 29%
  - c) przeciętnie – 31%
  - d) raczej źle – 13%
  - e) bardzo źle – 5%
  - f) nie mam zdania – 10%
- dostępność do rekreacji i aktywnego wypoczynku
  - a) bardzo dobrze – 7%
  - b) raczej dobrze – 25%
  - c) przeciętnie – 37%
  - d) raczej źle – 16%
  - e) bardzo źle – 9%
  - f) nie mam zdania – 6%

- dostępność i atrakcyjność oferty kulturalnej
  - a) bardzo dobrze – 6%
  - b) raczej dobrze – 18%
  - c) przeciętnie – 37%
  - d) raczej źle – 18%
  - e) bardzo źle – 14%
  - f) nie mam zdania – 7%
- bezpieczeństwo publiczne
  - a) bardzo dobrze – 4%
  - b) raczej dobrze – 29%
  - c) przeciętnie – 38%
  - d) raczej źle – 13%
  - e) bardzo źle – 5%
  - f) nie mam zdania – 11%
- dostępność komunikacyjna
  - a) bardzo dobrze – 8%
  - b) raczej dobrze – 24%
  - c) przeciętnie – 31%
  - d) raczej źle – 20%
  - e) bardzo źle – 13%
  - f) nie mam zdania – 4%
- dostępność obiektów handlowych i usługowych
  - a) bardzo dobrze – 19%
  - b) raczej dobrze – 28%
  - c) przeciętnie – 30%
  - d) raczej źle – 12%
  - e) bardzo źle – 6%
  - f) nie mam zdania – 5%
- opieka zdrowotna (m.in. opieka medyczna, apteki)
  - a) bardzo dobrze – 2%
  - b) raczej dobrze – 17%
  - c) przeciętnie – 28%
  - d) raczej źle – 23%
  - e) bardzo źle – 21%
  - f) nie mam zdania – 9%
- oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci
  - a) bardzo dobrze – 2%
  - b) raczej dobrze – 17%
  - c) przeciętnie – 35%
  - d) raczej źle – 24%
  - e) bardzo źle – 11%
  - f) nie mam zdania – 11%
- oferta spędzania wolnego czasu dla młodzieży
  - a) bardzo dobrze – 3%
  - b) raczej dobrze – 11%
  - c) przeciętnie – 30%
  - d) raczej źle – 31%

- e) bardzo źle – 14%
- f) nie mam zdania – 11%
- oferta spędzania wolnego czasu dla dorosłych
  - a) bardzo dobrze – 3%
  - b) raczej dobrze – 12%
  - c) przeciętnie – 24%
  - d) raczej źle – 34%
  - e) bardzo źle – 16%
  - f) nie mam zdania – 11%
- możliwość czynnego uczestniczenia w działaniach społecznych (m.in. w organizacjach społecznych)
  - a) bardzo dobrze – 9%
  - b) raczej dobrze – 16%
  - c) przeciętnie – 29%
  - d) raczej źle – 21%
  - e) bardzo źle – 9%
  - f) nie mam zdania – 16%
- infrastruktura turystyczna (m.in. baza noclegowa)
  - a) bardzo dobrze – 3%
  - b) raczej dobrze – 18%
  - c) przeciętnie – 30%
  - d) raczej źle – 21%
  - e) bardzo źle – 14%
  - f) nie mam zdania – 14%
- stan zabytków i obiektów kultury
  - a) bardzo dobrze – 5%
  - b) raczej dobrze – 29%
  - c) przeciętnie – 34%
  - d) raczej źle – 13%
  - e) bardzo źle – 8%
  - f) nie mam zdania – 11%
- możliwość zatrudnienia i rozwoju zawodowego
  - a) bardzo dobrze – 2%
  - b) raczej dobrze – 11%
  - c) przeciętnie – 25%
  - d) raczej źle – 26%
  - e) bardzo źle – 26%
  - f) nie mam zdania – 10%
- możliwość założenia własnej działalności gospodarczej
  - a) bardzo dobrze – 6%
  - b) raczej dobrze – 21%
  - c) przeciętnie – 35%
  - d) raczej źle – 16%
  - e) bardzo źle – 7%
  - f) nie mam zdania – 15%
- atrakcyjność inwestycyjna gminy
  - a) bardzo dobrze – 4%

- b) raczej dobrze – 17%
  - c) przeciętnie – 32%
  - d) raczej źle – 17%
  - e) bardzo źle – 14%
  - f) nie mam zdania – 16%
- infrastruktura drogowa wraz z oświetleniem
    - a) bardzo dobrze – 5%
    - b) raczej dobrze – 23%
    - c) przeciętnie – 34%
    - d) raczej źle – 19%
    - e) bardzo źle – 15%
    - f) nie mam zdania – 4%
- infrastruktura wodociągowo-kanalizacyjna
    - a) bardzo dobrze – 5%
    - b) raczej dobrze – 23%
    - c) przeciętnie – 34%
    - d) raczej źle – 21%
    - e) bardzo źle – 20%
    - f) nie mam zdania – 7%
- infrastruktura energetyczna: gazowa
    - a) bardzo dobrze – 9%
    - b) raczej dobrze – 31%
    - c) przeciętnie – 24%
    - d) raczej źle – 20%
    - e) bardzo źle – 7%
    - f) nie mam zdania – 9%
- system gospodarowania odpadami
    - a) bardzo dobrze – 15%
    - b) raczej dobrze – 28%
    - c) przeciętnie – 26%
    - d) raczej źle – 19%
    - e) bardzo źle – 7%
    - f) nie mam zdania – 5%
- dostępność Internetu
    - a) bardzo dobrze – 17%
    - b) raczej dobrze – 37%
    - c) przeciętnie – 19%
    - d) raczej źle – 12%
    - e) bardzo źle – 9%
    - f) nie mam zdania – 6%
- stan środowiska naturalnego
    - a) bardzo dobrze – 7%
    - b) raczej dobrze – 35%
    - c) przeciętnie – 30%
    - d) raczej źle – 16%
    - e) bardzo źle – 6%
    - f) nie mam zdania – 6%

- zagospodarowanie przestrzeni publicznej (m.in. szlaki turystyczne, place zabaw, chodniki, ławki, czystość i estetyka)
  - a) bardzo dobrze – 5%
  - b) raczej dobrze – 30%
  - c) przeciętnie – 40%
  - d) raczej źle – 14%
  - e) bardzo źle – 6%
  - f) nie mam zdania – 5%
- świadomość ekologiczna mieszkańców
  - a) bardzo dobrze – 3%
  - b) raczej dobrze – 17%
  - c) przeciętnie – 34%
  - d) raczej źle – 25%
  - e) bardzo źle – 15%
  - f) nie mam zdania – 6%
- jakość oferty pomocy społecznej (wraz z działaniami zapobiegającymi patologiom)
  - a) bardzo dobrze – 6%
  - b) raczej dobrze – 15%
  - c) przeciętnie – 27%
  - d) raczej źle – 20%
  - e) bardzo źle – 7%
  - f) nie mam zdania – 25%
- współpraca samorządu gminnego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami
  - a) bardzo dobrze – 5%
  - b) raczej dobrze – 23%
  - c) przeciętnie – 24%
  - d) raczej źle – 14%
  - e) bardzo źle – 6%
  - f) nie mam zdania – 28%

6. Co w Pani/Pana opinii jest najpoważniejszym problemem wpływającym na warunki życia w gminie Limanowa? (podaj 3 najpoważniejsze)

Do najpoważniejszych problemów wpływające na warunki życia w gminie Limanowa mieszkańcy zaliczyli:

- a) problem z zatrudnieniem młodzieży, brak możliwości rozwoju zawodowego, bardzo niskie zarobki – 43%
- b) dostępność komunikacyjną, odbudowę dróg, infrastruktura drogowa, brak chodników, brak oświetlenia dróg – 33%
- c) infrastruktura kanalizacyjna i wodociągowa, zaopatrzenie w wodę, gaz – 24%

7. Które z poniższych stwierdzeń charakteryzują gminę Limanowa obecnie, a które z nich powinny charakteryzować gminę w przyszłości? (wybierz maksymalnie 3 stwierdzenia obecnie i 3 w przyszłości)

Obecnie	W przyszłości
bezpieczna – 95 p.	Atrakcyjna dla młodych ludzi – 76 p.
atrakcyjna dla turystów – 76 p.	wspierająca tworzenie nowych miejsc pracy – 75 p.
przyjazne mieszkańcom gminne instytucje (m.in. Urząd Gminy, GOPS, Gminna Biblioteka) – 75 p.	Z dobrze rozbudowaną infrastrukturą techniczną (m.in. sieć drogową, wodociągowa, kanalizacyjna) – 71 p.

8. Jakie są według Pani/Pana najpilniejsze przedsięwzięcia/dziedziny do zrealizowania lub wspierania na terenie gminy Limanowa w perspektywie najbliższych kilku lat? (wybierz 5 i uszereguj je na skali od 5 do 1, gdzie 5 to ocena najwyższa, a 1 najniższa)

rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej (w tym oświetlenie i chodniki)	50 p. – 31%
rozbudowa i modernizacja infrastruktury kanalizacyjnej	45 p. – 27%
zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży	26 p. – 16%
rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej	22 p. – 13%
rozwój profilaktyki zdrowotnej (ochrona zdrowia i zapobieganie patologiom)	21 p. – 13%

9. Jak Pani/Pan ocenia realny wpływ mieszkańców gminy Limanowa na ważne decyzje podejmowane przez władze samorządowe, czyli Wójta oraz Radę Gminy?

- a) bardzo duży - 3%
- b) raczej duży - 12%
- c) umiarkowany - 40%
- d) raczej mały - 26%
- e) zdecydowanie mały - 15%
- f) nie mam zdania - 4%

10. Jak ocenia Pani/Pan funkcjonowanie Urzędu Gminy Limanowa oraz podległych jednostek organizacyjnych (m.in. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Zespół Obsługi Szkół, Gminna Biblioteka Publiczna w Starej Wsi) w następujących dziedzinach? 5 – bardzo dobrze; 4 – raczej dobrze; 3 – przeciętnie; 2 – raczej źle; 1 – zdecydowanie źle

Ocena funkcjonowania Urzędu Gminy Limanowa oraz podległych jednostek na podstawie ankiet – (wyrażona w %):

1. Kompetencje pracowników (poziom wiedzy):

- bardzo dobrze - 23%
- raczej dobrze - 41%
- przeciętnie - 16%
- raczej źle - 5%
- zdecydowanie źle - 3%
- nie mam zdania - 12%

2. Szybkość obsługi (czas załatwiania spraw):

- bardzo dobrze - 15%

- raczej dobrze - 41%
- przeciętnie - 26%
- raczej źle - 8%
- zdecydowanie źle - 5%
- nie mam zdania - 5%

3. Kultura osobista i zachowanie pracowników:

- bardzo dobrze - 28%
- raczej dobrze - 41%
- przeciętnie - 16%
- raczej źle - 6%
- zdecydowanie źle - 4%
- nie mam zdania - 5%

4. Łatwość w dotarciu do właściwego pracownika:

- bardzo dobrze - 23 %
- raczej dobrze - 40%
- przeciętnie - 19%
- raczej źle - 6%
- zdecydowanie źle - 4%
- nie mam zdania - 8%

11. Z jakich źródeł czerpie Pani/Pan informacje o działaniach władz gminy Limanowa i wydarzeniach lokalnych? (można wskazać kilka odpowiedzi)

spotkania wójta, radnych i przedstawicieli urzędu z mieszkańcami	11%
gazeta „Wiadomości Gminne”	22%
tablica ogłoszeń w Urzędzie Gminy	6%
tablice ogłoszeń w sołectwach	5%
gminna strona internetowa	27%
media społecznościowe, facebook	15%
gminny Biuletyn Informacji Publicznych	4%
z plakatów i ulotek	4%
powiadomienia SMS-owe	4%
inne sposoby (jakie?) własne źródła, limanowa.in, od sołtysa	2%

12. Co w Pani/Pana opinii jest MOCNĄ STRONĄ gminy Limanowa, której wykorzystanie pozwoli na jej dynamiczny rozwój?

MOCNE STRONY Gminy Limanowa

1.	położenie geograficzne i warunki przyrodnicze	133	36%
2.	środowisko naturalne	76	21%
3.	obiekty sakralne i miejsca pamięci narodowej	73	20%
4.	sąsiedztwo aglomeracji krakowskiej	51	14%
5.	potencjał społeczny i ekonomiczny mieszkańców	35	9%

13. Co w Pani/Pana opinii jest SŁABĄ STRONĄ Gminy Limanowa, która może spowolnić jej rozwój?

SŁABE STRONY Gminy Limanowa

1.	rynek pracy i możliwość zatrudnienia	117	38%
2.	infrastruktura wodno – kanalizacyjna	57	19%
3.	komunikacja	47	15%
4.	wsparcie dla przedsiębiorców	47	15%
5.	infrastruktura drogowa	38	13%

14. Co w Pani/Pana opinii jest SZANSĄ (okazja) gminy Limanowa, której wykorzystanie pozwoli na jej dynamiczny rozwój?

SZANSE Gminy Limanowa

1.	rozwój turystyki, gastronomia (poprawa infrastruktury)	29	40%
2.	warunki przyrodnicze, położenie geograficzne	17	24%
3.	pozyskiwanie środków zewnętrznych,	15	21%
4.	rozbudowa dróg, infrastruktury wod-kan.	11	15%

15. Co w Pani/Pana opinii jest ZAGROŻENIEM (trudności, niebezpieczeństwa) gminy Limanowa, które może spowolnić lub utrudnić jej rozwój?

ZAGROŻENIA Gminy Limanowa

1.	brak zakładów pracy	17	35%
2.	zanieczyszczenie środowiska naturalnego	14	29%
3.	niewystarczające środki finansowe na rozwój infrastruktury, dróg i chodników.	10	20%
4.	niewystarczająca infrastruktura wodno-kanalizacyjna	8	16%

Prosimy o podanie kilku informacji o sobie:

1. Płeć:
  - kobieta - 145- 72%
  - mężczyzna - 57- 28%
3. Wykształcenie:
  - podstawowe – 1 %
  - gimnazjalne – 1 %
  - zasadnicze zawodowe – 15 %
  - średnie - 32 %
  - wyższe – 51%
4. Aktywność zawodowa:
  - uczeń/student – 5 %
  - pracownik – 73 %
  - przedsiębiorca – 5 %
  - emeryt/rencista – 10 %
  - bezrobotny – 4 %
  - inne (rolnik, gospodyni domowa) – 3 %

Spora grupa osób, nie udzieliła odpowiedzi na wszystkie zadane pytania w przeprowadzonym badaniu ankietowym, stąd w karcie odpowiedzi, mogły wystąpić drobne rozbieżności.

Wartości procentowe zaokrąglono.

- najczęściej ankietowanych, udzieliło odpowiedzi w miejscowości Stara Wieś (sołectwa: Stara Wieś I-Rola i Stara Wieś II-Wola): 25 osób.

- nikt nie wypełnił ankiet w miejscowościach: Walowa Góra i Bałazówka.

CZĘŚĆ III

ANALIZA SWOT

W oparciu o ustalenia diagnozy sytuacji społecznej w Gminie Limanowa oraz ankietę skierowaną do mieszkańców Gminy przeprowadzono analizę strategiczną przy użyciu metody SWOT. Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji, w jakiej znajduje się wspólnota samorządowa. Służy porządkowaniu i segregacji informacji, dzięki czemu stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju.

Nazwa tej techniki pochodzi od pierwszych liter angielskich słów:

S	Strengths	silne strony, atuty
W	Weaknesses	wady, słabości, słabe strony
O	Opportunities	okazje, możliwości, szanse
T	Threats	trudności, zagrożenia

Silne i słabe strony traktowane są jako czynniki wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ, natomiast szanse i zagrożenia jako czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki.

Tabela 13. Analiza SWOT Gminy Limanowa

SILNE STRONY	SILNE STRONY
1. Środowisko przyrodnicze i zagospodarowanie przestrzenne	
<ul style="list-style-type: none"> korzystne położenie geograficzne gminy sąsiedztwo aglomeracji krakowskiej 	<ul style="list-style-type: none"> brak ładu w zagospodarowaniu przestrzennym gminy
<ul style="list-style-type: none"> dobrze rozwinięte budownictwo indywidualne 	<ul style="list-style-type: none"> brak publicznego systemu komunikacji zbiorowej w gminie
<ul style="list-style-type: none"> bogate i zróżnicowane walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy - rzeźba terenu, szata roślinna 	<ul style="list-style-type: none"> słaba jakość gleby
<ul style="list-style-type: none"> czyste środowisko przyrodnicze - to sunkowo niski stopień zanieczyszczeń gleby, wód i powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> dewastacja dróg gminnych nadmiernym ciężkim ruchem drogowym
<ul style="list-style-type: none"> brak uciążliwych zakładów przemysłowych 	<ul style="list-style-type: none"> nieuregulowany stan prawny wielu dróg

<ul style="list-style-type: none"> rolniczy charakter gminy sprzyjający uprawie roślin i hodowli zwierząt gospodarskich 	
2. Obszar: Turystyka i kultura	
<ul style="list-style-type: none"> gościnność i życzliwość mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> modernizacja obszarów może spowodować utratę prawdziwości naturalności środowiska
<ul style="list-style-type: none"> infrastruktura sportowa (stadiony, hale sportowe, boiska, place zabaw, siłownie) 	<ul style="list-style-type: none"> brak skoordynowanego systemu współdziałania gospodarstw agroturystycznych oraz promocji
<ul style="list-style-type: none"> potencjał dziedzictwa kulturowego i kultury ludowej 	<ul style="list-style-type: none"> brak profesjonalnego systemu wsparcia finansowego dla lokalnych twórców oraz animatorów kultury i tradycji
<ul style="list-style-type: none"> duża ilość szlaków turystycznych przebiegających przez gminę 	<ul style="list-style-type: none"> brak wystarczającej informacji turystycznej, głównie oznakowania tras
<ul style="list-style-type: none"> kultywowanie tradycji historycznych i ludowych 	<ul style="list-style-type: none"> brak obiektów do zwiedzania
<ul style="list-style-type: none"> zabytkowe obiekty sakralne, kapliczki, miejsca pamięci narodowej 	<ul style="list-style-type: none"> brak edukacji młodzieży w zakresie kultury i tradycji i zawodów zanikających
<ul style="list-style-type: none"> popularyzacja lokalnej tradycji oraz kuchni regionalnej poprzez aktywne Koła Gospodyń Wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> brak wykształconego typowo gminnego produktu turystycznego
<ul style="list-style-type: none"> aktywne organizacje – UKS-y, LKS-y 	
3. Infrastruktura techniczna	
<ul style="list-style-type: none"> dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i wewnętrznych, 	<ul style="list-style-type: none"> niewystarczający rozwój sieci wodociągowej i kanalizacyjnej
<ul style="list-style-type: none"> skuteczne działania gminy w zakresie poprawy infrastruktury technicznej 	<ul style="list-style-type: none"> brak własności terenów inwestycyjnych
<ul style="list-style-type: none"> chodniki przy drogach powiatowych przebiegających przez teren gminy 	<ul style="list-style-type: none"> niski poziom wykorzystywania odnawialnych źródeł energii
<ul style="list-style-type: none"> dobrze rozwinięta infrastruktura sportowa 	<ul style="list-style-type: none"> brak transportu kolejowego- zamknięta linia kolejowa Chabówka – Nowy Sącz
<ul style="list-style-type: none"> Rozwijająca się infrastruktura gazowa i telekomunikacyjna, 	<ul style="list-style-type: none"> Brak mieszkań komunalnych i socjalnych

<ul style="list-style-type: none"> • estetyka gminnych budynków użyteczności publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • słaba jakość nawierzchni niektórych dróg gminnych
<ul style="list-style-type: none"> • zadbane budynki szkół. W większości szkół dobra baza dydaktyczna i infrastruktura wspomagająca (place zabaw, boiska sportowe) 	<ul style="list-style-type: none"> • nieuregulowane potoki i rzeki
<ul style="list-style-type: none"> • dobrze wyposażone jednostki OSP 	<ul style="list-style-type: none"> • słaba dostępność gminnych budynków użyteczności publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami
4. Obszar społeczny	
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost liczby ludności w gminie. 	<ul style="list-style-type: none"> • słabo rozwinięta sieć żłobków
<ul style="list-style-type: none"> • nauka w szkołach w systemie jednozmianowym 	<ul style="list-style-type: none"> • migracja mieszkańców gminy powodująca utratę więzi społecznych oraz starzenie się społeczeństwa
<ul style="list-style-type: none"> • stołówki szkolne 	<ul style="list-style-type: none"> • brak stabilizacji społecznej, patologie społeczne wzrost uzależnień
<ul style="list-style-type: none"> • dobrze funkcjonujące placówki oświatowe w gminie 	<ul style="list-style-type: none"> • brak punktów/miejsc do spędzania wolnego czasu dla seniorów
<ul style="list-style-type: none"> • dostępność mieszkańców do różnych form wsparcia, w tym socjalnego zapewniona opieka medyczna 	<ul style="list-style-type: none"> • brak perspektyw rozwoju młodzieży po szkole średniej
<ul style="list-style-type: none"> • przewóz dzieci niepełnosprawnych do ośrodków kształcenia 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczający poziom cyfryzacji i e- administracji w UG Limanowa i jednostkach organizacyjnych
<ul style="list-style-type: none"> • dobrze przygotowana kadra nauczycielska 	<ul style="list-style-type: none"> • brak mieszkań komunalnych i socjalnych
	<ul style="list-style-type: none"> • brak realizacji programów zdrowotnych przez gminę
	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczający dostęp do Domów Pomocy Społecznej i Dziennych Domów Opieki
5. Obszar gospodarczy	
<ul style="list-style-type: none"> • pracowitość, operatywność, zaradność mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> • niskie dochody własne gminy na 1 mieszkańca i niski własny potencjał dochodowy
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost roli dotacji unijnych w finansowaniu gminnych zadań 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca środki finansowe na inwestycje komunalne

<ul style="list-style-type: none"> • identyfikacja potrzeb rozwojowych i właściwy dobór zewnętrznych źródeł dofinansowania zadań 	<ul style="list-style-type: none"> • niska wydajność subwencji oświatowej w zestawieniu z kosztami funkcjonowania szkół
<ul style="list-style-type: none"> • duża aktywność mieszkańców zainteresowanych własną działalnością gospodarczą 	<ul style="list-style-type: none"> • brak zakładów umożliwiających zatrudnienie większej ilości osób oraz niskie pensje
<ul style="list-style-type: none"> • stabilność finansów gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • nadmierne rozdrobnienie gospodarstw rolnych, duża liczba gospodarstw nie prowadzących produkcji towarowej
<ul style="list-style-type: none"> • najczęściej występująca działalność gospodarcza : remontowo-budowlana, usługowa i handel 	<ul style="list-style-type: none"> • niska oferta rynku pracy, jeśli chodzi o zróżnicowane i ciekawe oferty pracy np. związane z nowymi technologiami
	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczone możliwości finansowe budżetu gminy niepozwalające na równomierne i pełne zaspokajanie potrzeb mieszkańców
	<ul style="list-style-type: none"> • brak możliwości zbytu produktów rolnych oraz żywca (w tym drobnych zwierząt hodowlanych) brak punktów skupu
	<ul style="list-style-type: none"> • ciągły wzrost cen usług zlecanych podmiotom zewnętrznym

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój turystyki, gastronomii (poprawa infrastruktury) 	<ul style="list-style-type: none"> • niedocenywanie znaczenia turystyki dla rozwoju gminy ,modernizacja obszarów może spowodować utratę prawdziwości, naturalności środowiska
<ul style="list-style-type: none"> • skanalizowanie nowych terenów gminy – znaczne zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • konkurencja w ofercie turystycznej i rekreacyjnej ze strony sąsiednich gmin
<ul style="list-style-type: none"> • zachęcanie mieszkańców do zakładania firm na terenie gminy Limanowa 	<ul style="list-style-type: none"> • niepewność gospodarcza w czasie pandemii oraz perspektyw wyjścia z zapaści gospodarczej niektórych branż działających na terenie gminy
<ul style="list-style-type: none"> • możliwość finansowania projektów ze środków z funduszy unijnych w perspektywie finansowej 2021–2030 oraz środków krajowych 	<ul style="list-style-type: none"> • brak realizacji kompleksowych rozwiązań w zakresie ochrony przeciwpowodziowej, osuwiskowej, radiologicznej

<ul style="list-style-type: none"> • pozyskanie nowych inwestorów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjazd młodzieży za większym zarobkiem może powodować zmniejszenie populacji gminy Limanowa oraz starzenie się społeczeństwa
<ul style="list-style-type: none"> • inwestycje w rozwinięcie infrastruktury służącej rozwojowi turystyki pieszej, rowerowej, narciarstwa 	<ul style="list-style-type: none"> • zanieczyszczenie środowiska naturalnego
<ul style="list-style-type: none"> • niwelowanie zaległości i zaniedbań w standardzie warunków życia mieszkańców głównie poprzez rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, 	<ul style="list-style-type: none"> • migracja ludności w celu poszukiwania pracy
<ul style="list-style-type: none"> • podniesienie stopnia atrakcyjności terenu gminy dla inwestorów, jako obszaru o wysokich zaletach środowiska naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • eurosieroctwo i patologie wśród dzieci i młodzieży
<ul style="list-style-type: none"> • zmiana w systemie ogrzewania nieruchomości – przejście na ekologiczne formy ogrzewania mieszkań (eko groszek pelet , gaz , fotowoltaika i inne) 	<ul style="list-style-type: none"> • brak istotnego wzrostu nakładów na edukację z perspektywy budżetu państwa
<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie potencjału wykształconej młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> • nieopłacalność produkcji rolnej z powodu niskich klas gruntów, ukształtowania terenu, rozdrobnienia gospodarstw rolnych
<ul style="list-style-type: none"> • zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne obiektów gminnych 	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenia inwestycyjne wynikające z ukształtowania terenu, obowiązujących form ochrony przyrody lub braku terenów inwestycyjnych
	<ul style="list-style-type: none"> • niskie płace oraz niewystarczająca liczba zakładów pracy powodujące odpływ młodych mieszkańców do większych ośrodków w kraju i za granicą prowadzące do starzenia się populacji i do marginalizacji regionu.
	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost kosztów zbiórki odpadów komunalnych – brak konkurencji na rynku
	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost wydatków na oświatę
	<ul style="list-style-type: none"> • brak kanalizacji sanitarnej, co będzie sprzyjało zanieczyszczeniu środowiska naturalnego.
	<ul style="list-style-type: none"> • brak odpowiedniej jakości wody do konsumpcji i produkcji rolnej
	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększanie się ilości odpadów komunalnych

Źródło: Opracowanie własne.

CZĘŚĆ IV

WIZJA I MISJA GMINY LIMANOWA

Wizja rozwoju gminy Limanowa stanowi opis pożądanego w perspektywie realizacji Strategii stanu rzeczywistości gminy za kilka lat. Ukierunkowana jest prognostycznie, określa cel, do jakiego zmierza gmina, wskazuje generalny kierunek jej rozwoju.

Określony zapis wizji przewiduje stworzenie warunków do trwałego rozwoju gospodarczego i społecznego gminy. Zrealizowanie założeń wizji rozwoju przełoży się na wzrost poziomu atrakcyjności gminy pod względem jakości życia przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego, podniesienie rangi gminy w zakresie usług turystycznych w oparciu o położenie przyrodniczo - geograficzne, rozwoju funkcji „przemysłów czasu wolnego” oraz lokowania działalności gospodarczych - głównie turystycznych.

Wizja rozwoju gminy Limanowa:

Gmina Limanowa - nowoczesna i gościnna, przyjazna dla mieszkańców, inwestorów i gości. Otwarta na nowe technologie proekologiczne oraz wszechstronny i zrównoważony rozwój.

Sposobem urzeczywistnienia zakładanej wizji jest misja, będąca nadrzędnym celem funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Misja rozwoju gminy wskazuje na cel nadrzędny, do jakiego należy dążyć realizując poszczególne elementy strategii. Określa ona nade wszystko rolę władz w procesie rozwoju, ma także integrować, motywować i rozbudzać aspiracje całej społeczności lokalnej. Stanowi jasny przekaz dla turystów i gości, odwiedzających gminę. Zawiera w sobie podstawowe wartości, na których zamierzają koncentrować swoje działania decydenci i mieszkańcy gminy.

Misja Gminy Limanowa:

Wykorzystanie na zasadzie zrównoważonego rozwoju zasobów i potencjału gminy z poszanowaniem środowiska naturalnego w celu podniesienia jakości życia mieszkańców z uwzględnieniem potencjału przyrodniczo – kulturowego i gospodarczego oraz aktywności mieszkańców.

CZĘŚĆ V

OBSZARY STRATEGICZNE I KIERUNKI ROZWOJU

W strategii wyróżnia się następującą hierarchię celów:

- misja strategii stanowi cel nadrzędny, do którego dąży gmina projektując działania rozwojowe,
- cele strategiczne, wskazujące najważniejsze obszary, których wsparcie jest konieczne dla przyspieszenia rozwoju gminy,
- cele operacyjne, które uszczegóławiają cele strategiczne i zawierają pozycje kierunków działań koniecznych dla osiągnięcia poszczególnych celów operacyjnych.

W ramach każdego obszaru strategicznego został określony cel strategiczny, wskazujący na generalny kierunek postępowania w realizacji założonej wizji i misji gminy. Cele strategiczne w ramach poszczególnych obszarów urzeczywistniane będą poprzez wyodrębnione cele operacyjne, zawierające propozycje zadań i projektów, które przyczyniać się będą do osiągnięcia celów szczegółowych, które traktować należy jako pewną propozycję - otwartą listę przedsięwzięć w danym zakresie, określającą ogólne ramy koncentracji aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej wspólnoty gminy w perspektywie długofalowej.

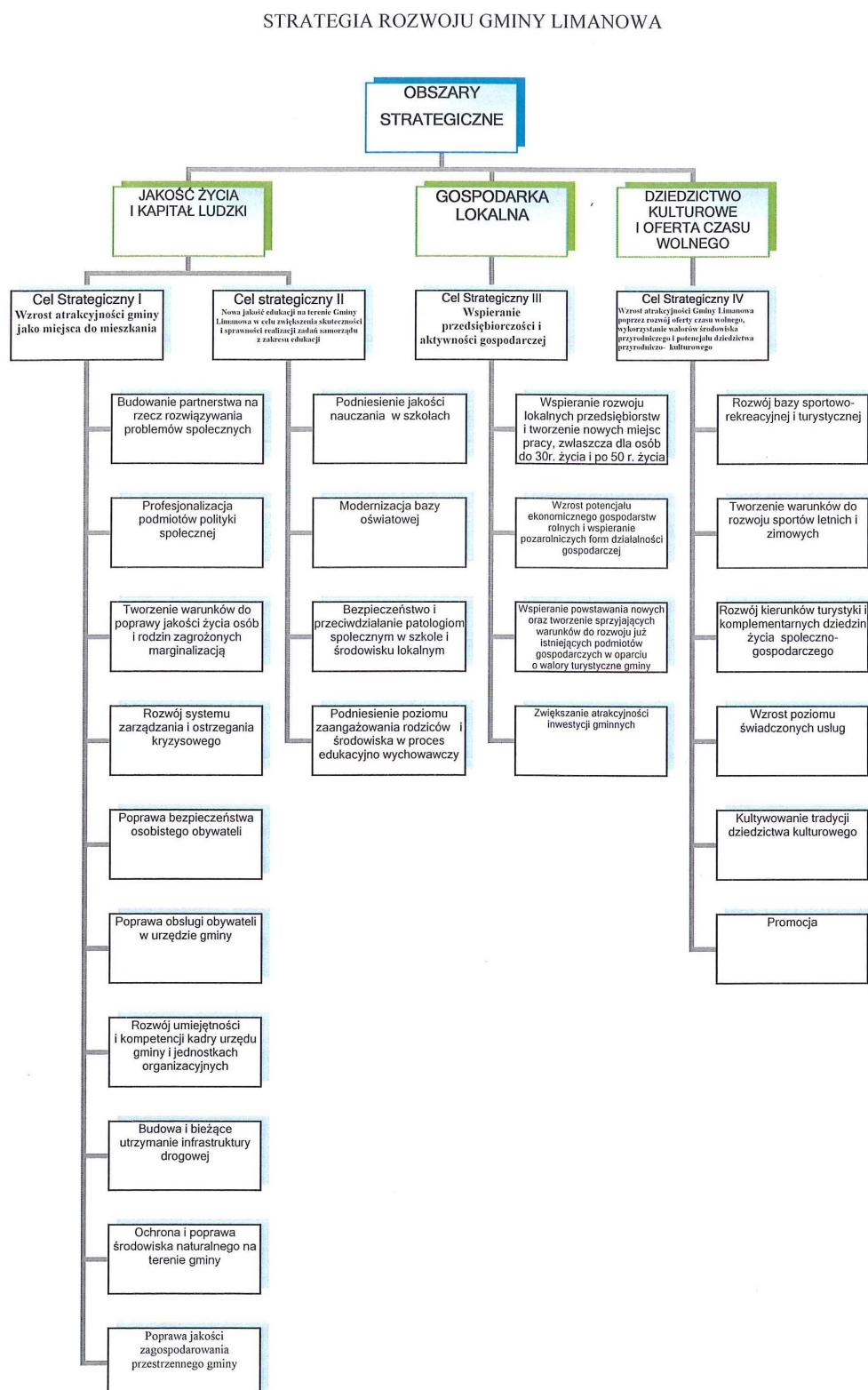
Działania gminy ukierunkowane na osiągnięcie tak ambitnie sformułowanej wizji docelowej koncentrować się będą na trzech strategicznych obszarach działania.

STRATEGICZNE OBSZARY DZIAŁANIA:

-
- I. JAKOŚĆ ŻYCIA I KAPITAŁ LUDZKI**
  - II. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY**
  - III. DZIEDZICTWO PRZYRODNICZO- KULTUROWE I OFERTA WOLNEGO CZASU.**
-

Schemat Strategii postępowania wraz z listą kluczowych kierunków działań przedstawiony jest poniżej.

Schemat 1. Struktura celów i kierunków działań strategii rozwoju gminy.

OBSZAR STRATEGICZNY I - JAKOŚĆ ŻYCIA I KAPITAŁ LUDZKI

Stała poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców jest podstawowym celem Strategii. Uzasadnia to potencjał szans, kompetencji, wiedzy i przedsiębiorczości tkwiący w mieszkańcach. Podnoszenie poziomu i jakości życia mieszkańców oznacza, poza inwestycjami w infrastrukturę techniczną, konieczność zapewniania wystarczającego dostępu do edukacji, usług zdrowotnych, opiekuńczych i socjalnych, usług związanych z administracją.

Dla zapewnienia dobrej jakości edukacji konieczna jest kompetentna kadra, skuteczne zarządzanie, system ewaluacji oraz odpowiednia baza materialna na wszystkich poziomach kształcenia. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej podporządkowana będzie zapewnieniu równego dostępu do edukacji dobrej jakości.

Należy przy tym dążyć do tworzenia efektywnych lokalnych systemów bezpieczeństwa oraz wspierać działania na rzecz jego poprawy.

Warunkiem zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców jest przede wszystkim zwiększanie dochodów gospodarstw domowych. Jednak jakość życia zależy również od dostępności do podstawowej infrastruktury. Szczególną uwagę należy zwrócić na poprawę jakości dróg oraz kwestie dalszego sukcesywnego rozwoju infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej. Rozwój infrastruktury technicznej warunkuje poziom jakości życia mieszkańców oraz stanowi podstawę do rozwoju usług. Na postęp ekonomiczny coraz większy wpływ ma jakość zasobów ludzkich.

Ustalenie polityki dotyczącej miejscowego planowania przestrzennego jest konieczne dla właściwego rozdysponowania przestrzeni na cele związane z zainwestowaniem. Brak regulacji przestrzennych dotyczących zasad zagospodarowania terenów jest zagrożeniem dla kształtowania porządku przestrzennego i ochrony wartości kulturowych i walorów przyrodniczych. Wieloletnie zaniedbania w tej sferze utrudniają obecnie wdrożenie nowych regulacji, a rozproszona zabudowa, która powstała w ciągu tych lat znacząco utrudnia i podraża zadania związane z skanalizowaniem i zwodociągowaniem wszystkich gospodarstw.

Tabela 14. Struktura celów i kierunków działań w ramach I Obszaru Strategicznego.

Cel strategiczny I - Wzrost atrakcyjności gminy jako miejsca do mieszkania, pracy i wypoczynku
Cel operacyjny 1.1 - Budowanie partnerstwa na rzecz rozwiązywania problemów społecznych
<ul style="list-style-type: none"> współpraca i koordynacja działań podmiotów polityki społecznej promowanie aktywności osób, rodzin i środowiska lokalnego wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych działających na rzecz pomocy społecznej
Cel operacyjny 1.2 - Profesjonalizacja usług w zakresie polityki społecznej

<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie warunków sprzyjających ograniczaniu obszarów wykluczenia społecznego • rozwój oferty wczesnego wsparcia rodziny na rzecz rozwiązywania problemów społecznych
Cel operacyjny 1.3 - Tworzenie warunków do poprawy jakości życia osób i rodzin zagrożonych marginalizacją
<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie przedsiębiorczości m.in.: w tworzeniu nowych miejsc pracy • aktywizacja społeczno-zawodowa osób pozostających bez pracy • promowanie lokalnych inicjatyw na rzecz aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym • dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy • propagowanie zdrowego trybu życia • zapewnienie osobom niepełnosprawnym i starszym właściwego poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego • przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych • zapewnienie systemu opieki nad osobami przewlekle chorymi w domu • społeczna integracja osób niepełnosprawnych • integracja zawodowa i społeczna mniejszości narodowej
Cel operacyjny 1.4 - Rozwój systemu zarządzania i ostrzegania kryzysowego
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój technologii wspierających działania ratownicze, jak również ostrzegających o nadchodzących zagrożeniach • doposażenie Gminnego Magazynu P/Powodziowego w niezbędny sprzęt • realizacja programów doskonalenia kadr
Cel operacyjny 1.5 - Poprawa bezpieczeństwa osobistego obywateli
<ul style="list-style-type: none"> • współpraca Gminy z Komendą Powiatową Policji, Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej, z jednostkami OSP oraz mieszkańcami Gminy na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa publicznego • realizacja programów edukacji w zakresie bezpieczeństwa • rozwój infrastruktury służącej poprawie bezpieczeństwa (chodniki, przejścia, oznakowanie) • doposażenie jednostek OSP w samochody bojowe i niezbędny sprzęt ratowniczy
Cel operacyjny 1.6 - Poprawa obsługi obywateli w urzędzie gminy i jednostkach organizacyjnych
<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie jakości obsługi obywateli • zwiększanie dostępności usług publicznych w tym również dla osób niepełnosprawnych wykluczonych komunikacyjnie • wzrost dostępności usług świadczonych przez Internet
Cel operacyjny 1.7 - Rozwój umiejętności i kompetencji kadry urzędu gminy i jednostkach

organizacyjnych.
<ul style="list-style-type: none"> wzmocnienie działań kadrowo-szkoleniowych
<ul style="list-style-type: none"> szkolenia w zakresie np.: zarządzania zasobami ludzkimi , profesjonalna obsługa klienta
<ul style="list-style-type: none"> promowanie zasad i procedur przejrzystości
<ul style="list-style-type: none"> podnoszenie poziomu kultury etycznej kadry
Cel operacyjny 1.8 - Budowa i bieżące utrzymanie infrastruktury drogowej
<ul style="list-style-type: none"> budowa nowych i modernizacja dróg o nawierzchni bitumicznej,
<ul style="list-style-type: none"> organizacja i koordynacja transportu publicznego,
<ul style="list-style-type: none"> uzgadnianie projektów organizacji ruchu,
<ul style="list-style-type: none"> bieżące utrzymanie nawierzchni dróg i chodników, przystanków komunikacyjnych, obiektów inżynierskich, urządzeń zabezpieczających ruch i innych urządzeń związanych z drogą,
<ul style="list-style-type: none"> zimowe utrzymanie dróg,
<ul style="list-style-type: none"> utrzymanie porządku i czystości wzdłuż dróg oraz na przystankach komunikacyjnych,
<ul style="list-style-type: none"> budowa sieci oświetlenia ulicznego wzdłuż dróg oraz konserwacja i sprawowanie nadzoru nad sprawnością działania istniejącego,
<ul style="list-style-type: none"> koordynacja prac wykonywanych w pasie drogowym (w czasie zajęcia pasa drogowego),
<ul style="list-style-type: none"> sadzenie, utrzymanie oraz usuwanie drzew i krzewów oraz pielęgnacja zieleni w pasie drogowym,
<ul style="list-style-type: none"> bieżące utrzymywanie drożności rowów i przepustów.
Cel operacyjny 1.9 - Ochrona i poprawa środowiska naturalnego na terenie gminy
<ul style="list-style-type: none"> pobór i uzdatnianie oraz dystrybucja wody systemem wodociągów,
<ul style="list-style-type: none"> budowa i rozbudowa sieci wodociągowej, w tym modernizacja urządzeń wodociągowych i stacji uzdatniania wody,
<ul style="list-style-type: none"> dystrybucja wody beczkowozem (w sytuacjach awaryjnych),
<ul style="list-style-type: none"> uzgadnianie projektów budowy sieci kanalizacyjnej i wodociągowej,
<ul style="list-style-type: none"> budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej, w tym budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków,
<ul style="list-style-type: none"> uzgadnianie warunków technicznych na wykonanie przyłączy wodociągowych i kanalizacyjnych,
<ul style="list-style-type: none"> usuwanie awarii sieci wodociągowych i kanalizacyjnych,
<ul style="list-style-type: none"> odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych,
<ul style="list-style-type: none"> odbiór i utylizacja odpadów zawierających azbest,
<ul style="list-style-type: none"> odbiór i zagospodarowanie odpadów powstających na oczyszczalniach ścieków w procesach technologicznych,

<ul style="list-style-type: none"> • budowa punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych,
<ul style="list-style-type: none"> • likwidacja dzikich wysypisk odpadów,
<ul style="list-style-type: none"> • usuwanie padłych zwierząt (ofiary wypadków drogowych).
Cel operacyjny 1.10 - Poprawa jakości zagospodarowania przestrzennego gminy
<ul style="list-style-type: none"> • aktualizacja Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój mieszkalnictwa i infrastruktury społecznej
<ul style="list-style-type: none"> • ochrona obszarów i obiektów zamieszkiwania ludności i środowiska przyrodniczego
<ul style="list-style-type: none"> • zintegrowanie platform internetowych Geoportal z SIDAS-em
Cel strategiczny II - Nowa jakość edukacji na terenie Gminy Limanowa w celu zwiększenia skuteczności i sprawności realizacji zadań samorządu z zakresu edukacji
Cel operacyjny 2.1 - Podniesienie jakości nauczania w szkołach na terenie gminy:
<ul style="list-style-type: none"> • wzmocnienie kompetencji kluczowych tj.: dbałość o kulturę języka ojczystego, znajomość języków obcych, kompetencje matematyczne, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, innowacyjność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresję kulturalną
<ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie różnorodnej oferty dla uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych z dostosowaniem bazy dydaktycznej do rozpoznanych potrzeb
<ul style="list-style-type: none"> • realizację projektów z udziałem międzynarodowych partnerów
<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie inicjatyw społecznych w zakresie opieki przedszkolnej i żłobkowej
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost realizacji indywidualnych zainteresowań uczniów
<ul style="list-style-type: none"> • dostosowanie oferty szkół do obserwowanych dysfunkcji uczniów
Cel operacyjny 2.2 - Modernizacja bazy oświatowej
<ul style="list-style-type: none"> • poprawa infrastruktury edukacyjnej
<ul style="list-style-type: none"> • doposażenie szkół w sprzęt i pomoce dydaktyczne
<ul style="list-style-type: none"> • racjonalne wykorzystanie, rozbudowa i systematyczna modernizacja zaplecza sportowego szkół
Cel operacyjny 2.3 - Bezpieczeństwo i przeciwdziałanie patologiom społecznym w szkole i środowisku lokalnym oraz dbałość o środowisko
<ul style="list-style-type: none"> • kształtowanie w uczniach postaw prospołecznych - z przygotowaniem do życia w rodzinie i społeczeństwie
<ul style="list-style-type: none"> • działania w zakresie poprawy bezpieczeństwa dzieci i młodzieży oraz przeciwdziałanie patologiom
<ul style="list-style-type: none"> • systematyczne podnoszenie wiedzy nauczycieli na temat uzależnień
<ul style="list-style-type: none"> • organizacja warsztatów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży
<ul style="list-style-type: none"> • wzmocnienie edukacji ekologicznej w szkołach

Cel operacyjny 2.4 - Podniesienie poziomu zaangażowania rodziców i środowiska w proces edukacyjno-wychowawczy
<ul style="list-style-type: none"> • zwiększanie zaangażowania rodziców i środowiska lokalnego w życie szkoły
<ul style="list-style-type: none"> • budowanie autorytetu nauczyciela poprzez uświadamianie jego roli w procesie dydaktycznym i wychowawczym
<ul style="list-style-type: none"> • przygotowywanie bieżących informacji dla rodziców dotyczących wydarzeń z życia placówki
<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie kompetencji wychowawczych rodziców dzieci sprawiających kłopoty wychowawcze

Źródło: Opracowanie własne.

W wymiarze regionalnym, cele i działania objęte Obszarem Strategicznym nr I są spójne z :

- **Strategię Rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019 – 2025 w Obszarze II: KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY** Cel strategiczny nr 2: Aktywizowanie oraz wszechstronny rozwój osobisty i zawodowy mieszkańców.

Cele operacyjne:

- 2.1. Rozwój oferty edukacyjnej oraz zwiększanie powiązań funkcjonalnych z gospodarką;
- 2.2. Aktywna polityka lokalnego rynku pracy;
- 2.3. Aktywizacja kulturalna mieszkańców oraz efektywne zarządzanie dziedzictwem;
- 2.4. Rozwój oferty aktywnego spędzania czasu na terenie powiatu.

W Obszarze III: WARUNKI ŻYCIA Cel strategiczny nr 3:

Kreowanie przyjaznego i bezpiecznego środowiska życia mieszkańców powiatu.

Cele operacyjne:

- 3.1. Racjonalne użytkowanie zasobów i ochrona środowiska;
- 3.2. Doskonalenie jakości usług zdrowotnych oraz oferty wsparcia dla osób potrzebujących;
- 3.3. Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem na terenie powiatu.

W Obszarze IV: ZARZĄDZANIE ROZWOJEM Cel strategiczny nr 4:

Nowoczesne i partnerskie zarządzanie procesami rozwojowymi.

Cele operacyjne:

- 4.1. Doskonalenie systemu administracji samorządowej;
- 4.2. Rozwój współpracy międzysamorządowej;
- 4.3. Wspólne działania na rzecz zwiększenia dostępności komunikacyjnej powiatu;
- 4.4. Aktywizacja i partycypacja obywatelska oraz rozwój współpracy międzysektorowej.

- **Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska2030”, w zakresie:**

Obszaru I – Małopolsanie ;

Cel strategiczny: Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie.

Kierunki działań:

1. *Małopolskie rodziny,*
2. *Opieka zdrowotna,*
3. *Edukacja*
4. *Ochrona dziedzictwa i uczestnictwo w kulturze*
5. *Wspieranie aktywności zawodowej,*
6. *Bezpieczeństwo mieszkańców*

Obszaru II – Środowisko ;

Cel strategiczny: Wysoka jakość środowiska przyrodniczego, krajobrazu i przestrzeni zamieszkania oraz świadomości ekologicznej Małopolanie

Kierunki działań:

1. *Poprawa jakości powietrza*
2. *Zrównoważone gospodarowanie wodą i łagodzenie skutków ekstremalnych zjawisk przyrodniczych*
3. *Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna*
4. *Racjonalna gospodarka odpadami*
5. *Ochrona i kształtowanie bioróżnorodności oraz krajobrazu Małopolski*

Obszaru V – Rozwój zrównoważony terytorialnie ;

Cel strategiczny: Zrównoważony i trwały rozwój województwa w oparciu o endogeniczne potencjały poszczególnych obszarów małopolski

Kierunki działań:

1. *Rozwój przestrzenny województwa*
2. *Wsparcie małopolskich miast*
3. *Rozwój obszarów wiejskich*
4. *Spójność wewnątrz regionalna i dostępność*

*W wymiarze krajowym, cel strategiczny Obszaru Strategicznego nr I zachowuje spójność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030** w zakresie: Celu 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych oraz Celu nr 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.*

OBSZAR STRATEGICZNY II - ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY

Przygotowanie i wdrożenie systemu wsparcia dla rozpoczynających działalność i już istniejących małych i średnich przedsiębiorstw oraz zapewnienie przestrzeni do rozwoju firm stanowi główny kierunek działań w ramach tego celu strategicznego.

Pozytywnym i rozwijającym się zjawiskiem na lokalnym rynku pracy jest podejmowanie działalności na własny rachunek wśród mieszkańców gminy. Potrzebne jest krzewienie kultury gospodarczej podwyższającej skłonność mieszkańców gminy do podejmowania przedsięwzięć gospodarczych, umacniających żywotność firm istniejących i sprzyjających zakładaniu nowych. Osoby w wieku poniżej 30 roku życia oraz osoby 50+, są najbardziej narażone na zachwiania na rynku pracy. W nowym okresie programowania to właśnie te 2 grupy zostaną objęte szczególnym wsparciem w zakresie podnoszenia kompetencji oraz dostosowania do aktualnych wymogów rynku pracy.

Koncentracja różnych form działalności gospodarczej na terenie Gminy Limanowa oraz wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców gminy powinien być wspierany przez rozwój instytucji otoczenia biznesu, oferujących w szczególności szkolenia, doradztwo, a także materialne wsparcie rodzących się form gospodarczych. Ze względu na swój potencjał przyrodniczy oraz kulturowy podstawą rozwoju działalności gospodarczej może stać się rozwój różnorodnych form turystyki oraz przemysłów czasu wolnego. Ważnym elementem lokalnej gospodarki jest także rolnictwo, które z jednej strony należy wspierać w zakresie podnoszenia wydajności i opłacalności produkcji, z drugiej strony nie można zapominać o potencjale drzemącym w rozwoju rolnictwa ekologicznego i promocji produktów lokalnych.

Względna czystość środowiska to szansa dla części gospodarstw rolnych na poprawę swojej sytuacji ekonomicznej właśnie poprzez rozwój agroturystyki i produkcję zdrowej żywności metodami ekologicznymi.

Sposobem na rozwój działalności rolniczej jest łączenie się w grupy producenckie i marketingowe. Takie grupy mają o wiele większą szansę na wzmocnienie ich pozycji przetargowej na rynku. Ponadto jedynie zrzeszeni, a nie pojedynczy producenci mogą liczyć na rejestrację produktu lokalnego. Alternatywnym rozwiązaniem dla małych gospodarstw jest również rozwój ich działalności w kierunku produkcji żywności wysokiej jakości (ekologicznej, bez dodatków środków chemicznych), połączone ze współpracą w tym zakresie z obiektami turystycznymi i gospodarstwami agroturystycznymi. Główną cechą gospodarstw ekologicznych jest prowadzenie produkcji rolniczej bez nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin.

W budowaniu kapitału społecznego bardzo duże znaczenie odgrywa samorząd terytorialny, który poprzez swoją otwartą postawę buduje zaufanie do władzy i stanowi czynnik przyspieszający zmiany gospodarcze i społeczne w gminie. Pozycja konkurencyjna gminy w dużej mierze zależy od bazy ekonomicznej, którą stanowią przedsiębiorstwa działające na terenie gminy. To one generują miejsca

pracy dla mieszkańców. Rozwinięte przedsiębiorstwa, charakteryzujące się wysokimi zyskami, stanowią jednocześnie źródło zwiększonych dochodów dla samorządu (podatek CIT, od nieruchomości, itp.). Samorząd gminny, dostrzegając wagę i wpływ rozwoju sektora przedsiębiorstw na rozwój całej gminy, powinien dążyć do tworzenia jak najlepszych warunków funkcjonowania firm. Rozwój przedsiębiorczości zależy od aktywności mieszkańców, dostępu do kapitału a także ilości działających organizacji, instytucji wsparcia przedsiębiorczości i jakości oferowanych przez nie usług. W dużej mierze samorząd powinien stwarzać korzystne warunki w gospodarce przestrzennej będąc konkurencyjny dla tych mieszkańców, którzy ze względów ekonomicznych chcą podjąć pracę za granicą - emigrując czasowo lub na stałe poza granice gminy.

Przyciągnięcie inwestycji zewnętrznych to jeden z ważnych elementów zwiększania potencjału kapitałowego gminy. Nowe inwestycje to nowe miejsca pracy, które pozwolą na podniesienie dochodów ludności. Przyciągnięcie inwestorów zależy od istnienia odpowiednich terenów inwestycyjnych, spełniających oczekiwania inwestorów. Równolegle należy zapewnić odpowiednią informację i promocję możliwości inwestowania na terenie gminy.

Tabela 15. Struktura celów i kierunków działań w ramach II Obszaru Strategicznego.

Cel strategiczny II - Wspieranie przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej
Cel operacyjny 3.1 - Wspieranie rozwoju lokalnych przedsiębiorstw i tworzenie nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób do 30 roku życia i po 50 roku życia
<ul style="list-style-type: none"> • promocja podejmowania i realizacji inicjatyw gospodarczych na terenach wiejskich w sferze pozarolniczej (np. małe przetwórstwo, usługi agroturystyczne, rękodzieło artystyczne, pamiątkarstwo, agroturystyka, rolnictwo ekologiczne, usługi dla ludności)
<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie kwalifikacji mieszkańców w zakresie obsługi ruchu turystycznego
<ul style="list-style-type: none"> • stymulowanie rozwoju postaw przedsiębiorczych wśród ludzi młodych i po 50 roku życia, pokazywanie dobrych praktyk z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej
<ul style="list-style-type: none"> • zorganizowanie gminnego punktu informacyjnego w zakresie działalności gospodarczej
Cel operacyjny 3.2 - Wzrost potencjału ekonomicznego gospodarstw rolnych i wspieranie pozarolniczych form działalności gospodarczej
<ul style="list-style-type: none"> • współdziałanie z ARiMR, Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego itp. w organizowaniu bezpłatnych specjalistycznych szkoleń dla rolników
<ul style="list-style-type: none"> • promowanie stosowania nowych technik i metod w produkcji rolniczej
<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie warunków do zagospodarowania nieużytków rolnych
<ul style="list-style-type: none"> • promowanie ekologicznej produkcji rolniczej
<ul style="list-style-type: none"> • zaoferowanie doradztwa oraz pomocy dla rolników aplikujących o środki z programów ukierunkowanym na obszary wiejskie, możliwości pozyskania środków na rozwój

gospodarstw agroturystycznych (współpraca z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego)
<ul style="list-style-type: none"> • sukcesywne zalesianie gruntów o niskiej wartości bonitacyjnej
<ul style="list-style-type: none"> • współdziałanie w organizacji szkoleń dla rolników w zakresie zakładania grup producenckich
<ul style="list-style-type: none"> • w ramach współpracy z ARiMR, Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego doradztwo w zakresie zmiany zawodu, szkolenia pozwalające na zdobycie umiejętności i kwalifikacji związanych z wyborem nowego zawodu
<ul style="list-style-type: none"> • promocja produktu lokalnego
<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie obszarów Natura 2000 do promowania gminy (opracowanie broszury, folderu)
Cel operacyjny 3.3 - Wspieranie powstawania nowych oraz tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju już istniejących podmiotów gospodarczych w oparciu o walory turystyczne gminy
<ul style="list-style-type: none"> • bezpłatne doradztwo w zakresie zakładania działalności gospodarczej
<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie na stronie internetowej gminy bazy informacji gospodarczych dla przedsiębiorców
<ul style="list-style-type: none"> • doradztwo dla przedsiębiorców z zakresu pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych na zakładanie i rozwój działalności gospodarczej
<ul style="list-style-type: none"> • ułatwienia administracyjno-organizacyjne dla przedsiębiorców
<ul style="list-style-type: none"> • współpraca z organizacjami wspierającymi podmioty gospodarcze
<ul style="list-style-type: none"> • identyfikacja oczekiwań lokalnych przedsiębiorców oraz preferowanych przez nich zawodów m.in.: poprzez wspólne spotkania
<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie na stronie internetowej gminy bazy informacji o przedsiębiorcach
<ul style="list-style-type: none"> • partycypacja w działaniach na rzecz bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą
<ul style="list-style-type: none"> • informowanie przedsiębiorców o możliwości refundowania kosztów stworzenia nowych miejsc pracy
<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie współpracy międzygminnej, międzyregionalnej międzynarodowej ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów z najbliższymi sąsiadami
Cel operacyjny 3.4 - Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy
<ul style="list-style-type: none"> • pozyskiwanie nowych terenów pod inwestycje poprzez wykup, zamianę gruntów
<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie terenów pod inwestycje - uzbrojenie terenów
<ul style="list-style-type: none"> • promocja oferty inwestycyjnej gminy

Źródło: Opracowanie własne.

W wymiarze regionalnym, cele i działanie objęte Obszarem Strategicznym nr II są spójne z:

- **Strategią Rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019 – 2025 w obszarze I**

GOSPODARKA LOKALNA

Cel strategiczny nr I:

Budowanie ekonomicznych podstaw rozwoju powiatu i zamożności jego mieszkańców.

Cele operacyjne:

- 1.1. Wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej powiatu;
- 1.2. Wspieranie przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej mieszkańców;
- 1.3. Wspieranie rozwoju rolnictwa i przetwórstwa;
- 1.4. Intensyfikacja rozwoju turystyki i rekreacji na terenie powiatu.

- **Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska 2030”, w zakresie:**

Obszaru II – Gospodarka ;

Cel strategiczny: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka Małopolski

Kierunki działań:

1. Innowacyjna Małopolska
2. Konkurencyjność i przedsiębiorczość
3. Turystyka , sport i przemysły wolnego czasu wolnego
4. Zintegrowany i zrównoważony transport
5. Cyfrowa Małopolska
6. Gospodarka o obiegu zamkniętym

Obszaru II – Środowisko ;

Cel strategiczny: Wysoka jakość środowiska przyrodniczego, krajobrazu i przestrzeni zamieszkania oraz świadomości ekologicznej Małopolanie

Kierunki działań:

1. Poprawa jakości powietrza
2. Zrównoważone gospodarowanie wodą i łagodzenie skutków ekstremalnych zjawisk przyrodniczych
3. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna
4. Racjonalna gospodarka odpadami
5. Ochrona i kształtowanie bioróżnorodności oraz krajobrazu Małopolski

Obszaru V– Rozwój zrównoważony terytorialnie ;

Cel strategiczny: Zrównoważony i trwały rozwój województwa w oparciu o endogeniczne potencjały poszczególnych obszarów małopolski

Kierunki działań:

1. Rozwój przestrzenny województwa
2. Wsparcie małopolskich miast

3. *Rozwój obszarów wiejskich*

4. *Spójność wewnątrz regionalna i dostępność*

*W wymiarze krajowym, cel strategiczny Obszaru Strategicznego nr II zachowuje spójność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030** w zakresie: Celu 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, środowiskowym i przestrzennym.*

OBSZAR STRATEGICZNY III

DZIEDZICTWO PRZYRODNICZO - KULTUROWE I OFERTA WOLNEGO CZASU

Dziedzictwo kulturowe i oferta wolnego czasu ma na celu tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju sektora przemysłu czasu wolnego oraz wzrost potencjału dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.

Położenie Gminy Limanowa w malowniczym Beskidzie Wyspowym, urozmaicona rzeźba terenu z licznymi wzniesieniami widokowymi, bogactwo świata zwierzęcego i roślinnego sprawiają, że gmina przyciąga wielu odwiedzających, uprawiających różne typy turystyki. Do najbardziej popularnych a przy tym, dających potencjał rozwojowy należą turystyka piesza, górską, rowerowa, pielgrzymkowa oraz narciarstwo.

Turystyka jest jednym z najbardziej intensywnie rozwijających się sektorów nowoczesnej gospodarki. Warunkiem dla oparcia rozwoju na tej gałęzi gospodarczej i zatrzymanie turysty w gminie, jest ciągła rozbudowa bazy rekreacyjnej i turystycznej, doprowadzająca standard wypoczynku i świadczonych usług do rosnących wymagań gości i klientów. Ważne znaczenie ma również oferowanie atrakcyjnych, zintegrowanych produktów turystycznych i związanych m.in. z dziedzictwem kulturowym, przyrodniczym, historycznym i religijnym, a w szczególności tworzenie wspólnych sieci szlaków rowerowych, pieszych, nornic walking, narciarstwa biegowego, itp.

W ramach tego obszaru strategicznego wspomagane będzie upowszechnianie sportu i rekreacji jako istotnego czynnika podnoszenia poziomu zdrowia i kondycji fizycznej. Tworzenie nowych oraz modernizacja istniejących obiektów sportowych i rekreacyjnych dostępnych dla mieszkańców będzie poszerzać możliwości aktywnego spędzenia wolnego czasu i promocji zdrowego trybu życia.

Jednocześnie wspierana będzie współpraca z organizacjami i instytucjami kultury oraz działalność indywidualnych artystów, zespołów regionalnych, Kół Gospodyń Wiejskich i innych organizacji pozarządowych, które dzięki swojej aktywności upowszechniają dobrą kulturę, umacniają lokalną tożsamość, a także więzi w ramach społeczności lokalnej przez pielęgnowanie i promocję jej dziedzictwa kulturowego. Dodatkowo potencjał rozwojowy gminy powinien być wzmacniany o posiadane zasoby przy wykorzystaniu aktywności mieszkańców. Podstawowym atutem gminy i jej mieszkańców jest rozwijanie funkcji turystycznych i rekreacyjnych, które będą stanowić w przyszłości dodatkowe źródło dochodów.

Gmina Limanowa posiada potencjał przyrodniczo-krajobrazowy do rozwoju turystyki. Głównym problemem jest brak kompleksowej oferty turystycznej i słaba efektywność podejmowanych działań promocyjnych i turystycznych. Przekłada się to na słaby poziom infrastruktury turystycznej i znikomą ilość produktów turystycznych. Ponadto występuje słaby poziom wiedzy mieszkańców na temat możliwości wykorzystania walorów turystycznych jako elementu pozyskiwania dodatkowych źródeł dochodu.

Tabela 16. Struktura celów i kierunków działań w ramach III Obszaru Strategicznego.

Cel strategiczny III - Wzrost atrakcyjności gminy Limanowa poprzez rozwój oferty czasu wolnego, wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i potencjału dziedzictwa przyrodniczo- kulturowego	
Cel operacyjny 4.1 - Rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej i turystycznej	
•	modernizacja bazy turystycznej
•	zagospodarowanie turystyczne góry Paproć i Jaworz , Sałasz , Kamionna, Ostra , Chełm ,Golców
•	budowa małej infrastruktury turystycznej (wiaty, ławy, stoły, miejsca do grillowania, biwakowania) przy punktach widokowych
•	modernizacja istniejących boisk i obiektów sportowych
•	wykonanie tablic informacyjnych i tematycznych przy trasach rowerowych i do wędrówek pieszych oraz narciarstwa biegowego
•	podniesienie standardu infrastruktury drogowej z przeznaczeniem dla turystyki rowerowej
•	budowa wież widokowych , platform widokowych
•	budowa parkingów i miejsc postojowych
Cel operacyjny 4.2 - Tworzenie warunków do rozwoju sportów letnich i zimowych rozwój różnorodnych form sportowych w upowszechnianiu kultury fizycznej, tak aby kultura fizyczna była stylem życia i źródłem zdrowia mieszkańców	
•	przekazywanie dotacji dla klubów sportowych na realizację zadania własnego gminy Limanowa, polegającego na tworzeniu warunków sprzyjających rozwojowi sportu na terenie gminy Limanowa
•	przyznawanie nagród dla zawodników za osiągnięcia wysokich wyników sportowych
•	organizacja zawodów sportowych - szkoły podstawowe
•	organizacja zawodów środowiskowych
•	wyznaczanie terenów, na których można budować obiekty sportowe do uprawiania sportów letnich i zimowych
•	poprawa istniejącej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej

<ul style="list-style-type: none"> wytyczenie nowych i urządzenie ścieżek rowerowych oraz ścieżek zdrowia
Cel operacyjny 4.3 - Rozwój kierunków turystyki (agroturystyka, turystyka ekologiczna, zdrowotna, pielgrzymkowa, weekendowa, samochodowa, piesza) i komplementarnych dziedzin życia społeczno-gospodarczego
<ul style="list-style-type: none"> stałe poszukiwania zewnętrznych funduszy na rozwój turystyki i rekreacji w Gminie
<ul style="list-style-type: none"> promocja gminy jako ośrodka turystyki całorocznej
<ul style="list-style-type: none"> prowadzenie stałych działań promocyjnych - kontakty zewnętrzne (media, biura turystyczne, stowarzyszenia, centra informacji turystycznej)
<ul style="list-style-type: none"> tworzenie przedsięwzięć inwestycyjnych podnoszących walory turystyczne gminy
<ul style="list-style-type: none"> rozwój i modernizacja bazy turystycznej gminy
<ul style="list-style-type: none"> rozwój edukacji w zakresie świadczenia usług turystycznych
<ul style="list-style-type: none"> prowadzenie działań promocyjnych poprzez ruch pielgrzymkowy
<ul style="list-style-type: none"> rozwój i podniesienie atrakcyjności oraz wzrost konkurencyjności gminy poprzez rozwój turystyki w oparciu o walory przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe
<ul style="list-style-type: none"> przedstawienie zróżnicowanej oferty turystycznej w zakresie aktywnego wypoczynku i spędzania wolnego czasu o każdej porze roku z wykorzystaniem regionalnego potencjału dziedzictwa przyrodniczo- kulturowego dla osób o różnych potrzebach i zainteresowaniach
Cel operacyjny 4.4 - Wzrost poziomu świadczonych usług
<ul style="list-style-type: none"> dalsze tworzenie i promowanie lokalnego produktu turystycznego
<ul style="list-style-type: none"> włączenie lokalnego produktu w pakiet działań promocyjnych
<ul style="list-style-type: none"> podnoszenie kwalifikacji ludności w zakresie profesjonalnej obsługi ruchu turystycznego
<ul style="list-style-type: none"> podnoszenie poziomu wiedzy mieszkańców o regionie i gminie
<ul style="list-style-type: none"> podnoszenie jakości usług w turystyce i agroturystyce
<ul style="list-style-type: none"> podnoszenie jakości usług gastronomicznych
<ul style="list-style-type: none"> szkolenie pracowników samorządowych w zakresie turystyki i promocji
Cel operacyjny 4.5 - Kultywowanie tradycji dziedzictwa kulturalnego
<ul style="list-style-type: none"> tworzenie warunków finansowych dla realizacji zadań z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego
<ul style="list-style-type: none"> wspieranie działalności indywidualnych artystów, zespołów regionalnych, Kół Gospodyń Wiejskich oraz placówek kulturalnych
<ul style="list-style-type: none"> współpraca z organizacjami i instytucjami kultury w zakresie wspólnych działań na rzecz wspierania inicjatyw kulturalnych mieszkańców
<ul style="list-style-type: none"> kultywowanie tradycji dziedzictwa kulturowego i folkloru
<ul style="list-style-type: none"> współpraca z organizacjami i stowarzyszeniami na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego

<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie poziomu wiedzy mieszkańców o regionie, tradycji i kulturze oraz kultywowanie tradycji regionu
<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o zachowanie dziedzictwa kulturowego poszczególnych wsi gminy Limanowa
<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie spotkań przedstawicieli środowisk kultury i sztuki w celu stworzenia wspólnego programu rozwoju kultury w gminie
<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie warunków dla wzrostu uczestnictwa i wyrównywania szans w dostępie do dóbr i usług kultury, przy jednoczesnym realizowaniu kompleksowego syst. edukacji kulturalnej
Cel operacyjny 4.6 - Promocja
<ul style="list-style-type: none"> • organizowania imprez kulturowych
<ul style="list-style-type: none"> • aktualizacja strony internetowej m.in.: poprzez prezentację stale aktualizowanej oferty turystycznej i rekreacyjnej gminy Limanowa
<ul style="list-style-type: none"> • promocja regionu z proponowaną ofertą turystyczną poprzez wydanie folderów i innych materiałów promocyjnych
<ul style="list-style-type: none"> • budowa systemu promocji oraz zintegrowanej informacji turystycznej wraz z umieszczeniem w centrach wsi na tablicach ogłoszeń, przy zabytkach, informatorów turystycznych
<ul style="list-style-type: none"> • udział w regionalnych i ogólnopolskich wydarzeniach promocyjnych
<ul style="list-style-type: none"> • zamieszczenie na stałe oferty turystycznej gminy Limanowa na stronie internetowej gminy
<ul style="list-style-type: none"> • uruchomienie aplikacji mobilnej na telefony
<ul style="list-style-type: none"> • promowanie oferty turystycznej gminy Limanowa na lokalnych portalach, telewizji internetowej, gazetach regionalnych itp.
<ul style="list-style-type: none"> • zamieszczanie oferty turystycznej w prasie branżowej turystycznej, krajowej o zasięgu ogólnopolskim
<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie zintegrowanej informacji turystycznej połączonej z Powiatowym Centrum Informacji Turystycznej, włączenie domów kultury, bibliotek do sieci informacji turystycznej
<ul style="list-style-type: none"> • uczestnictwo gminy w targach turystycznych o zasięgu regionalnym, krajowym, międzynarodowym z uwzględnieniem doboru produktów turystycznych
<ul style="list-style-type: none"> • wydanie wydawnictw promocyjnych, folderów, map, przewodników
<ul style="list-style-type: none"> • organizacja konkursów wiedzy o regionie i gminie Limanowa
<ul style="list-style-type: none"> • dystrybucja materiałów informacyjnych i promocyjnych w kraju i zagranicą
<ul style="list-style-type: none"> • współpraca ze szkołami średnimi oraz Starostwem Powiatowym w zakresie kształcenia w turystyce
<ul style="list-style-type: none"> • inicjowanie i współdziałanie w prowadzeniu badań monitorujących i marketingowych turystyki w gminie i regionie

Źródło: Opracowanie własne.

W wymiarze regionalnym, cele i działania objęte Obszarem Strategicznym nr III są spójne ze:

- **Strategię Rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019 – 2025** w Obszarze II KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY Aktywizowanie oraz wszechstronny rozwój osobisty i zawodowy mieszkańców. Cele operacyjne:

- 2.1. Rozwój oferty edukacyjnej oraz zwiększanie powiązań funkcjonalnych z gospodarką;
- 2.2. Aktywna polityka lokalnego rynku pracy;
- 2.3. Aktywizacja kulturalna mieszkańców oraz efektywne zarządzanie dziedzictwem;
- 2.4. Rozwój oferty aktywnego spędzania czasu na terenie powiatu.

W Obszarze IV ZARZĄDZANIE ROZWOJEM

Cel strategiczny nr 4:

Nowoczesne i partnerskie zarządzanie procesami rozwojowymi.

Cele operacyjne:

- 4.1. Doskonalenie systemu administracji samorządowej;
- 4.2. Rozwój współpracy międzysamorządowej;
- 4.3. Wspólne działania na rzecz zwiększenia dostępności komunikacyjnej powiatu;
- 4.4. Aktywizacja i partycypacja obywatelska oraz rozwój współpracy międzysektorowej.

- **Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska 2030”**, w zakresie:

Obszaru I – Małopolskie

Cel strategiczny: Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie.

Kierunki działań:

1. Małopolskie rodziny,
2. Opieka zdrowotna,
3. Edukacja
4. Ochrona dziedzictwa i uczestnictwo w kulturze
5. Wspieranie aktywności zawodowej,
6. Bezpieczeństwo mieszkańców

Obszaru II – Gospodarka

Cel strategiczny: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka Małopolski

Kierunki działań:

1. Innowacyjna Małopolska
2. Konkurencyjność i przedsiębiorczość
3. Turystyka, sport i przemysły wolnego czasu wolnego
4. Zintegrowany i zrównoważony transport
5. Cyfrowa Małopolska
6. Gospodarka o obiegu zamkniętym

Obszaru III – Środowisko

Cel strategiczny: Wysoka jakość środowiska przyrodniczego, krajobrazu i przestrzeni zamieszkania oraz świadomości ekologicznie Małopolskanie

Kierunki działań:

- 1. Poprawa jakości powietrza*
- 2. Zrównoważone gospodarowanie wodą i łagodzenie skutków ekstremalnych zjawisk przyrodniczych*
- 3. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna*
- 4. Racjonalna gospodarka odpadami*
- 5. Ochrona i kształtowanie bioróżnorodności oraz krajobrazu Małopolski*

Obszaru IV – Zarządzanie strategiczne rozwojem województwa

Cel strategiczny: System zarządzania strategicznego rozwojem w województwie dostosowanych do wyzwań dekady 2020-2030

Kierunki działań:

- 1. System zarządzania strategicznego rozwojem*
- 2. Współpraca i partnerstwo*
- 3. Promocja Małopolski*

Obszaru V – Rozwój zrównoważony terytorialnie

Cel strategiczny: Zrównoważony i trwały rozwój województwa w oparciu o endogeniczne potencjały poszczególnych obszarów Małopolski

Kierunki działań:

- 1. Rozwój przestrzenny województwa*
- 2. Wsparcie małopolskich miast*
- 3. Rozwój obszarów wiejskich*
- 4. Spójność wewnątrz regionalna i dostępność*

*W wymiarze krajowym, cel strategiczny Obszaru Strategicznego nr III zachowuje spójność z **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030** w zakresie: Celu 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.*

CZĘŚĆ VI

OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA.

Dla skutecznej i efektywnej realizacji ustaleń Strategii Rozwoju Gminy Limanowa niezbędne jest stworzenie systemu monitoringu założonych celów i zadań. Dla zapewnienia kontroli stopnia realizacji poszczególnych celów niniejszej Strategii Rozwoju stworzono listę mierników.

Poniżej zaprezentowano wskaźniki w oparciu o przyjętą wartość bazową oraz oczekiwania w horyzoncie czasowym 2030 r. dostosowując ich charakter do rodzaju monitorowanego celu oraz dostępne źródła danych.

Tabela 17. Mierniki realizacji celów strategicznych Strategii Rozwoju Gminy Limanowa.

<i>Obszar Strategiczny I: Jakość życia i kapitał ludzki</i>					
Cel strategiczny I - Wzrost atrakcyjności gminy jako miejsca do mieszkania, pracy i wypoczynku.					
Cel operacyjny	Wskaźnik monitorowania celu	Jednostka	Wartość bazowa (rok/okres bazowy)	Oczekiwana zmiana w 2030r.	Źródło
1.1 - Budowanie partnerstwa na rzecz rozwiązywania problemów społecznych	Liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz pomocy społecznej	szt.	4 (2020)	wzrost	Urząd Gminy (UG)
	Liczba wdrożonych projektów społecznych	szt.	1 (2020)	wzrost	GUS
1.2 - Profesjonalizacja usług w zakresie polityki społecznej	Liczba osób korzystających z usług wczesnego wsparcia rodziny	osoba	1165 osób (2020)	spadek	GOPS
1.3 - Tworzenie warunków do poprawy jakości życia osób i rodzin zagrożonych marginalizacją	Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej	%	4,48 (2020)	spadek	GOPS
	Odsetek mieszkańców aktywnych zawodowo	%	48,7 (2020)	wzrost	GUS
	Wysokość pomocy finansowej udzielonej osobom chorym i niepełnosprawnym	tys. zł	508 848,00 (2020)	wzrost	GOPS
1.4 - Rozwój systemu zarządzania i ostrzegania kryzysowego	Liczba/wartość zakupionego sprzętu związanego z poprawą bezpieczeństwa mieszkańców	szt.	97 (2014-2020)	wzrost	UG
	Ilość wdrożonych systemów i technologii wspierających działania ratownicze	szt.	2 (2014-2020)	wzrost	UG

1.5 - Poprawa bezpieczeństwa osobistego obywateli	Liczba przestępstw i wykroczeń na terenie gminy	szt.	279/165 (2020)	spadek	Policja
	Liczba wypadków drogowych	szt.	6 (2020)	spadek	Policja
	Liczba zrealizowanych programów edukacyjnych w zakresie bezpieczeństwa	szt.	15 (2014-2020)	wzrost	GZOS
	Liczba pozyskanych samochodów ratowniczych dla OSP	szt.	3 (2014-2020)	wzrost	UG
1.6 – Poprawa obsługi obywateli w Urzędzie Gminy i jednostkach organizacyjnych	Liczba usług w gminie świadczonych za pomocą sieci Internet.	szt.	112 (2014-2020)	wzrost	UG
	Ilość skarg i wniosków	szt.	4 skargi , 360 wniosków (2020)	spadek	UG
1.7 - Rozwój umiejętności i kompetencji kadry urzędniczej	Liczba urzędników korzystających ze szkoleń	osoba	21 (2020)	wzrost	UG
1.8 - Budowa i bieżące utrzymanie infrastruktury drogowej	Długość zmodernizowanych lub wybudowanych odcinków dróg	km	ok.70 (2014-2020)	wzrost	UG
	Długość wybudowanych / zmodernizowanych ciągów pieszych	km	14,217 (2014-2020)	wzrost	UG
1.9 – Ochrona i poprawa środowiska naturalnego na terenie gminy	Długość wybudowanej / zmodernizowanej sieci wodociągowej	km	209,7 (2014-2020)	wzrost	GUS/ UG
	Długość wybudowanej / zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej	km	128,2 (2014-2020)	wzrost	GUS/ UG
	Ilość wybudowanych /zmodernizowanych ujęć wody	szt.	12 (2006-2017)	wzrost	GUS/ UG
	Odsetek ludności korzystającej z: a) kanalizacji sieciowej, b) wodociągów sieciowych	%	a. 25% (2020) b. 60% (2020)	wzrost	GUS/ UG
	Liczba wykonanych przydomowych oczyszczalni ścieków	szt.	86 (2014-2020)	wzrost	GUS/ UG
	Ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie w odpadach komunalnych	Mg	Opakowania: ze szkła 150107 – 112,4 Mg , z tworzyw sztucznych 150102 – 213,7 Mg , z metali 150104 – 15,0 Mg, z papieru i tektury 150101 – 1626,7 Mg opony – 52,98 Mg odpady wielkogabarytowe – 512,7 Mg	wzrost	UG

	Ilość nowych nasadzeń zrealizowanych przez gminę	szt.	350 (2020)	wzrost	UG
1.10 - Poprawa jakości zagospodarowania przestrzennego gminy	Liczba oddanych do użytkowania nowych budynków mieszkalnych	szt.	79 (2020)	wzrost	UG
Cel strategiczny II - Nowa jakość edukacji na terenie Gminy Limanowa w celu zwiększenia skuteczności i sprawności realizacji zadań samorządu z zakresu edukacji.					
Cel operacyjny	Wskaźnik monitorowania celu	Jednostka	Wartość bazowa (rok/okres bazowy)	Oczekiwana zmiana w 2030 r.	Źródło
2.1 - Podniesienia jakości nauczania w szkołach na terenie gminy	Wyniki egzaminów na zakończenie szkoły podstawowej	stanin	Informacja na stronie OKE (2019)	wzrost	OKE
	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym	%	53 (2014-2020)	wzrost	GZOS
	Odsetek uczniów korzystających z zajęć dodatkowych/ pozalekcyjnych	%	68 (2014-2020)	wzrost	GZOS
	Liczba zrealizowanych projektów W szkołach	szt.	813 (2014-2020)	wzrost	GZOS
	Odsetek osób z wyższym i średnim wykształceniem w gminie	%	10,7% ludności posiada wykształcenie wyższe, 2,1% wykształcenie policealne, 11,8% średnie ogólnokształcące, a 14,2% średnie zawodowe. (2014-2020)	wzrost	GUS
2.2 - Modernizacja bazy oświatowej	Liczba zmodernizowanych budynków/obiektów szkolnych na terenie gminy	szt.	15 (2014-2020)	wzrost	UG
	Liczba obiektów sportowych wykorzystywanych przez dzieci i młodzież szkolną	szt.	40 (2014-2020)	wzrost	UG/ GZOS

2.3 - Bezpieczeństwo i przeciwdziałanie patologiom społecznym w szkole i środowisku lokalnym	Liczba projektów i warsztatów z zakresu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w szkołach i przeciwdziałania patologiom	szt.	522 (2014-2020)	wzrost	GZOS
	Liczba dzieci i młodzieży biorąca udział w warsztatach z zakresu bezpieczeństwa i przeciwdziałania patologiom	osoba	10 184 (2014-2020)	wzrost	GZOS
	Liczba obiektów włączonych do systemu monitoringu	szt.	12 (2014-2020)	wzrost	UG
2.4 - Podniesienie poziomu zaangażowania rodziców i środowiska w proces edukacyjno-wychowawczy	Liczba inicjatyw dotyczących udziału rodziców i środowiska lokalnego w procesie edukacyjno - wychowawczym	ilość	ok.2 400 (2014-2020)	wzrost	GZOS

Obszar Strategiczny II: Zrównoważony rozwój gospodarczy

Cel strategiczny III - Wsparcie przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej.

Cel operacyjny	Wskaźnik monitorowania celu	Jednostka	Wartość bazowa (rok/okres bazowy)	Oczekiwana zmiana w 2030 r.	Źródło
3.1- Wsparcie rozwoju lokalnych przedsiębiorstw i tworzenie nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób do 30 roku życia i po 50 roku życia	Liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy	szt.	1 840 osób prowadzących działalność gospodarczą ; 21 spółki handlowe; 33 spółki cywilne; 43 stowarzyszenie i inne organizacje. (2020)	wzrost	UG/ GUS
	Liczba osób bezrobotnych z terenu gminy	osoba	762 (2020)	spadek	PUP
	Liczba zatrudnionych w firmach działających na terenie gminy	osoba	1 998 (2020)	wzrost	PUP/ GUS
3.2 - Wzrost potencjału ekonomicznego gospodarstw rolnych i wspieranie	Liczba grup producenckich, produkujących zdrową żywność	szt.	brak (2020)	wzrost	ARiMR, UG
	Liczba gospodarstw ekologicznych	szt.	11 (2020)	wzrost	ARiMR, ODR

pozarolniczych form działalności gospodarczej					
	Średnia wielkość areалу gospodarstwa rolnego prowadzącego działalność rolniczą	ha	2 2658 (2020)	wzrost	UG
3.3 - Wsparcie powstawania nowych oraz tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju już istniejących podmiotów gospodarczych w oparciu walory turystyczne gminy	Liczba nowych podmiotów gospodarczych na terenie gminy	szt.	222 (2020)	wzrost	UG
	Liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy w zakresie usług turystycznych	szt.	10 (2020)	wzrost	UG,PUP
3.4 - Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy	Szacunkowa powierzchnia przygotowanych gminnych terenów inwestycyjnych	ha	82 5745 (2020)	wzrost	UG
	Liczba wydanych decyzji pod zamierzenia inwestycyjne	szt.	163 (2020)	wzrost	UG
<p><u>Obszar Strategiczny III: Dziedzictwo przyrodniczo –kulturowe i oferta wolnego czasu</u></p> <p>Cel strategiczny IV - Wzrost atrakcyjności gminy jako miejsca do mieszkania, pracy i wypoczynku</p>					
Cel operacyjny	Wskaźnik monitorowania celu	Jednostka	Wartość bazowa (rok/okres bazowy)	Oczekiwana zmiana w 2030r.	Źródło
4.1 - Wzrost atrakcyjności Gminy Limanowa poprzez rozwój oferty czasu wolnego, wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i potencjału dziedzictwa kulturowego	Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów sportowych i rekreacyjnych	szt.	1/1 (2020)	wzrost	UG
	Liczba utworzonych punktów widokowych oraz infrastruktury turystycznej	szt.	3 punkty i 6 miejsc infrastruktury turystycznej (2014-2020)	wzrost	UG
	Szacunkowa liczba osób korzystających z obiektów sportowych i rekreacyjnych, a także szlaków górskich, biegowych, rowerowych	osoba	ok. 1200-3000 (2020)	wzrost	UG
4.2 - Tworzenie warunków do rozwoju sportów letnich i zimowych	Długość utworzonych/urządzonych ścieżek rowerowych, pieszych, zjazdowych, tras narciarstwa biegowego	km	10.238 (2014-2020)	wzrost	UG, GUS
	Liczba zorganizowanych zawodów i konkursów sportowych	szt.	ok.50 (2020)	wzrost	UG
	Liczba osób biorących udział w zawodach sportowych	osoba	ok.600 (2020)	wzrost	UG

4.3 - Rozwój kierunków turystyki (agroturystyka, turystyka ekologiczna, pielgrzymkowa, weekendowa, samochodowa, piesza) oraz komplementarnych dziedzin życia społeczno- gospod.	Liczba turystów odwiedzających gminę Limanowa	osoba	ok. 1500-2000 (2020)	wzrost	UG
	Liczba osób korzystających z noclegów w gospodarstwach agroturystycznych na terenie gminy	osoba	100-200 (2020)	wzrost	UG
	Liczba nowych usługodawców w branży turystycznej na terenie gminy.	ilość	15 (2014-2020)	wzrost	PUP, GUS
4.4 - Wzrost poziomu świadczonych usług	Liczba funkcjonujących produktów turystycznych.	szt	4 (2020)	wzrost	UG
4.5 - Kultywowanie tradycji dziedzictwa kulturowego	Liczba zorganizowanych imprez kulturalno - rekreacyjnych	szt	ok. 20 imprez ogólnie gminnych rocznie i 49 w Gminnej Bibliotece (2020 r.)	wzrost	UG
	Liczba projektów z zakresu lokalnej kultury w tym ochrony dziedzictwa kulturowego	szt	6 (2014-2020)	wzrost	UG
	Liczba zmodernizowanych obiektów kultury i dziedzictwa kulturowego	szt	8 (2014-2020)	wzrost	UG
	Liczba posiadanych przez gminę do współpracy partnerów: a) krajowych b) zagranicznych	szt	a. 5 partnerów krajowych b. 1 partner zagraniczny (2014-2020)	wzrost	UG
	Liczba odsłon strony (ruch internautów na stronie)	osoba	ok.21 000 odbiorców miesięcznie (2020 r.)	wzrost	UG

Źródło: Opracowanie własne.

Większość danych dotyczących zaproponowanych powyżej wskaźników dostępnych jest w ramach oficjalnej statystyki i będzie pozyskiwana z Banku Danych Lokalnych oraz danych Urzędu Gminy Limanowa.

CZĘŚĆ VII

**MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY
LIMANOWA ORAZ USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE
KSZTAŁTOWANIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ****1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Limanowa**

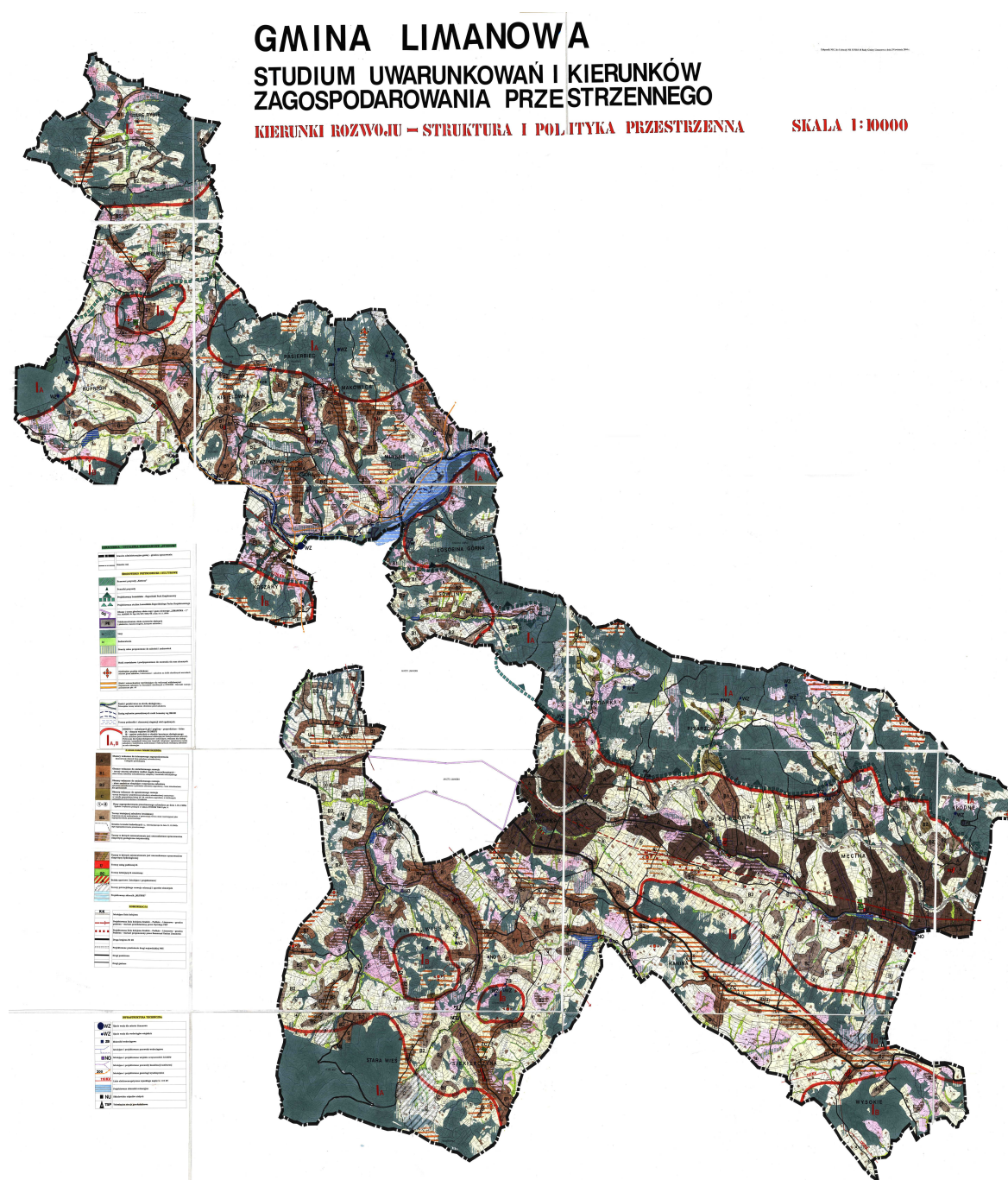
Gmina Limanowa to atrakcyjny obszar do mieszkania, powiązana w naturalny sposób z miastem Limanowa. Od wielu lat gminę Limanowa charakteryzuje stały trend wzrostowy w zakresie liczby mieszkańców, co czyni obszar gminy jednym z najbardziej zaludnionych w powiecie limanowskim. Wzrostowi liczby mieszkańców towarzyszy wysoki procent zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Celem rozwojowym gminy Limanowa jest bycie miejscem przyjaznych do życia, w którym ludzie chcą mieszkać, pracować i wypoczywać. Realizacja tego celu jest możliwa przy zachowaniu ładu przestrzennego, m.in.: poszanowania dla ochrony środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu ale także wyznaczaniu terenów inwestycyjnych na których będzie możliwy rozwój funkcji gospodarczych, w tym usługowych wkomponowanych w zabudowę jednorodziną i infrastrukturę gminną. Biorąc pod uwagę politykę przestrzenną opartą na zasadzie zrównoważonego rozwoju gminy Limanowa oraz brak planu zagospodarowania przestrzennego w gminie należy zadbać o właściwe przeznaczenie i użytkowanie terenu w celu prawidłowego, efektywnego funkcjonowania systemu społeczno-gospodarczego gminy.

Kluczowe - rekomendacje dla kształtowania polityki przestrzennej gminy Limanowa do 2030 r. m.in.:

- a) Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna zwarta z dostępem do infrastruktury medialnej, drogowej z uwzględnieniem projektowanych inwestycji lokalnych oraz ponad lokalnych np. trasa przebiegu modernizowanej linii kolejowej nr 104 Chabówka – Nowy Sącz oraz obwodnicy miasta Limanowa,
- b) W miarę możliwości centralizacja i tak już rozproszonej zabudowy mieszkaniowej,
- c) Ograniczenie zabudowy w terenie zalewowym i osuwiskowym,
- d) Przeznaczanie terenów gminnych pod różne funkcje, w tym tereny inwestycyjne m.in.: drogi sieci wodociągowe, kanalizacyjne, teletechniczne oraz dla lokowania aktywności gospodarczej,
- e) Wykorzystanie przestrzeni zielonych dla stworzenia infrastruktury dla zdrowego wypoczynku na świeżym powietrzu,
- f) Połączenie rozwoju przestrzennego gminy z:
  - rozbudową systemu transportu (sieć dróg publicznych, sieć dróg rowerowych, sieć transportu zbiorowego, sieć kolejowa),
  - rozwojem sieci wodociągowo – kanalizacyjnej,

- systemem odbioru i wywozu odpadów (śmieci) z rozwojem selektywnej zbiórki odpadów komunalnych,
  - dostarczaniem energii elektrycznej i gazu,
  - systemem łączności sieci internetowej.
- g) Zachowanie terenów zielonych tworzenie infrastruktury gminnej do aktywnego wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców i odwiedzających gminę turystów.

Rysunek 3. Mapa „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Limanowa”.

Źródło: Opracowanie własne.

Przedstawione rekomendacje dla realizacji polityki przestrzennej gminy Limanowa będą realizowane poprzez zadania zaplanowane i zapisane w niniejszym dokumencie Strategii Rozwoju Gminy Limanowa na lata 2021-2030. Dodatkowo do instrumentów wdrażania polityki przestrzennej należy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Limanowa, które jest dokumentem określającym politykę przestrzenną i kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniające uwarunkowania (czyli czynniki i ograniczenia) rozwoju przestrzennego.

2. Obszary strategicznej interwencji określone w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030.

Strategia rozwoju jest zobowiązaniem Samorządu Województwa Małopolskiego względem Małopolan.

Wizja Strategii: Małopolska regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej. Tak rozumiana wizja będzie realizowana poprzez cel główny sformułowany jako: Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowymi terytorialnym.

Cele i kierunki polityki rozwoju:

I. Małopolanie – działania ukierunkowane są przede wszystkim na zapewnienie jak najlepszej jakości życia mieszkańców oraz ich rodzin, co zostanie zapewnione poprzez zrównoważony rozwój regionu w aspekcie społecznym, gospodarczym, przestrzennym i środowiskowym. Interwencja opisana w tym obszarze obejmuje także gości przybywających do naszego regionu w celu zaspokojenia potrzeb zawodowych, edukacyjnych, czy też związanych ze spędzaniem czasu wolnego.

II. Gospodarka - głównym celem jest dalszy rozwój oraz umacnianie konkurencyjnej oraz innowacyjnej pozycji Małopolski zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym. Interwencja opisana w tym obszarze będzie wspierać zrównoważony rozwój gospodarczy, który będzie następował z poszanowaniem zasobów środowiska naturalnego, zaś jego efekty będą stanowić podstawę dobrobytu Małopolan.

III. Klimat i środowisko - działania będą koncentrować się nie tylko na ochronie oraz racjonalnym korzystaniu z zasobów środowiska naturalnego Małopolski, ale również na nadaniu im charakteru czynników wspierających rozwój gospodarczy regionu oraz przyczyniających się do poprawy jakości życia Małopolan oraz ich rodzin.

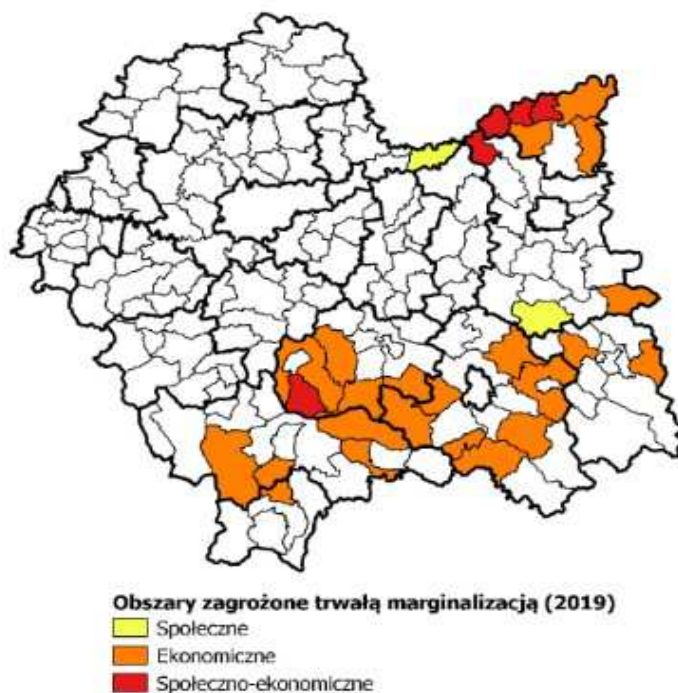
IV. Zarządzanie strategiczne rozwojem - działania koncentrują się na wspieraniu realizacji polityk rozwoju samorządu województwa opisanych w pozostałych obszarach. Mechanizmy oraz instrumenty opisane w tej części Strategii będą nie tylko przyczyniać się do zwiększania efektywności działań prorozwojowych podejmowanych na rzecz realizacji opisanych w niej celów, ale również ukierunkowane będą na angażowanie w ten proces możliwie największej liczby partnerów oraz środków.

V. Rozwój zrównoważony terytorialnie - działania opisane w tym obszarze stanowią wyraz terytorializacji interwencji publicznej realizowanej na kanwie zapisów Strategii, w taki sposób, aby w większym stopniu była ona dopasowana do specyfiki wyzwań rozwojowych, przed którymi stoją poszczególne części Małopolski. Obszar ten w żaden sposób nie zastępuje działań opisanych w pozostałych częściach Strategii, lecz stanowi próbę ich bardziej precyzyjnego zaadresowania do potrzeb oraz lokalnych potencjałów poszczególnych typów terytoriów występujących w Małopolsce. W Strategii Województwa Małopolskiego 2030 zostały wskazane że istnieje potrzeba wskazania konkretnych obszarów, które ze względu na swoją specyfikę i obserwowane tam problemy wymagają dodatkowego wsparcia, wykraczającego poza działania przewidziane dla całego województwa. Wyodrębnienie tych obszarów, określanym mianem obszarów strategicznej interwencji (OSI), służyć ma nakierowaniu wsparcia przede wszystkim na te tereny województwa, które tego najbardziej potrzebują, bądź z uwagi na ich specyfikę i endogeniczne potencjały konieczne jest wzmocnienie czynników, które mogą spowodować trwały rozwój tych terenów. Działania zaplanowane w ramach Strategii Rozwoju Gminy Limanowa w pełni wpisują się w założenia regionalne zawarte w Strategii Rozwoju Województwa Małopolska 2030.

3. Krajowe obszary strategicznej interwencji

Zgodnie z proponowanymi zapisami dotyczącymi obszarów strategicznej interwencji w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, obszar strategicznej interwencji definiowany jest jako „wskazany w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne”.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030.

Rysunek 4. Krajowe obszary strategicznej interwencji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów rządowych: „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” (2017) i „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030” (2019) oraz opracowań na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej: „Aktualizacja delimitacji obszarów problemowych na rok 2018” (Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T. i in., Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, 2019) oraz „Aktualizacja delimitacji miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (powiększających dystans rozwojowy)” (Śleszyński P., Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, 2019).

Na poziomie krajowym wyznaczono dwa główne typy terytoriów stanowiących obszary strategicznej interwencji państwa:

- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Obszary te wspierane będą z poziomu kraju i regionu za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Z poziomu regionalnego przewiduje się objęcie wskazanych OSI krajowych dodatkową interwencją, np. w postaci specjalnych preferencji lub premiujących kryteriów wyboru projektów w RPO WM 2021–2027. Szczegółowy zakres wsparcia zaproponowany zostanie w tymże Programie. Z SOR wynika, że w województwie małopolskim zidentyfikowano 6 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze: Chrzanów, Gorlice, Nowy Sącz, Nowy Targ, Tarnów, Zakopane. Z kolei do obszarów zmarginalizowanych zaliczono 29 gmin¹, z których większość wykazywała przewagę problemów ekonomicznych.

¹ W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) oraz w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 w Małopolsce wyszczególniono 26 gmin zmarginalizowanych. Decyzją Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, na podstawie pisma z dnia 18 lutego 2020 r., w wyniku przeprowadzonej aktualizacji delimitacji obszarów problemowych, postanowiono rozszerzyć katalog gmin o nowe zdiagnozowane obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze z jednoczesnym zachowaniem dotychczas obowiązującej listy. W przypadku województwa małopolskiego katalog poszerzono o 3 gminy: Szczucin, Wietrzychowice oraz Piwniczna - Zdrój.

Niewykluczone, że obszary te ulegną jeszcze zmianie, gdy strona rządowa podejmie decyzję o kolejnej aktualizacji delimitacji obszarów problemowych.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030

CZĘŚĆ VIII

SYSTEM REALIZACJI STRATEGII, W TYM WYTYCZNE DO SPORZĄDZENIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH.

Strategia jest dokumentem, który przedstawia rozwój Gminy określa w wymiarze jakościowym i ilościowym. Z założenia dotyczy to zarówno zadań podstawowych wykonywanych przez samorząd lokalny tzw. obowiązki ustawowe, jak i innych sfer ważnych z punktu widzenia dalszego rozwoju gminy. Niezwykle ważne do realizacji przyjętych kierunków jest ciągle usprawnianie funkcjonowania urzędu. Przygotowanie i realizacja strategii to proces, który składa się z następujących etapów: diagnoza stanu istniejącego, prognozowanie, planowanie, decyzja, monitorowanie, ocena. Skutecznie realizowana strategia jest procesem ciągłym, co zostało zaprezentowane na poniższym schemacie.

Rysunek 5. Fazy realizacji Strategii

1. Monitoring i ewaluacja i aktualizacja strategii.

System wdrażania, monitorowania i finansowania strategii rozwoju gminy Limanowa oparty jest na realizacji przyjętych w dokumencie procedur w zakresie odpowiedzialności za realizację zapisów strategicznych, dokonanie analizy i obserwacji postępów w realizacji Strategii. Wójt Gminy: odpowiada za wdrażanie Strategii Rozwoju Gminy. Rada Gminy analizuje postępy wdrażania Strategii, akceptuje sprawozdania oraz uwzględnia zadania zaplanowane do realizacji przy przyjmowaniu budżetu gminy oraz wieloletnich planów inwestycyjnych. Dla potrzeb niniejszego dokumentu strategicznego przyjęto, iż monitoring polegać będzie na bieżącej kontroli i stałym

gromadzeniu danych oraz ich analizie, co pozwoli ocenić stopień realizacji strategii. Monitorowanie strategii odbywać się będzie zarówno w odniesieniu do danych statystycznych, bieżącej analizy warunków otoczenia - przesłanek, uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych wpływających na rozwój gminy, bądź też go hamujących, a także w odniesieniu do przyjętych wskaźników realizacji strategii.

Bardzo ważny jest aspekt modyfikacji założonych celów i przyjętych kolejno zadań. Za bieżący monitoring dokumentu strategicznego odpowiedzialny będzie Zespół Zadaniowy ds. strategii, w skład którego wchodzi przedstawiciele większości wydziałów i jednostek Urzędu Gminy. W ten sposób monitoring obejmie swoim zakresem każdy z obszarów życia społeczno - gospodarczego.

Monitoring pełni bardzo ważną rolę w procesie realizacji strategii, ponieważ pozwala na wprowadzenie ewentualnych zmian na jak najwcześniejszym etapie w przypadku wystąpienia ewentualnych nieprawidłowości. Jest zarazem jednym z najważniejszych procesów, które przyczyniają się do bieżącej aktualizacji niniejszego dokumentu strategicznego.

Z procesem monitoringu nieodzownie związana jest także i ewaluacja. Ewaluacja Strategii ma tutaj na celu ocenę zasadności i skuteczności podejmowanych działań oraz ocenę osiągniętych wybranych wskaźników realizacji strategii. Podobnie jak w przypadku monitoringu, za ewaluację odpowiedzialny będzie również Zespół Zadaniowy ds. strategii, który na podstawie danych zgromadzonych poprzez system monitoringu i podczas ewaluacji opracowywać będzie raporty. Ewaluacja działań i jej wyniki będą służyć m.in.: do bieżącej aktualizacji dokumentu strategicznego:

- 1) **ocena wstępna** - przeprowadzana będzie w cyklu dwuletnim na koniec roku kalendarzowego.
- 2) **ocena pośrednia** - planuje się, iż przeprowadzana będzie w 2026 r. w przyjętym horyzoncie czasowym strategii, tj. do roku 2030.
- 3) **ocena końcowa** - przeprowadzona zostanie w ostatnim roku obowiązywania niniejszej Strategii. Ocenie podlegać będzie niniejszy dokument strategiczny jako całość, oceniony zostanie faktyczny stan realizacji wszystkich zaplanowanych i zrealizowanych zadań w przyjętej przestrzeni czasowej, tj. w latach 2021-2030. Ocenione zostanie, czy osiągnięto cele, przyjęta wizja i misja. Ocena końcowa stanowić będzie zarazem bazę w celu podjęcia prac nad opracowaniem strategii na kolejny horyzont czasowy.

2. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Strategia Rozwoju Gminy jest dokumentem programującym rozwój gminy na kolejne 10 lat. Wszystkie pozostałe plany i programy strategiczne są względem Strategii dokumentami wykonawczymi i powinny pozostać zgodne z jej zapisami, w celu zapewnienia spójności programowania rozwoju.

Poniżej w tabeli przedstawiono wybrane dokumenty wykonawcze w gminie Limanowa wraz z określeniem ich zgodności ze Strategią lub rekomendacjami zmian.

Tabela 18. Wybrane dokumenty wykonawcze w Gminie Limanowa.

Lp.	Nazwa dokumentu	Okres obowiązywania	Uwagi / wytyczne
1	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Limanowa (2016-2021)	2016-2021	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>
2	Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata (2021-2026)	2021-2026	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>
3	Program Wspierania Rodziny na lata (2019-2021)	2019-2021	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>
4	Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2021 r.	2021	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>
5	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Limanowa z 2004 r.	obowiązuje nadal	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>
6	Gminny Program Rewitalizacji do 2023 roku	do 2023	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>
7	Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Limanowa (2016-2020)	2016-2020	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>
8	Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Limanowa (2012-2032)	2012-2032	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>
9	Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Limanowa	2016-2021	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>
10	Programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Limanowa na 2021 r.	2021	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>
11	Gminny program współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie Gminy Limanowa na 2021 r.	2021	<i>Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii</i>

Źródło: Opracowanie własne UG Limanowa.

CZĘŚĆ IX

RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.

W planie finansowym Strategii uwzględniono przedsięwzięcia planowane do realizacji wg Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Limanowa.

Tabela 19. Wykaz przedsięwzięć planowanych do realizacji wg Wieloletniej Prognozy Finansowej.

Lp.	Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe
			od	do	
1	Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów ze szkół z terenu Gminy Limanowa	Gminny Zespół Obsługi Szkół w Limanowej	2021	2022	526 890,00
2	Budowa wodociągu w m. Kłodne - Sośliny, Podgórze i Klenie	Urząd Gminy Limanowa	2021	2022	765 000,00
3	Wykonanie dokumentacji na modernizację oczyszczalni ścieków w Mordarce	Urząd Gminy Limanowa	2021	2022	160 000,00
4	Wykonanie dokumentacji na modernizację oczyszczalni ścieków w Męcinie	Urząd Gminy Limanowa	2021	2023	160 000,00
5	Opracowanie zmiany dokumentacji projektu kanalizacji sanitarnej w Sowlinach	Urząd Gminy Limanowa	2021	2022	60 000,00
6	Modernizacja sal gimnastycznych w budynku Szkół Podstawowych w Pisarzowej, Kaninie i Nr 2 w Starej Wsi	Urząd Gminy Limanowa	2021	2022	602 000,00
7	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w sołectwie Sowliny i Łososina Górna	Urząd Gminy Limanowa	2021	2023	13 600 000,00
8	Wykonanie dokumentacji na budowę sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w miejscowości Stara Wieś i Lipowe - Zlewnia B2	Urząd Gminy Limanowa	2021	2022	65 000,00
9	Wykonanie dokumentacji na budowę sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w miejscowości Stara Wieś i Lipowe - Zlewnia B1 i B3	Urząd Gminy Limanowa	2021	2022	145 000,00
10	Wykonanie dokumentacji na budowę sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w miejscowości Stara Wieś - Zlewnia C	Urząd Gminy Limanowa	2021	2023	160 000,00
11	Wykonanie dokumentacji na budowę sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w miejscowości Stara Wieś - Zlewnia A1	Urząd Gminy Limanowa	2021	2023	35 000,00

12	Wykonanie dokumentacji na budowę sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w miejscowości Makowica	Urząd Gminy Limanowa	2021	2023	45 000,00
13	Wykonanie dokumentacji na budowę sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w miejscowości Młynne - Królikówka	Urząd Gminy Limanowa	2021	2024	75 000,00
14	Wykonanie dokumentacji na budowę sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w miejscowości Mordarka - Sarczyn	Urząd Gminy Limanowa	2021	2024	160 000,00
15	Wykonanie dokumentacji na budowę wodociągu wraz z przyłączami w miejscowości Stara Wieś - południowa część "Zakopane"	Urząd Gminy Limanowa	2021	2022	100 000,00
16	Budowa hali sportowej wraz z wyposażeniem przy Szkole Podstawowej nr 1 w Męcinie	Urząd Gminy Limanowa	2021	2023	6 550 000,00
17	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej zachodniej części gminy Limanowa	Urząd Gminy Limanowa	2021	2022	10 000 000,00
18	Budowa wieży widokowej na górze Kamionna	Urząd Gminy Limanowa	2021	2022	50 000,00

Źródło: Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr XXVIII/203/2021 Rady Gminy Limanowa z dnia 24 czerwca 2021 r.

Wdrażanie założeń Strategii Rozwoju gminy Limanowa na lata 2021-2030 będzie wymagało zabezpieczenia odpowiednich środków w budżecie gminy. Finansowanie zadań wynikających z przyjętych założeń/kierunków będzie pochodzić z różnych źródeł, wśród nich należy wymienić:

- Środki własne JST (środki pochodzące z budżetu gminy). Środki własne JST zabezpieczą zarówno całkowite finansowanie niektórych inwestycji, jak również będą stanowiły wkład własny w przypadku realizacji zadań współfinansowanych ze środków UE i innych źródeł,
- Skarb Państwa – m.in. środki celowe w ministerstwach, zwłaszcza w Ministerstwie Sportu i Turystyki, Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju; Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
- Środki pozyskane z Unii Europejskiej - Nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej na lata 2021-2027 umożliwi pozyskanie funduszy z programów krajowych oraz programu regionalnego. Środki finansowe na realizację celów tych programów będą pochodzić z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego oraz z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji,

- Środki funduszy celowych w tym: Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Banku Gospodarstwa Krajowego, Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej,
- Kapitał prywatny (środki inwestorów prywatnych).

Biorąc pod uwagę dostępność środków zewnętrznych, to najistotniejszym źródłem finansowania zadań inwestycyjnych, jak również projektów miękkich są fundusze europejskie. Oto główne z nich:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), ukierunkowany na wzmacnianie spójności gospodarczej,
- Europejski Fundusz Społeczny (EFS) dotyczący inwestycji w kapitał ludzki,
- Fundusz Spójności, którego celem jest zredukowanie różnic gospodarczych i społecznych oraz promowanie zrównoważonego rozwoju, głównie poprzez duże inwestycje w zakresie infrastruktury transportowej i technicznej oraz inwestycje związane z ochroną środowiska,
- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, zajmujący się wspieraniem przekształceń struktury rolnictwa oraz rozwojem obszarów wiejskich.

W okresie obowiązywania Strategii, należy uwzględnić również środki przekazywane na działania przeciwdziałające skutkom pandemii COVID 19 w ramach tzw. Tarcz Antykryzysowych. Na obecnym etapie prac nad Strategią nie jest możliwe wskazanie precyzyjnej kwoty środków, które do roku 2030 będą angażowane na rzecz realizacji celów opisanych w tym dokumencie, ponieważ Strategia tworzy długofalowe warunki do większego angażowania środków w powiązaniu z budżetem krajowym i budżetem UE na lata 2021-2027, a te ulegają w dalszym ciągu wielu modyfikacją m.in.: związanymi wystąpieniem pandemii COVID-19 oraz jej konsekwencjami w sferze społeczno-gospodarczej.

SPIS RYSUNKÓW, SCHEMATÓW, TABEL I WYKRESÓW

<i>Rysunek 1. Położenie Gminy Limanowa</i>	7
<i>Rysunek 2. Mapa Gminy Limanowa</i>	8
<i>Rysunek 3. Mapa „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Limanowa”</i>	80
<i>Rysunek 4. Krajowe obszary strategicznej interwencji</i>	83
<i>Rysunek 5. Fazy realizacji Strategii</i>	84
 <i>Schemat 1. Struktura celów i kierunków działań strategii rozwoju gminy</i>	56
<hr/>	
<i>Tabela 1. Ilość budynków w poszczególnych miejscowościach w gminie</i>	12
<i>Tabela 2. Liczba ludności w Gminie Limanowa na tle gmin Powiatu Limanowskiego</i>	13
<i>Tabela 3. Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci</i>	13
<i>Tabela 4. Wskaźniki modułu gminnego</i>	14
<i>Tabela 5. Migracje na pobyt stały gminne wg typu, kierunku i płci migrantów</i>	15
<i>Tabela 6. Małżeństwa zawarte</i>	16
<i>Tabela 7. Powody udzielania pomocy społecznej w Gminie Limanowa w 2019 r.</i>	29
<i>Tabela 8. Wybrane dane dotyczące rynku pracy w gminie Limanowa w 2019r. na tle Powiatu</i>	30
<i>Tabela 9. Liczba bezrobotnych w Gminie Limanowa w latach 2011-2020 na tle Woj. i Kraju</i>	32
<i>Tabela 10. Statystyka KP PSP Limanowa w latach 2019 – 2020</i>	33
<i>Tabela 11. Wyposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych(stan na 31.XII 2020 r.)</i>	33
<i>Tabela 12. Wykaz stacji paliw na terenie gminy</i>	36
<i>Tabela 13. Analiza SWOT Gminy Limanowa</i>	49
<i>Tabela 14. Struktura celów i kierunków działań w ramach I Obszaru Strategicznego</i>	57
<i>Tabela 15. Struktura celów i kierunków działań w ramach II Obszaru Strategicznego</i>	64
<i>Tabela 16. Struktura celów i kierunków działań w ramach III Obszaru Strategicznego</i>	68
<i>Tabela 17. Mierniki realizacji celów strategicznych Strategii Rozwoju Gminy Limanowa</i>	73
<i>Tabela 18. Wybrane dokumenty wykonawcze w gminie Limanowa</i>	85
<i>Tabela 19. Wykaz przedsięwzięć planowanych do realizacji wg Wieloletniej Prognozy Finansowej</i>	86
<hr/>	
<i>Wykres 1. Liczba pracujących wg sektorów ekonomicznych w gm. Limanowa w latach 2006-2019...</i>	31
<i>Wykres 2. Podmioty gospodarcze według sekcji PKD w 2019 r.</i>	38